

Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti : Trg Josipa Jurja Strossmayera 14, Zagreb : povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

Horvat-Levaj, Katarina; Kraševac, Irena

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2022**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:254:124021>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

KNJIŽNICA HAZU

TRG JOSIPA JURJA
STROSSMAYERA 14,
ZAGREB

POVIJEST GRADNJE,
VALORIZACIJA I
PRIJEDLOG
KONZERVATORSKIH
SMJERNICA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
ZAGREB, VELJAČA 2022.

KNJIŽNICA HRVATSKE AKADEMIJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

TRG JOSIPA JURJA STROSSMAYERA 14, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA
I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

Zagreb, veljača 2022.

KONZERVATORSKI ELABORAT

Autorice

Dr. sc. Katarina Horvat-Levaj

Dr. sc. Irena Kraševac

Arhitektonska snimka

Studio Kušan d.o.o.

Ivana Kušan, dipl. ing. arh.

Tomislav Kušan, dipl. ing. arh.

ING4 STUDIO

Ana Alar, dipl. ing. arh.

Grafička obrada nacrtā

Petra Banić

Fotografije

Paolo Mofardin

Lektura

Rosanda Tometić

Grafičko oblikovanje

Franjo Kiš, ArTresor naklada

Recenzentice

Dr. sc. Ivana Mance

Marijana Sironić, dipl. ing. arh.

Izvršitelj

Institut za povijest umjetnosti

Voditeljice istraživanja

Dr. sc. Katarina Horvat-Levaj

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh.

Naručitelj

ING4 STUDIO

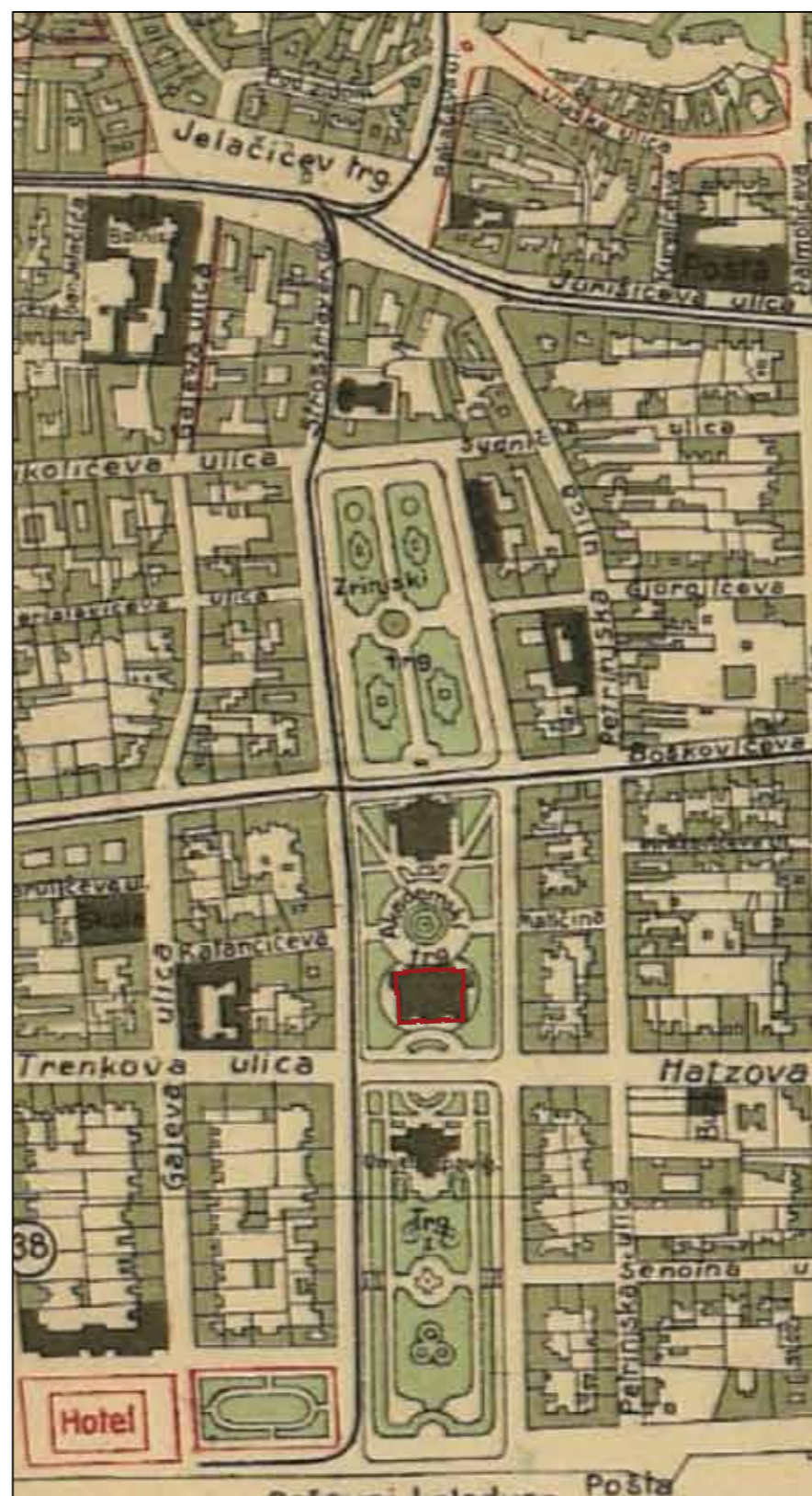
SADRŽAJ

UVOD	7	I.2.6. Prenamjena Kemijskog laboratorija u Knjižnicu HAZU-a	29	V. PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU Katarina Horvat-Levaj	85
I. POVIJESNA ANALIZA FORMIRANJA I OBLIKOVANJA PROSTORA Irena Kraševac	9	II. ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA Katarina Horvat-Levaj	37	V.1. Unutrašnjost	87
I.1. Urbanističko planiranje i izgradnja zagrebačke Zelene potkove: Zrinski trg, Strossmayerov (Akademički trg), palača HAZU-a i Knjižnica HAZU-a (Kemijski laboratorij)	11	II.1. Smještaj	39	V.2. Vanjština	90
I.1.1. Hortikulturno uređenje i spomenici u neposrednom okružju Akademijine palače i Kemijskog laboratorija – grad kao cjelovito umjetničko djelo	14	II.2. Organizacija unutarnjeg prostora	39	V.3. Neposredni urbani okoliš	90
I.2. Povijesni podatci o naručiteljima i gradnji »Lučbenog zavoda« (Kemijskog laboratorija)	18	II.3. Unutarnja oprema	56	V.4. Zaključci i smjernice	90
I.2.1. Osnutak »Lučbenog zavoda«	18	II.4. Pročelja	57	VI. IZVORI I LITERATURA	91
I.2.2. Planovi Matije Antolca	18	II.5. Krovište	62	VI.1. Izvori	93
I.2.3. Planovi Hermana Bolléa	23	II.6. Materijal i tehnika gradnje	62	VI.2. Literatura	93
I.2.4. Konačni nacrti za gradnju Kemijskog laboratorija	23	II.7. Građevinsko stanje	62	VI.3. Elaborati	93
I.2.5. Građevinske intervencije u međuratnom razdoblju i nakon 1945. godine	29	III. GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE Katarina Horvat-Levaj	63	VI.4. Izvori slikovnih priloga Licencije	94
		III.1. Projektiranje i gradnja Kemijskog laboratorija (1883./1884. godine)	65		
		III.2. Adaptacija zgrade Kemijskog laboratorija u Knjižnicu HAZU-a (2001.–2009.)	72		
		IV. VALORIZACIJA Irena Kraševac	81		

Nekadašnji Kemisjki laboratorij – današnja Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Današnja katastarska karta

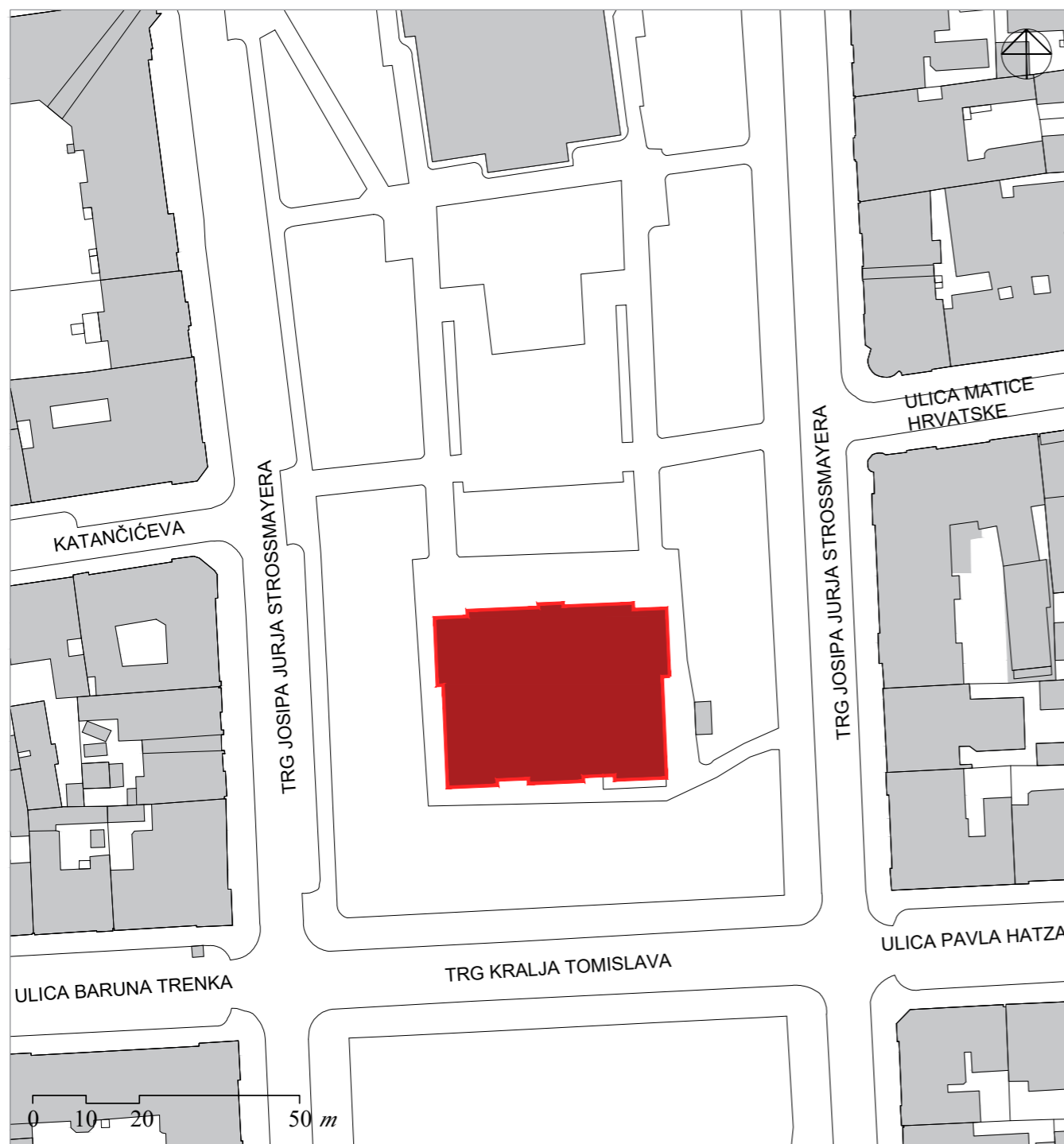

Plan Zagreba, Gradski građevni odsjek, 1923.

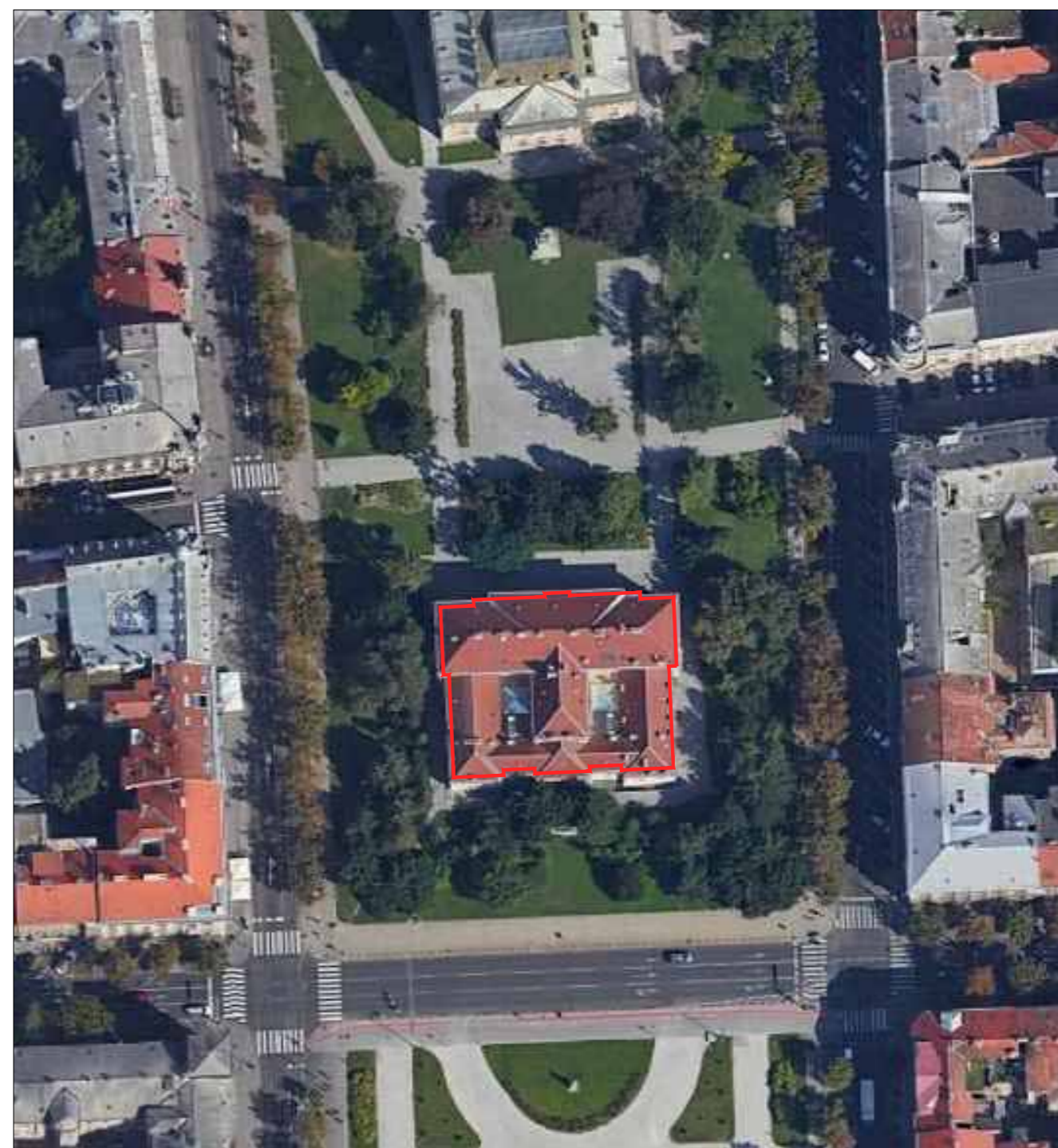

Snimka iz zraka, 2020.

Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Trg Josipa Jurja Strossmayera 14

Današnja katastarska karta

Snimka iz zraka, 2016.

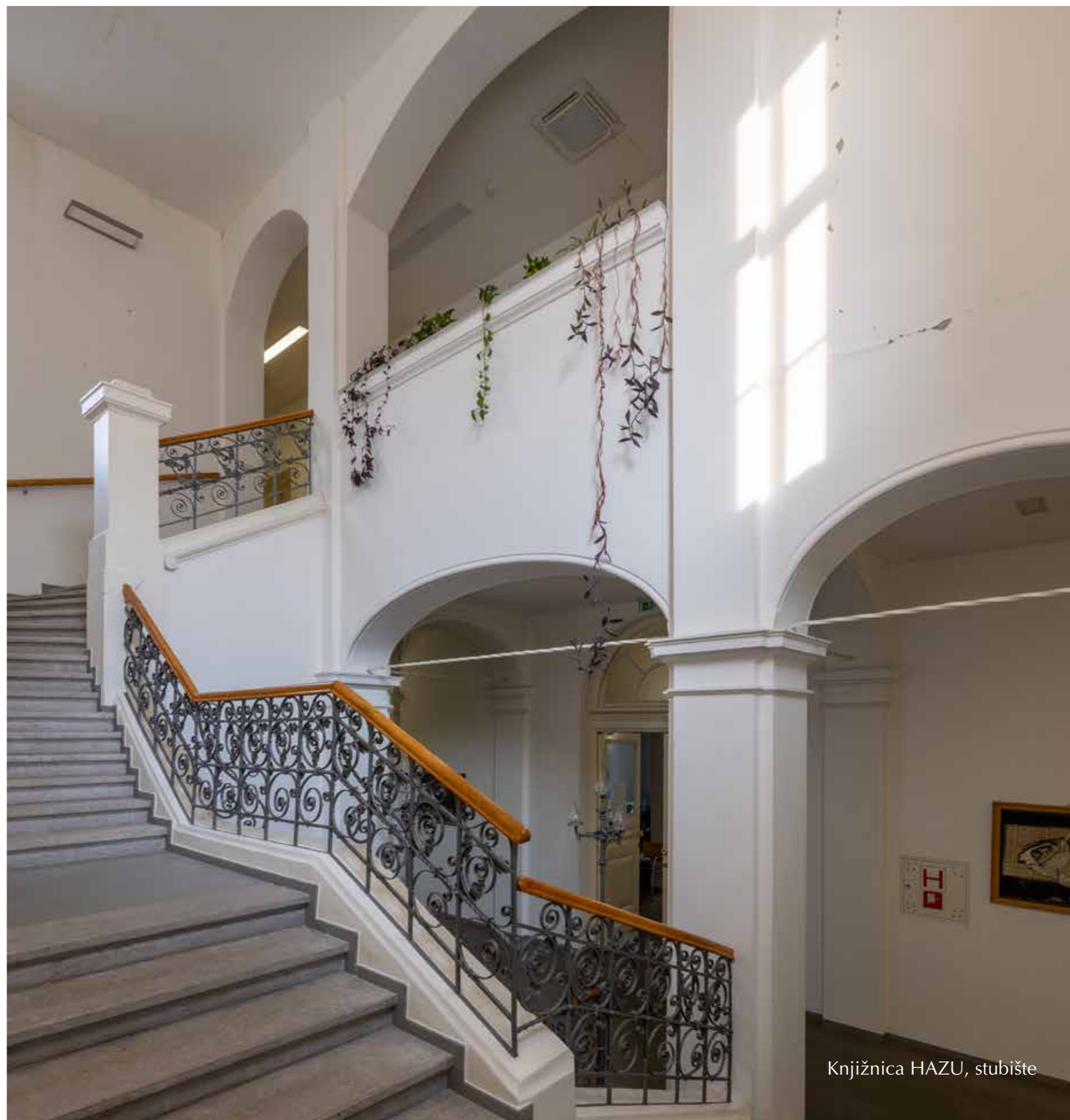
Nekadašnji Kemijski laboratorij, danas Knjižnica
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Uvod

Prema narudžbi biroa ING4 STUDIO, Institut za povijest umjetnosti izradio je konzervatorski elaborat za obnovu zgrade Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na Trgu Josipa Jurja Strossmayera 14, stradale u potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine. Zgrada (k. č. 2492, k. o. Centar) se nalazi unutar prostornih međa Zelene potkove, urbanističko-arhitektonske i parkovne cjeline trgova, za koju je rješenjem Ministarstva kulture, KLASA: UP-I-612-08102-011709, ur. broj: 532-10-0118(JB)-04-2, od 24. svibnja 2004. utvrđeno svojstvo kulturnog dobra, upisanog u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara, broj Registra: 2-1536 (*Narodne novine* 111/4). Zgrada se također nalazi unutar prostornih međa kulturnog dobra Povijesna urbana cjelina Grad Zagreb, broj Registra: Z-1525 (*Narodne novine* 92/II). Na predmetno kulturno dobro primjenjuju se odredbe Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

Izradi konzervatorskog elaborata prethodilo je arhitektonsko snimanje postojećega stanja koje je 2001. godine obavio Studio Kušan, d. o. o. iz Zagreba i ocjena postojećega stanja građevinske konstrukcije koju je 2020. izradila tvrtka Alfa inženjering iz Slavonskog Broda. *Projektni zadatak Knjižnice HAZU za izradu projektne dokumentacije za provedbu mjera zaštite kulturnog dobra i cjelovitu obnovu zgrade oštećene u potresu 22. ožujka 2020.* izradio je akademik Mladen Obad Šćitaroci 2021. godine. Na temelju navedene dokumentacije, uvida u građevnu strukturu i istraživanja u Hrvatskom državnom arhivu i Državnom arhivu u Zagrebu prezentirana je povijest gradnje i valorizacija te je izrađen prijedlog konzervatorskih smjernica za obnovu Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, izvorno Kemijskog laboratorija.

Zgrada Kemijskog laboratorija podignuta je 1883./1884. godine prema projektu Hermana Bolléa. Smještaj neorenesansne zgrade navedene namjene na istočnom potezu Ze-

Knjižnica HAZU, stubište

lene potkove bio je višestruko važan. S jedne strane, to je bila druga reprezentativna zgrada nakon palače Hrvatske (Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti (Friedrich von Schmidt, Herman Bollé, 1877.–1884.), smještena kao soliterna građevina javne namjene sred niza perivojnih trgova, čime je konsolidirana koncepcija Zelene potkove. S druge strane, izbor namjene prema najsuvremenijim načelima opremljenoga kemijskog laboratorija svjedočanstvo je napretka znanosti odnosno suvremenosti Sveučilišta u Zagrebu u drugoj polovici 19. stoljeća. Za istaknutošću urbanističkog smještaja i ekskluzivnosti namjene ne zaostaje ni oblikovanje zgrade. Izborom neorenesansnog stila, primjenom fasadne opeke u kombinaciji s kamenom te ponavljanjem vanjskoga kvadratičnog tlocrtnog obrisa s rizalitima, zgrada se nadovezuje na ideju Akademijine palače.

No razigranom prostornom kompozicijom s volumenima različite visine i dvama bočnim atrijima te uvođenjem i žbukanih zona na pročeljima nasuprot zatvorenom biaksijalno simetričnom opekrom obloženom volumenu Akademijine palače sa središnjim atrijem, Bollé je ostvario istovremeno i komplementarnu i dojmljivo drugačiju arhitektonsku realizaciju. Sastavni dio tako rafinirane arhitektonske cjeline činila je parkovna interpretacija Akademičkoga (danas Strossmayerova) trga oplemenjenog i skulpturama.

Jednako uspjela jest i prenamjena i preoblikovanje zgrade laboratorija u Knjižnicu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 2001.–2009. godine. Preseljenjem Kemijskog laboratorija u modernije uređene prostore i useljenjem knjižnice riješen je problem smještaja jedne od najbogatijih općeznanstvenih knjižnica u Hrvatskoj, osnovane 1867.

godine, koja sadrži privatne biblioteke mnogih istaknutih pojedinaca, počevši s Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim, kao i raritetna izdanja poput djela Hanibala Lucića, Marina Držića, Marka Marulića, Petra Zrinskog, Pavla Rittera Vitezovića i dr. Projekt akademikâ Miroslava Begovića, Velimira Neidhardta i Ante Vulina sačuvao je sva bitna obilježja kulturnog dobra, oplemenivši ga suvremenim oblikovnim izražajem. Ujedno, kvalitetna sanacija građevine u kontekstu te prenamjene utjecala je na to da posljedice potresa budu manje razorne nego na drugim zagrebačkim građevinama te vrste. Takva situacija znatno olakšava predstojeću obnovu i konstrukcijsku sanaciju, čije metode moraju biti primjerene vrijednostima povijesnoga kulturnog dobra, ali i njegovoj suvremenoj reinterpetaciji.

Katarina Horvat-Levaj

POVIJESNA ANALIZA
FORMIRANJA I
OBLIKOVANJA PROSTORA

Trg Josipa Jurja Strossmayera s Knjižnicom HAZU
i Palačom HAZU

I.1. Urbanističko planiranje i izgradnja zagrebačke Zelene potkove: Zrinski trg, Strossmayerov (Akademički trg), palača HAZU-a i Knjižnica HAZU-a (Kemijski laboratorij)

Intenzivna izgradnja Zagreba nakon razornoga potresa 1880. godine potaknula je razvoj i modernizaciju grada koji dobiva status hrvatskoga nacionalnog središta u kojem će, osnivanjem središnjih kulturnih i znanstvenih ustanova te razvojem industrijalizacije, nastati moderno građansko društvo. Najveći urbanistički i graditeljski zahvat u dotadašnjoj povijesti Zagreba odnosio se na planiranje i izgradnju Donjega grada, koji će svoj današnji izgled dobiti zahvaljujući dvjema regulatornim osnovama, 1865. i, posebice, 1887. godine.

Razdoblje od donošenja prve regulatorne osnove 1865. do Prvoga svjetskog rata 1914. godine obilježila je snažna urbanistička transformacija grada i graditeljski zamah podjednako privatnih i državnih investitora. Regulatornom osnovom iz 1887. godine arhitektonsko-urbanističko planiranje i opremanje urbanom opremom usuglašeno je s duhom vremena srednjoeuropskoga kulturnog prostora, koji su prihvatili tadašnji gradski načelnici, graditelji i urbanisti te proveli u djelo.

O cjelini i estetskom jedinstvu novoplaniranoga dijela grada brinuo se Milan Lenuci (1849.–1924.), predstojnik gradskoga Građevnog ureda, koji je osmišljavao i radio detaljne regulacije svih trgova perivojskog okvira od 1891. do 1894. godine i zahvaljujući kojem je realiziran najveći *Gesamtkunstwerk* u hrvatskoj gradogradnji, zagrebačka Zelena potkova.¹

1 Iscrpno istraživanje vezano uz genezu, planiranje i izgradnju zagrebačke Zelene potkove provela je SNJEŠKA KNEŽEVIĆ u svojoj disertaciji objavljenoj u knjizi *Zagrebačka Zelena potkova*, Zagreb, 1996. Autorica je objavila brojne studije o pojedinačnim trgovima koji čine cjelinu Zelene potkove i najzaslužnija je za njezin upis u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske 1999. godine.

Druga regulatorna osnova Zagreba, 1887., detalj sa Zelenom potkovom, HDA

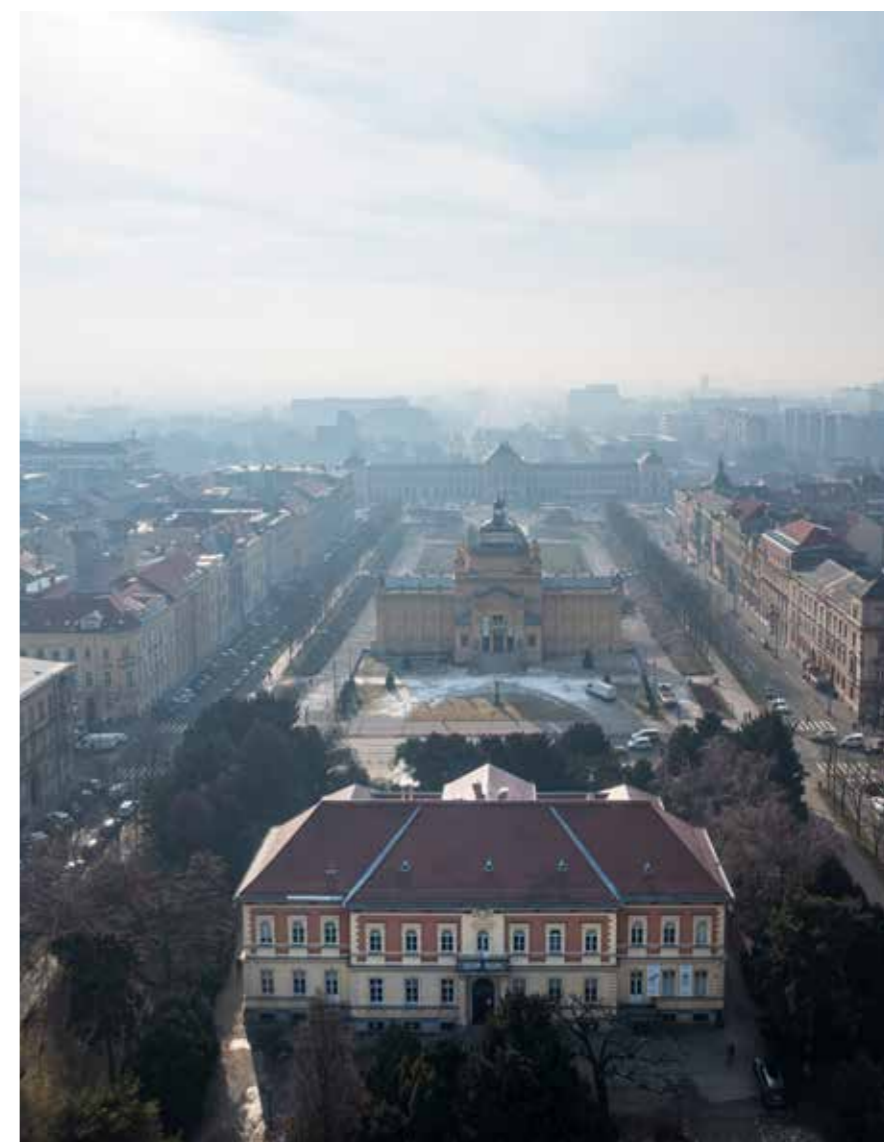
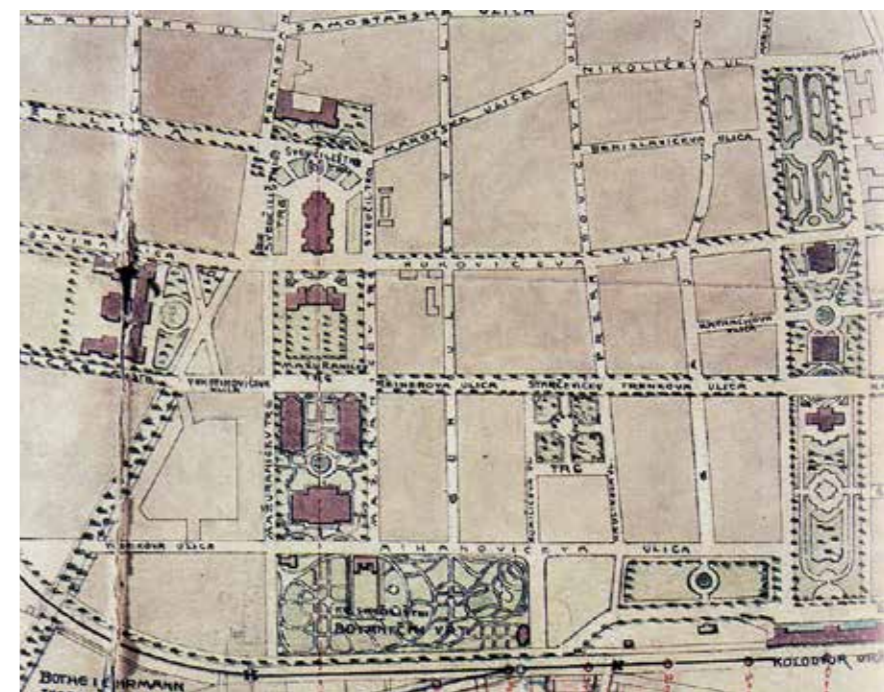
Plan Zagreba, 1914., detalj sa Zelenom potkovom, HDA

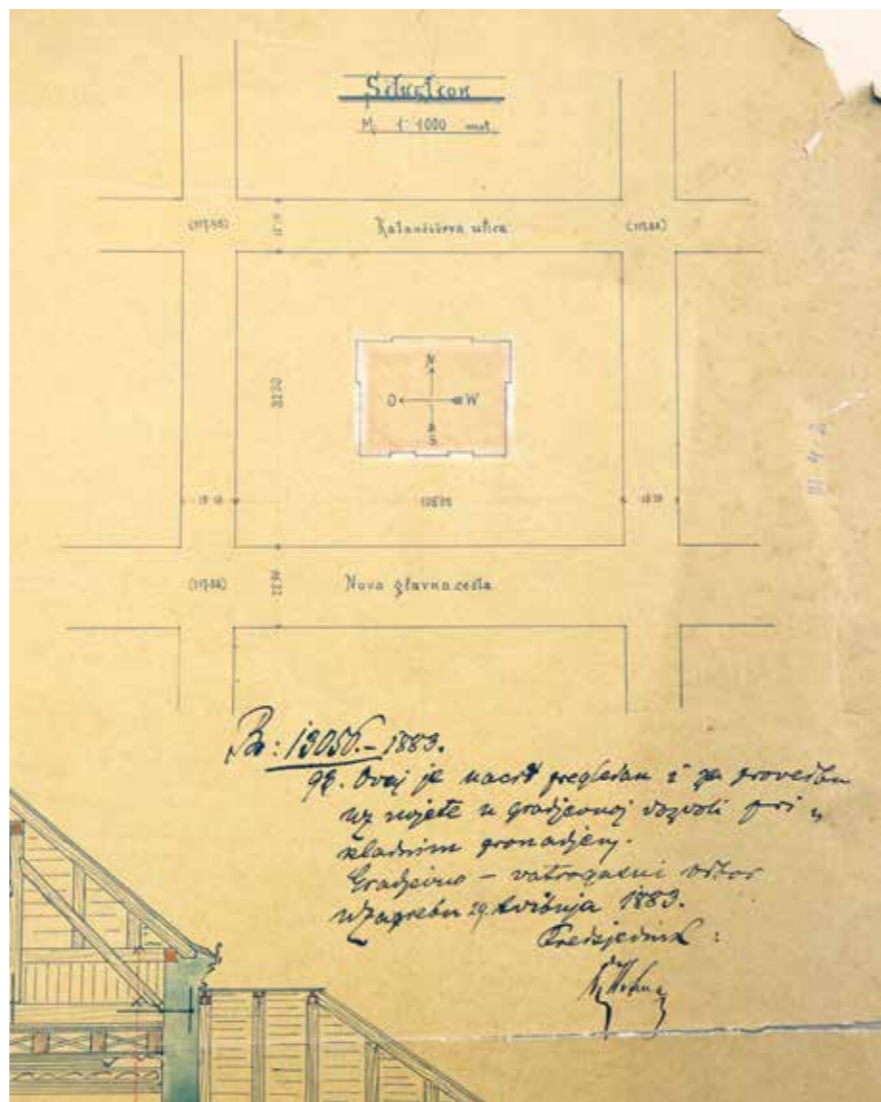
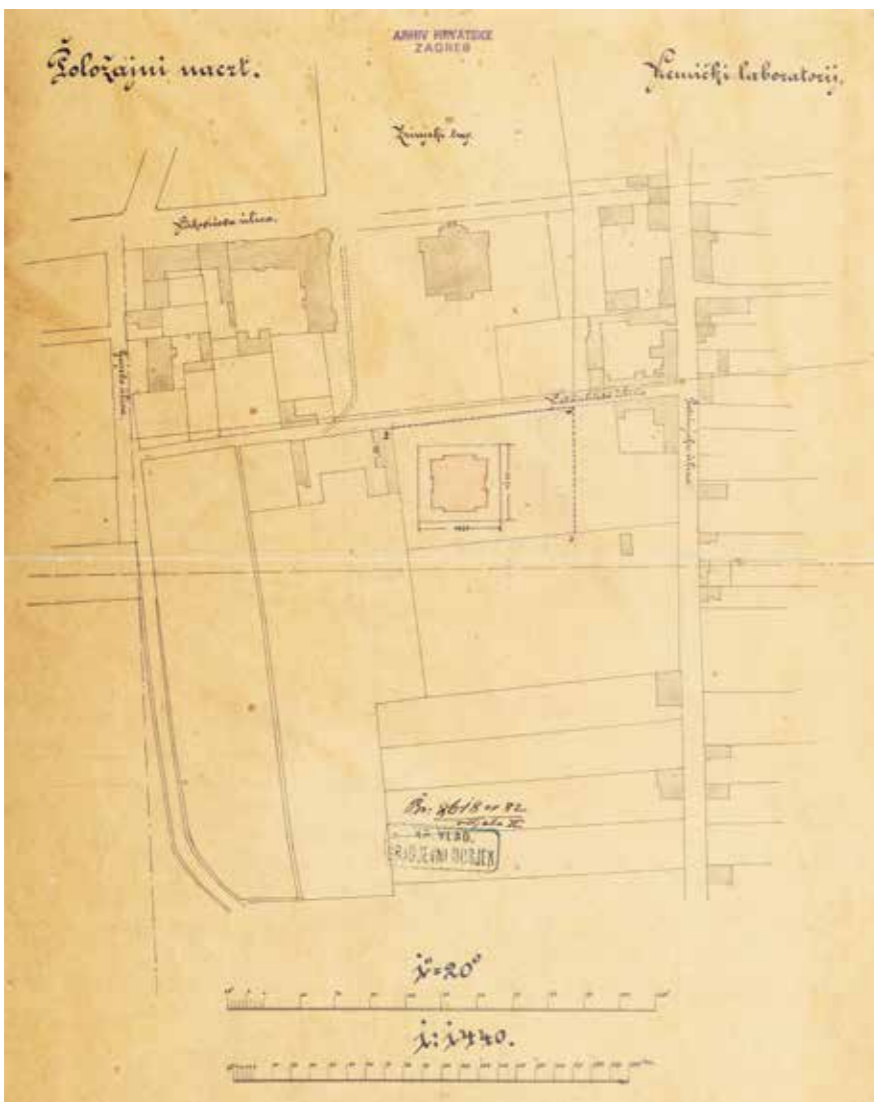
Knjižnica HAZU i Umjetnički paviljon, pogled sa sjevera

Zelena potkova rezultat je nastojanja nekoliko generacija zagrebačkih urbanista, graditelja, gradskih vlasti i investitora koji su kreirali reprezentativni društveni prostor kao estetski okvir utemeljiteljskoga doba i kulture historicizma kao originalne mutacije bečkoga *Ringa*. Razlika između bečkoga i zagrebačkoga urbanističkog plana jest u tome što *Ring* čini kružni kontinuitet ulica aleja na čijem su obodu parkovi, palače i reprezentativne javne ustanove, dok se na zagrebačkom primjeru središnjim dijelom »odmotava zeleni ornamentirani sag«² – parkovna površina u čijem je središtu arhitektura ustanova javne namjene s područja obrazovanja i kulture.³

2 OLGA MARUŠEVSKI, Arhitektonsko-urbanističke veze Zagreba i Beča na prijelomu stoljeća, u: *Fin de siècle. Zagreb – Beč*, Zagreb, 1997., 197–228, 203.

3 Akademija znanosti i umjetnosti, 1880., Kemijski laboratorij, 1883., Umjetnički paviljon, 1898., Botanički vrt s pripadajućom znanstvenom infrastrukturom, 1890., Sveučilišna knjižnica, 1913., Hrvatsko zemaljsko kazalište, 1895., Rektorat Sveučilišta, 1856.–1859.

Panorama Zagreba, snimio Eduard Kastiana, 1889., MUO
 Područje južno od Akademijine palače prije potresa 1880., MGZ

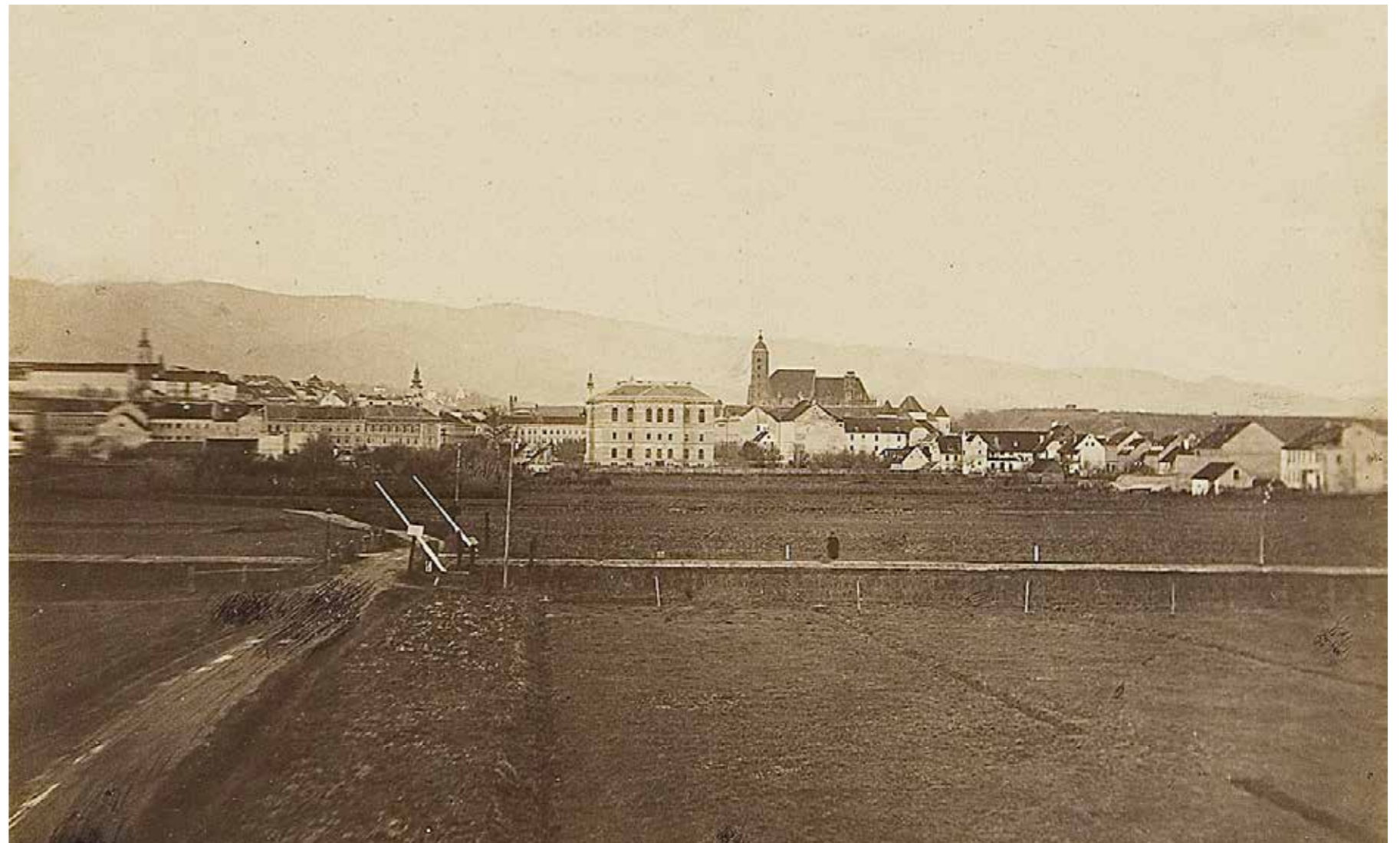
Potkova je ucrtana u regulatornu osnovu Zagreba iz 1887. godine, a Zrinski trg i palača Akademije postali su njezino ishodište i uzor za sukcesivan slijed trgova s reprezentativnim soliternim palačama javnih obrazovnih i kulturnih ustanova pozicioniranim u središnjoj osi. Premda se u povijesnim nacrtima dugo rabe nazivi Istočni, Zapadni i Južni perivoj za tri kraka zagrebačke Zelene potkove, trgovi će dobiti svoje nazive usporedno s dovršavanjem njihova urbanističkoga planiranja i izgradnje, pa *Istočni perivoj* čine Zrinski trg, Akademički (od 1928. Trg Josipa Jurja Strossmayera) i Trg Franje Josipa I. (od 1918. Trg kralja Tomislava).

←

Kemijski laboratorij, položajni nacrt s ucrtanim tlocrtom zgrade prema projektu Matije Antolca, 1882.

Kemijski laboratorij, položajni nacrt s ucrtanim tlocrtom zgrade prema projektu Hermana Bolléa, 1883.

Milan Lenuci, Akademički (Strossmayerov) trg, položajni nacrt, 1884.

Akademički trg dobio je taj naziv na sjednici Gradskog vijeća 1886. godine, a temeljna zamisao bila je da se na tom prostoru podignu palača Matice hrvatske i djevojačka škola, koje bi s Akademijom činile svojevrsan »prosvjetni centar«.⁴

Palača Akademije, kao prva monumentalna gradnja na tom reprezentativnom perivojnom potezu, utvrdila je karakter dvaju trgova: Zrinskog, na koji je orijentirana sjevernim pročeljem, i Akademičkog (Strossmayerova) trga na koje gleda južno pročelje. Stilom gradnje utjecala je i na njihovu kasniju obodnu arhitekturu, potičući kontinuiranu gradnju niza reprezentativnih palača sa zapadne i istočne strane.

U središnjoj osi trgova *Istočnog perivoja*, nakon Akademijine palače (1879.), u smjeru juga podižu se Kemijski laboratorij (1883./1884.) i Umjetnički paviljon (1898.). Zahtjev reprezentacije odredio je stilizaciju cjelokupnoga ambijenta u neorenesansnim oblicima s novim monumentalnim mjerilom. Neorenesansni stil inspiriran klasičnom arhitekturom kao ideal dostojanstva, ozbiljnosti i elegancije na simboličnoj i na estetskoj razini izraz je nove građanske samosvijesti i najprimjereniji stil za ustanove prosvjetne i kulturne djelatnosti.

I.1.1. Hortikulturno uređenje i spomenici u neposrednom okružju Akademijine palače i Kemijskog laboratorija – grad kao cjelovito umjetničko djelo

U skladu s nastojanjem postizanja skladne urbane cjeline, pojavila se i potreba za cjelovitim uređenjem gradskoga tkiva s nasadima parkova, podizanjem spomenika i ostaloga urbanog inventara.

Zrinski trg uređivan je od 1870. do 1874. godine. Perivojski parter s cvjetnim nasadima uređen je prema projektu Ru-

⁴ Projekt Ruperta Melkusa za djevojačku školu na gradskom zemljištu u Katančićevoj ulici nije izveden, dok je projekt Ferdinanda Kondrata za palaču Matice hrvatske realiziran na darovanom gradskom zemljištu s istočne strane Akademičkoga trga, 1886./1887. godine.

Akademički trg sa zgradom Kemijskoj laboratorija zdesna, oko 1900., MGZ

Akademički trg, pogled prema sjeveru, oko 1900., MGZ

Akademički trg, pogled prema istoku, oko 1900., MGZ

dolfa Siebecka, ravnatelja bečkih gradskih parkova, nakon čega se počelo s konkretnijim prijedlogom za realizaciju skulpturalnog ukrasa prostora. Gradsko poglavarstvo prihvaća prijedlog kipara Ivana Rendića, koji je ponudio poprsja Julija Klovića i Andrije Medulića, a prvi urbanist trga Rupert Melkus ucrtao je 1878. poziciju dvaju spomenika, koje smješta licem prema zgradi Akademije, na zaobljenim uglovima postojećih zelenih površina, uz središnju aleju.⁵ Lokaciju je prihvatio i potvrdio bečki arhitekt Friedrich von Schmidt, koji je imao osobnog interesa u uređenju neposrednoga okoliša zgrade koju je projektirao, a svidjela mu se ideja da se poprsja rasporede u polukrugu nasuprot palači Akademije u niše od zelenila.⁶ Rendić će izraditi još

5 RUPERT MELKUS, *Nacrt smještaja dvaju poprsja na južnom kraju zrinjevačkog perivoja*, 1878., HR-DAZG-Rukopisna ostavština Ivana Ulčnika; reproducirano u knjizi KNEŽEVIĆ (bilj. 1), 72.

6 Za Gradsko poglavarstvo djelovalo je povjerenstvo koje su činili: gradonačelnik Stanko Andrijević; zagrebački graditelj Janko Jambrišak; bečki arhitekt Friedrich Schmidt; Franjo Rački, predsjednik Akademije; Ljudevit Vukotinović, predsjednik Društva umjetnosti te kulturni i javni djelatnici/uglednici Aleksa Vancaš, Adolf Veber i Đuro Deželić. Vidjeti: DUŠKO KEČKEMET, *Ivan Rendić*, Supetar, 1969., 486, prema podatku iz zapisnika Gradskoga poglavarstva, HR-DAZG, br. 28.156-1877.; Poljepsanje grada Zagreba, u: *Vienac*, 3. 1877.

Akademički trg, pogled prema zapadu, oko 1900., MGZ

dva spomenika: Krsti Frankopanu (1884.) i Nikoli Jurišiću (1886.), a 19 godine pridodana su poprsja Ivana Kukuljevića i Ivana Mažuranića, radovi Rudolfa Valdeca. Poprsja znamenitih Hrvata nastavila su se podizati i u drugom segmentu *Istočnog perivoja*, Akademskom (Strossmayerovu) trgu u neposrednom okružju Akademijine palače. S njezine istočne strane su spomenici Ruđeru Boškoviću, rad Tome Rosandića iz 1910., i Rendićeva bista Augusta Šenoae, postavljena 1914. godine. U novije doba, 2017. godine, sa zapadne strane postavljen je spomenik Nikoli Šubiću Zrinskom, djelo kipara Vladimira Herljevića.

Postavljanje poprsja velikana hrvatske povijesti oslanja se na klasičnu inspiraciju idealizacije povijesti određenih epoha i ličnosti, demonstrirajući time osviještenu i reprezentativnu društvenu i kulturnu sredinu. Sukcesivnim postavljanjem osam tipološki sličnih spomenika od 1879. do 1914. godine, realiziran je zamišljeni simboličko-spomenički program karakterističan za utemeljiteljsko doba i tradiciju učenja povijesti na temelju stalnog podsjećanja na znamenite osobe koje »nastavljaju živjeti« u spomenicima, u skladu s historicističkim nazorima.⁷ Ta će se prosvjeti-

7 INGBORG SCHEMPER-SPARHOLZ, *Der Arkadenhof im Haupt-*

Anton Dominik Fernkorn, Kip sv. Jurja sa zmajem i novopodignuta zgrada Kemijskog laboratorija, 1885.

teljska ideja na drugačiji način ukomponirati i na pročelje Kemijskog laboratorija, na čijem je vijencu friz s natpisnim kartušama u kojima su imena istaknutih kemičara.

Istovremeno s dovršetkom gradnje uređuje se perivoj između palače Akademije i Laboratorija. Kvalitetno hortikulturno uređenje parkovne površine Zrinskog trga, koje su osmislili vrtlari Rudolf Siebek i Franjo Jeržabek, odredilo je »standard« prema kojem će i trgovi južnog poteza biti pažljivo tretirani i planirani s ciljem harmoničnog i uravno-

gebäude der Universität Wien: Ruhmeshalle, Geschichtsgalerie oder Campo Santo?, u: *Der Arkadenhof der Universität Wien und die Tradition der Gelehrtenmemoria in Europa*, (ur.) Ingeborg Schemper-Sparholz et. al., Weimar, 2017., 11–34, 15. Citat: »Geschichte lernen über Porträtreihen war ein Erziehungskonzept der Aufklärung, das im Denkmalverständnis des Historismus fortlebt.«

Akademički trg sa zgradom Kemijskog laboratorija slijeva, oko 1900., NSK

teženog prostornog i estetskog oblikovanja. Za razliku od zrinjevačkog perivoja, koji je cijeli zelena površina podijeljena stazama u četiri izdužena travnjaka, u čijem je središtu postavljen glazbeni paviljon, hortikulturno uređenje Akademičkog trga bilo je zadano zgradama Akademije i Laboratorija, koje se nalaze na njegovoj sjevernoj i južnoj strani, pa se zelenilo trebalo uskladiti s arhitekturom.

Na položajnom nacrtu Kemijskog laboratorija iz 1882. godine vidljivo je da je prostor između južnog pročelja Akademijine palače i sjevernog pročelja Kemijskog laboratorija presječen produžetkom Katančićeve ulice u smjeru zapad – istok. Situacija će se bitno izmijeniti intervencijom Milana Lenucija, čiji je prvi poznati nacrt na kojem utvrđuje buduću situaciju Akademičkog trga datiran u 1884. godinu, a na kojem preko produženja Kataničićeve ulice crta »kružni tok« u čije središte postavlja kip sv. Jurja. Cjelokupnu plohu trga dijeli na zelene zone ispresijecane pješačkim stazama, čime anticipira njegov isključivo perivojni karakter,⁸ što je realizirano zahvaljujući regulatornom planu iz 1887. godine koji je zacrtao jedinstvenu perivojnu površinu tzv. *Istočnog perivoja*, čiju trodijelnu podjelu u konačnici ispre-

8 KNEŽEVIĆ (bilj. 1), 115.

Akademički trg sa zgradom Kemijskog laboratorija zdesna, nakon 1907., NSK

sijecaju dvije prometnice, Kukovićeve (danas Hebrangova ulica) i Nova glavna cesta (danas Trenkova ulica). Zelene travnate površine planirane su u obliku izduženih trokutastih »otoka« uz Akademijinu palaču, odnosno nepravilnih trapeza i četverokuta po sredini i uz zgradu Laboratorija, međusobno ispresijecanih stazama.

Prvi projekt perivoja Akademičkog trga izradio je gradski Građevni ured, a zamišljen je kao sjecište dijagonalnih staza u čijem je središtu zeleni rondel s monumentalnom skulpturom, ograđenom niskom žičanom ogradom. Hortikulturno uređenje može se pripisati gradskom vrtlaru Josipu Peklaru, koji sadi skupocjene azaleje i rododendrone⁹ te slobodnostojeće grmove i drveće, dok obodno prati nasad drvoreda u nastavku zrinjevačkih platana.

U rondelu između južnog pročelja palače Akademije i sjevernog pročelja Kemijskog laboratorija prvotno je bila postavljena konjanička grupa *Sv. Juraj u borbi sa zmajem* koja je u vrijeme postava bila najveći skulpturalni akcent istočnog dijela Zelene potkove. Riječ je o skulpturi koju je izradio Anton Dominik Fernkorn prvotno za palaču Montenuovo u Beču 1853. godine. Drugi odljev od kositra izložio

9 Isto, 111–112.

Ivan Meštrović, spomenik biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, 1926.

je na *Industrie-Ausstellung* u Münchenu 1854. i na Svjetskoj izložbi u Parizu 1855. Tu je skulpturu 1867. godine u Beču kupio zagrebački nadbiskup, kardinal Juraj Haulik. Smjestio ju je na ulazu u park Jurjaves/Maksimira, kao drugi monumentalni spomenik naručen kod istoga kipara u Beču, godinu dana nakon otkrivanja spomenika banu Jelačiću. Budući da je kositreni spomenik počeo brzo propadati, nadbiskup Josip Mihalović ga, da bi uštedio trošak popravka, poklanja Akademiji znanosti i umjetnosti, a ona ga predaje zagrebačkoj općini da ga postavi 1884. godine na drugu lokaciju u središtu grada, u prostoru između zgrada Akademije i novopodignutog Kemijskog laboratorija. Kip je s te lokacije uklonjen 1907. godine zbog propadanja i trajno je pohranjen, a zamjenski je kip postavljen kod Hrvatskoga narodnog kazališta.¹⁰

S južne strane palače Akademije, a sučelice sjevernom pročelju Kemijskog laboratorija, 1926. godine postavljen je spomenik Josipu Jurju Strossmayeru, djelo Ivana Meštrovića. Ki-

10 Više o spomenicima na Zelenoj potkovi do Prvoga svjetskog rata, vidjeti: IRENA KRAŠEVAC, Public Sculpture in Zagreb in the Second Half of the 19th Century. Typology and Style of Monuments in the Urban Gesamtkunstwerk "Green Horseshoe" (Zelena potkova), u: *RIHA Journal*, 0267 /10. July 2021.

Ivan Rendić, spomenik Petru Preradoviću, 1895. i južno pročelje Kemijskog laboratorija

par je odredio mjesto njegova postava ističući važnost odnosa spomenika i južnog pročelja zgrade, s nakanom da spomenik bude »u harmoniji s fasadom koja za spomenik čini najbolje zaleđe, a on njen ukras«. ¹¹ Visoki postament od sivo-zelenog kamena napravljen je prema projektu Harolda Bilinića. Spo-

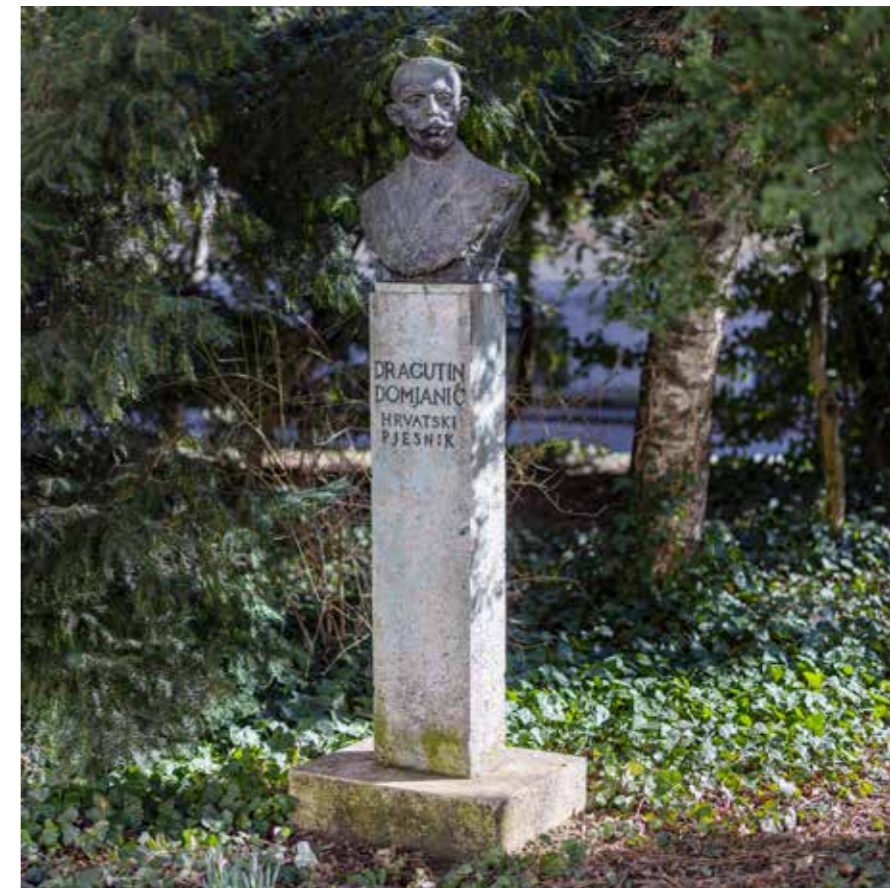

Ivan Rendić, spomenik Augustu Šenoi, 1893. (postavljen 1914.)

menik biskupu Strossmayeru jedno je od Meštrovićevih ponajboljih djela dvadesetih godina prošloga stoljeća.

Spomenik pjesniku Petru Preradoviću (1818.–1872.), djelo kipara Ivana Rendića, naručio je i financirao donator Stjepan Miletić, tadašnji intendant Zemaljskoga kazališta, te je prema njegovu prijedlogu postavljen u središnjoj osi Istočnog perivoja s južne strane Kemijskog laboratorija i uklopljen u zelenilo. Spomenik je lijevan u Beču 1893., a svečano otkrivanje spomenika upriličeno je 23. svibnja 1895. godine. Svojim smještajem zaključuje prostor Akademičkog trga i otvara pogled prema trećem u nizu trgova-perivoja koji je u to vrijeme tek u nastanku, današnjem Tomislavovu trgu. Njegovo urbanističko rješenje u cijelosti je pripisano Milanu Lenuciju, ¹² a glavni akcent dobio je izgradnjom Umjetničkoga paviljona 1898. godine.

¹² SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020., poglavlje: Trg kralja Tomislava – ikona idile, 419–427, 420.

Vanja Radauš, spomenik Dragutinu Domjaniću, 1939.

Frano Kršinić, spomenik Taoci, 1951. (postavljeno 1954.)

Današnji oblik parkovne površine Strossmayerova trga osmislio je Ciril Jeglič, upravitelj gradskih parkova, i uređio ga 1938. godine. ¹³ Pritom je zadržao staze definirane

¹³ VUJANOVIĆ (bilj. 11), 57–66.

¹¹ BARBARA VUJANOVIĆ, *Meštrovićev znak u Zagrebu*, Zagreb, 2017.

1884. godine, a s istočne strane uređeno je dječje igralište. Središnji rondel dobio je oblik pravokutnika oko kojega su postavljene klupe. Jeglič je ponovno angažiran 1954. godine, kad je počela obnova parkovnih nasada zapuštenih u vrijeme i neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, a u skladu s novim vremenom, zelena je površina izgubila ponajveći dio svojega izvornog bogatog raslinja i slikovitog izgleda.¹⁴ Središnji parkovni nasad je ukinut i na njegovu je mjestu velika asfaltirana površina. Danas parkom u neposrednoj blizini zgrade dominiraju stoljetna stabla tise.

Preradovićev spomenik premješten je na novu lokaciju 1954.,¹⁵ a na njegovu mjestu podignut je spomenik borcima NOB-a, djelo kipara Frane Kršinića, *Taoci*, 1951. godine. Brončana skupina muških figura komponirana je reljefno i postavljena uza zid od kamenih kvadara, koji zakriva južno pročelje Bolléove zgrade Kemijskog laboratorija (Knjižnice HAZU-a).

Sa zapadne strane zgrade 1943. podignut je spomenik Dragutinu Domjaniću, djelo kipara Vanje Radauša iz 1939. godine.¹⁶ Pjesnikovo poprsje postavljeno je na jednostavan vertikalni kameni stupac.

Obilježje cijeloga trga je brižno planirana zelena površina s kvalitetnim raslinjem u kombinaciji s umjetničkim djelima koja podsjećaju na znamenite osobe koje su obilježile hrvatsku kulturu i znanost. Cjelokupno planiranje i izvedba usklađeni su s postulatima austrijskoga arhitekta i teoretičara urbanizma Camilla Sittea (1843.–1903.), koji projekt jednoga grada smatra umjetničkim djelom, pri čemu estetsko oblikovanje uključuje podjednako hortikulturu, arhitekturu i skulpturu u svojstvu cjelovitoga umjetničkog djela.¹⁷

- 14 KNEŽEVIĆ (bilj. 12), poglavlje: *Akademija i dva kipa*, 409–417, 416.
15 Spomenik je 1954. premješten na današnju lokaciju, Trg Petra Preradovića.
16 IVAN KOŽARIĆ (ur.), *Spomenici i fontane grada Zagreba*. Vodič, Glip-toteka HAZU, Zagreb, 2007., 226, 228. Kršinićev spomenik izvorno je bio namijenjen Dotršćini.
17 CAMILLO SITTE, *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Gr-undsätzen*, Wien, 1889.

1.2. Povijesni podatci o naručiteljima i gradnji »Lučbenog zavoda« (Kemijskog laboratorija)

1.2.1. Osnutak »Lučbenog zavoda«

Kraljevski Lučbeni zavod (ostali povijesni nazivi: *Kemijski institut Prirodno-matematičkog fakulteta / Zavod za organ-sku kemiju i biokemiju Prirodoslovno-matematskog fakulte-ta*), tj. Kemijski laboratorij, prvotno je bio smješten u adaptiranim prostorijama unajmljene zgrade u Novoj vesi br. 1, koju je projektirao Bartol Felbinger. Ta je zgrada oštećena u potresu 1880. godine, pa je pokrenuta inicijativa za podizanje novoga objekta, prilagođenog tadašnjim potreba-ma razvoja kemijske znanosti. Početkom 1882. odlučeno je da će se novi laboratorij podići na trgu južno od pala-če Akademije znanosti i umjetnosti.¹⁸ Najveće zasluge za gradnju zgrade, uređenje i opremu laboratorija pripadaju tadašnjem predstojniku *Lučbenog zavoda* i pioniru kemij-skih znanosti u Hrvatskoj Gustavu Janečku (1848.–1929.). Od 1881. Janeček je redoviti profesor na tadašnjem Mu-droslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, utemeljitelj je moderne kemije i suvremenoga kemijskog studija, po-kretač proizvodnje i trgovine lijekovima. Bio je izvanredni član JAZU-a od 1887., a redoviti od 1921., te predsjednik od 1921. do 1924. godine.¹⁹

- 18 DRAGAN DAMJANOVIĆ, *Arhitekt Herman Bollé*, Zagreb, 2013., po-glavlje: *Kemijski laboratorij u Zagrebu*, 541–545.
19 Gustav Janeček smatra se ocem hrvatske kemije. Podrijetlom je iz Češke, školovan na Sveučilištu u Pragu, a u Zagreb dolazi 1879., kad je imenovan izvanrednim sveučilišnim profesorom kemije. Autor je brojnih znanstvenih radova i knjiga. Vidjeti: Janeček, Gustav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 2. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28674> HAZU je svojem zaslužnom članu i predsjedniku postavio spomen-ploču na pročelju zgrade u kojoj je stanovao na Trgu kralja Tomislava 17: U OVOJ KUĆI ŽIVIO JE I UMRO / AKADEMIK GUSTAV JANEČEK / 30.XI.1848.-8.IX.1929. / RODOM ČEH, ŽIVOTOM I DJELOM HRVAT / NASTAVOM I ISTRAŽIVANJEM / OSNOVAO HRVATSKU SVEUČILIŠNU KEMIJU I FARMACIJU / OSNUTKOM TVORNICE „KAŠTEL“ KASNIJE „PLIVA“ / UTEMELJIO HRVATSKU / FARMACEUTSKU INDUSTRIJU / UREDIO PLITVIČKA JEZERA / I UČI-NIO IH NACIONALNIM PARKOM / O 150. OBLJETNICI ROĐENJA / SVOGA DUGOGODIŠNJEG ČLANA / I PREDSEDNIKA OD 1921.

Svoje bogato iskustvo boravka i rada u kemijskim laboratorijima u Europi i Rusiji, u kojima je upoznao način funkcioniranja kemijskoga i fizikalnoga istraživanja i potrebe suvremenoga kemijskog instituta, ugradio je u suradnji s projektantom Hermanom Bolléom u zagrebačku ustanovu, odnosno njezinu unutarnju prostornu dispoziciju i prostori-je koje treba sadržavati. Zahvaljujući toj suradnji, Zagreb je 1884. godine dobio suvremeni istraživački institut za prirodne znanosti u sklopu svojega Sveučilišta.²⁰

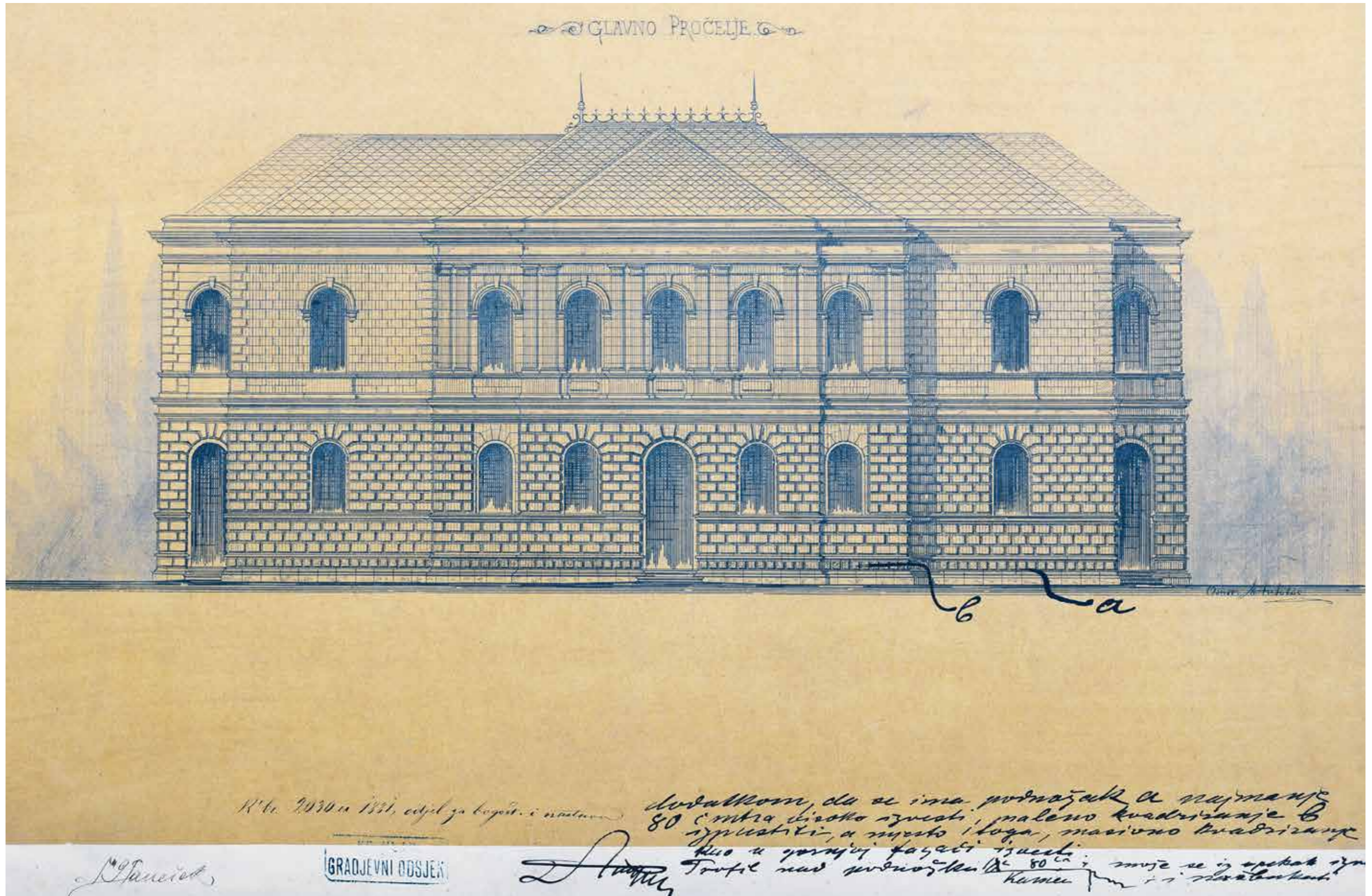
Nacrtna dokumentacija i cjelovit troškovnik čuvaju se u Hrvatskom državnom arhivu,²¹ dok se dio originalnih nacrti i kasnija dokumentacija o adaptacijama čuva u Državnom arhivu u Zagrebu.²²

1.2.2. Planovi Matije Antolca

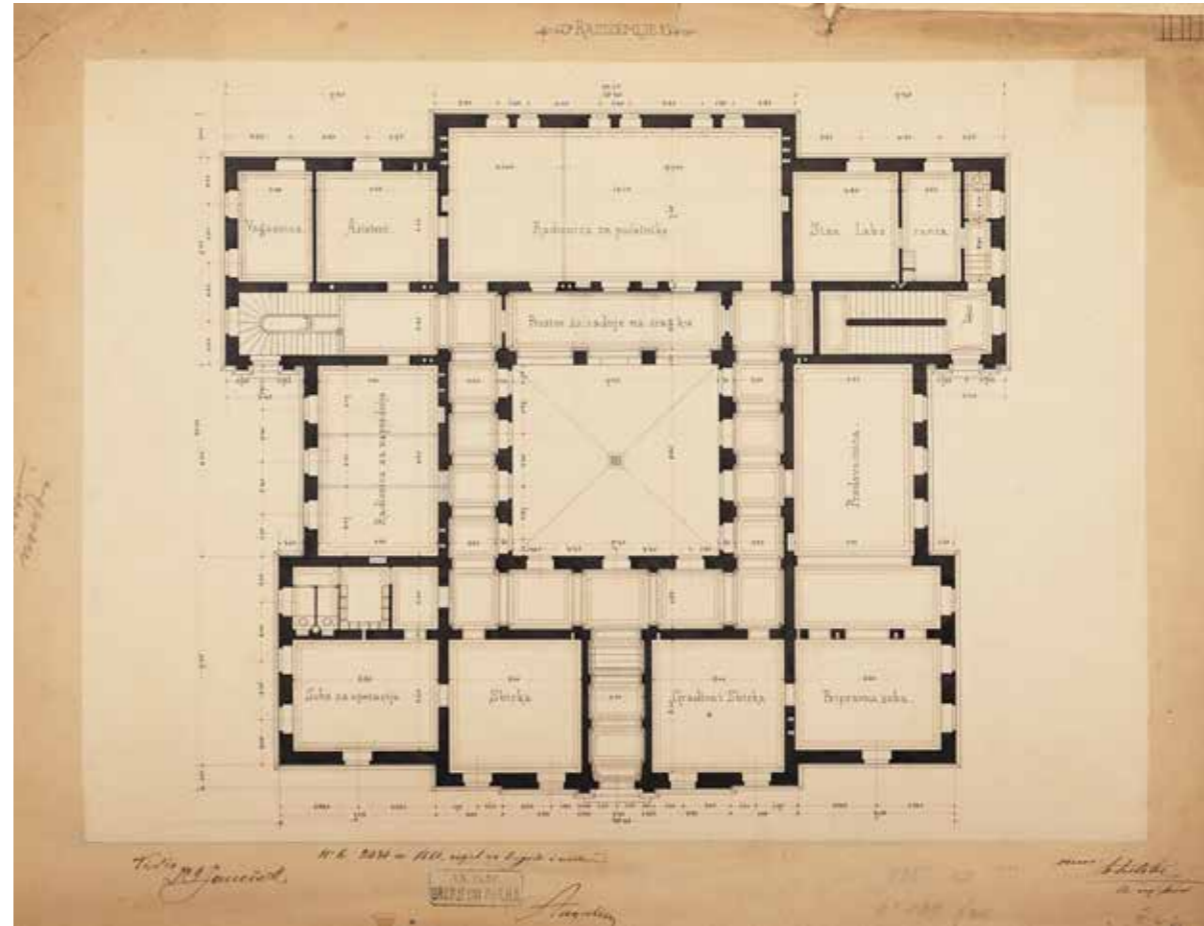
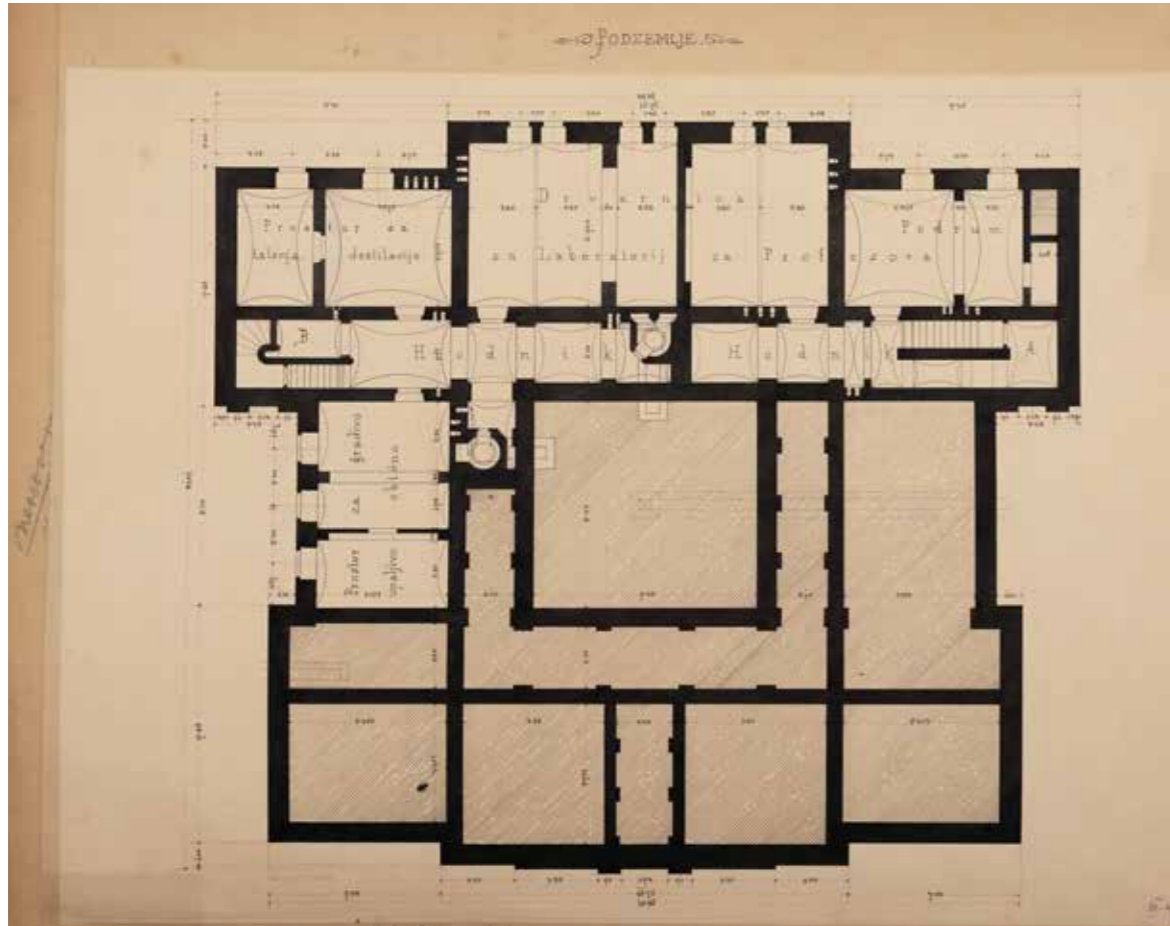
Projekt izgradnje novoga Kemijskog laboratorija isprva je povjeren tadašnjem državnom inženjeru Matiji Antolcu (1849.–1894.). Godine 1881. Antolec je izradio prve nacрте,²³ a u isto vrijeme radio je i projekt za dom *Kola*, koji je sagrađen 1884./1885. na *Zapadnom perivoju*. Obje građevine planirao je u neorenesansnom stilu. Za Kemijski laboratorij Antolčeva je zamisao bila gradnja jednokatne zgrade kvadratičnog tlocrta sa središnjim atrijem, skladno oblikovanih pročelja, raščlanjenih rizalitima i različito stupnjevanom stiliziranom rustikom. Prozori sjevernog pročelja, rastvorenog s devet prozorskih osi, na obje su etaže lučno nadvijeni, dok se na ostalim pročeljima kombiniraju lučni i pravokutni prozori.

Kako je vidljivo na sačuvanim nacrtima, prostor se gradio oko kvadratnoga središnjeg arkadno rastvorenog atrija, koji je ujedno služio kao izvor svjetla za unutarnje hodnike i

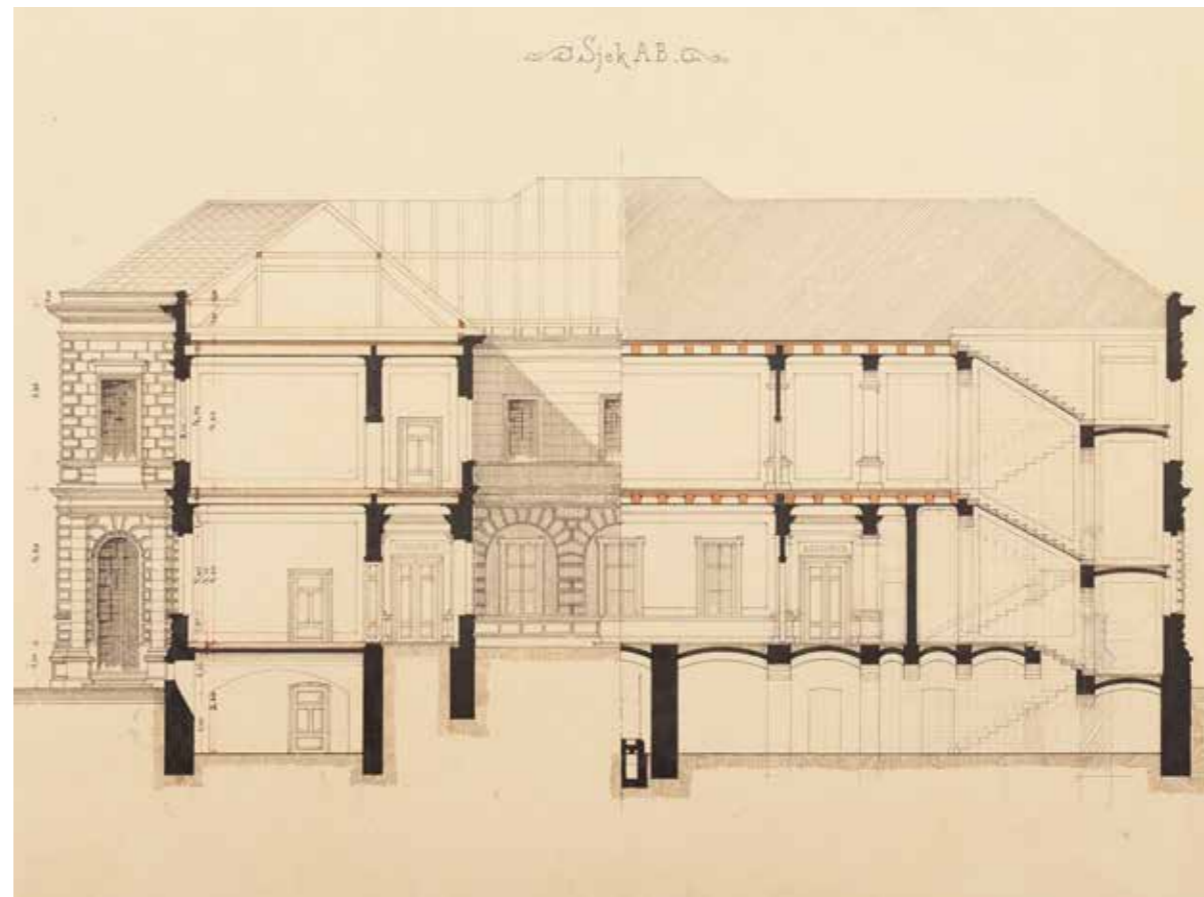
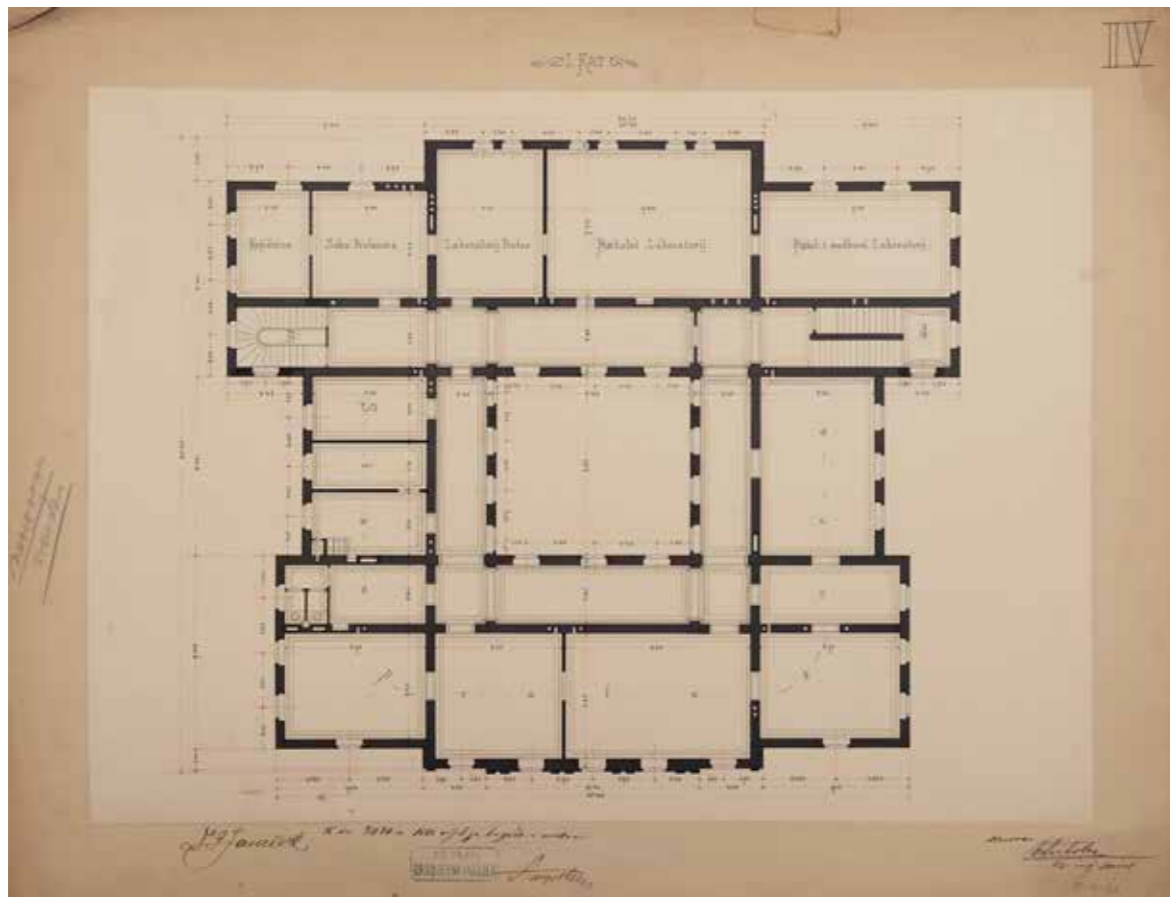
- DO 1924. / SPOMEN-PLOČU POSTAVILA / HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI / 1998.
20 ILINKA SENČAR-ČUPOVIĆ, Prvi kemijski zavod Sveučilišta u Zagrebu, u: *Croatia Chemica Acta*, 50, 1977., 59–76.
21 HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.
22 HR-DAZG-1122, *Zbirka građevne dokumentacije*, 1850.–1967., Grad Zagreb, Strossmayerov trg 14.
23 HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.

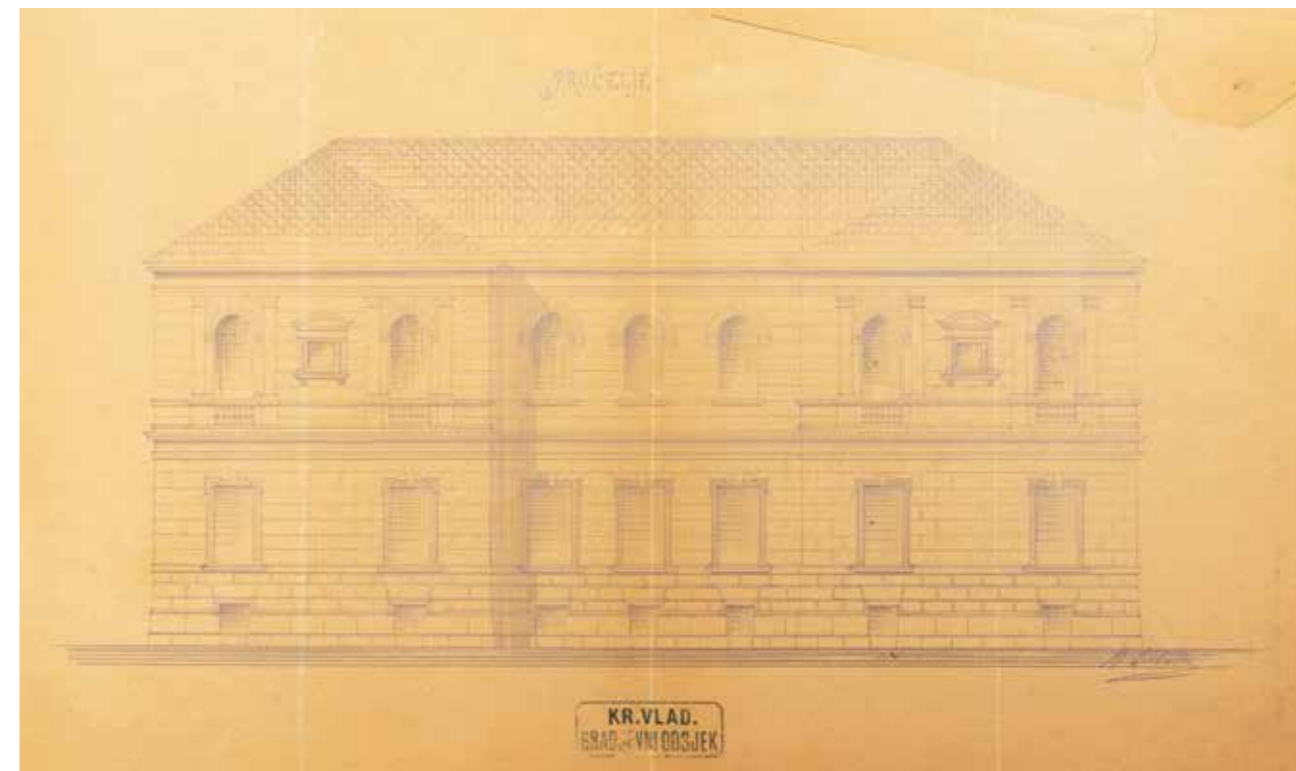
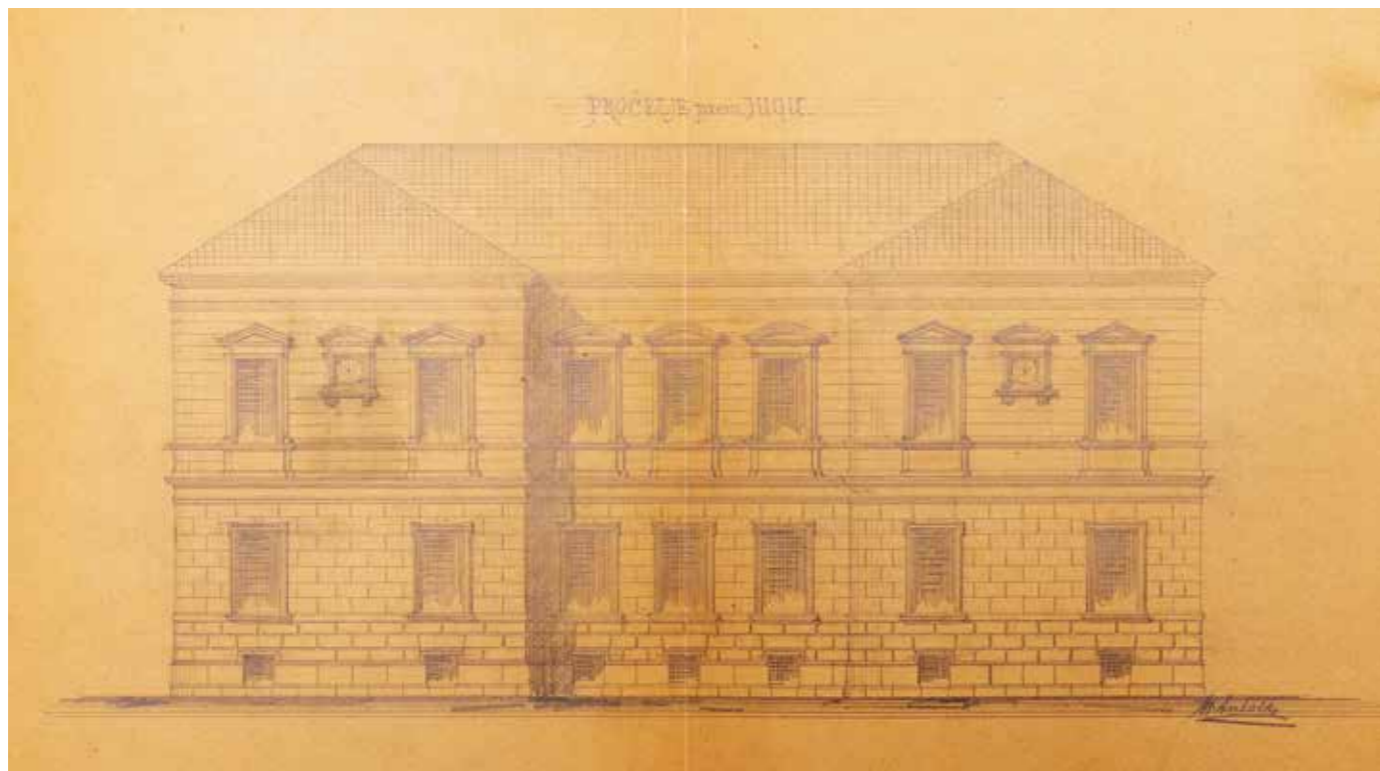

Matija Antolec, Kemijski laboratorij, sjeverno pročelje, 1881., HDA

Matija Antolec,
Kemijski
laboratorij,
tlocrti podruma,
prizemlja, prvog
kata i presjek
(varijanta s
jednokatnom
zgradom), 1881.,
HDA

Matija Antolec, Kemijski laboratorij, bočna pročelja (dvije varijante), 1881., HDA

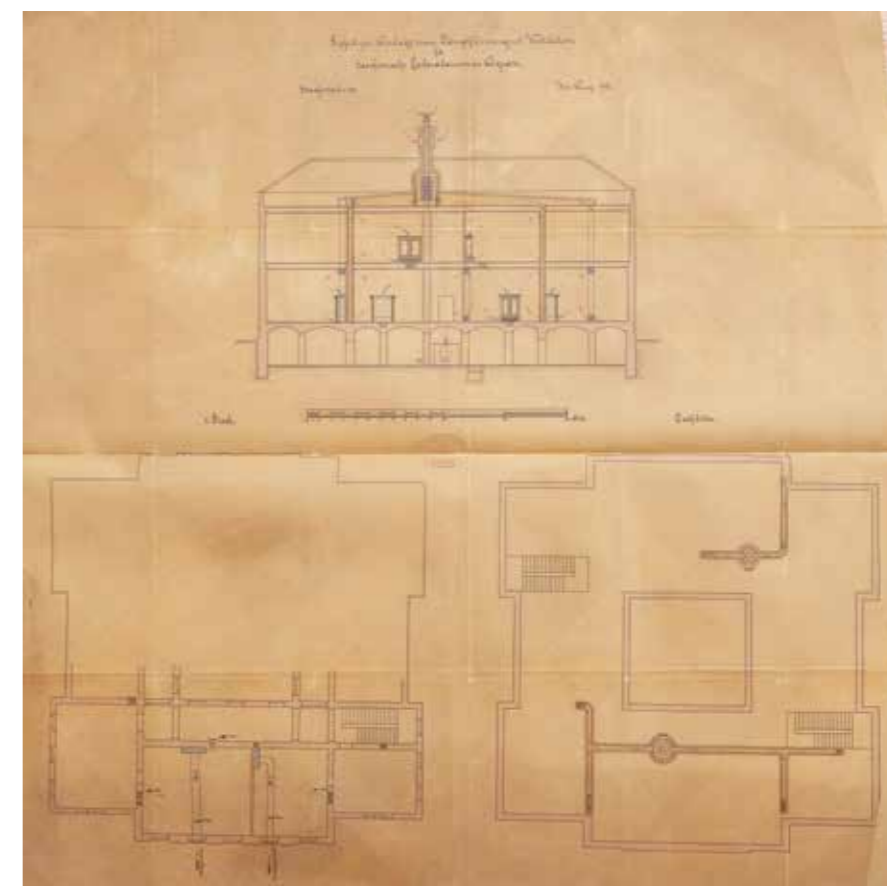
prostorije u centralnom dijelu zgrade. Za razliku od kasnijeg Bolléva projekta, podrumске prostorije bile su predviđene samo u polovici zgrade, a prizemlje i prvi kat su u cijelosti trebali biti iskorišteni. Glavni ulaz bio je centralno smješten, a sve etaže trebale su biti povezane stubištem u bočnom dijelu zgrade. Sačuvana je i jedna varijanta projekta u kojem je stražnje krilo, kao i poslije kod Bolléa, trebalo biti prizemne visine, a u toj su verziji i arkade trijema u atriju zamijenjene dvostrukim prozorima.

Da je Matija Antolec priredio nacрте u visokom stupnju pripreme, svjedoči podatak da ih je sve potpisao i profesor Janeček, predstojnik Kemijskog laboratorija, koji je bio uključen u zahtjevno planiranje i raspored laboratorijskih prostorija ustanove koja je kao prva u tom svojstvu podizana u Zagrebu. Također je bio predan i projekt instalacije centralnog grijanja na paru i ventilacije, koji je izradila tvrtka *Gebrüder Sulzer* iz švicarskoga Winterthura.²⁴ Tlocrt An-

tolčeve zgrade ucrtan je i u prvi *Položajni nacrt Kemičkog laboratorija* koji je odobrio vladin Građevni odsjek 1882. godine. Građevni odsjek uvjetovao je orijentaciju zgrade prema sjevernoj strani, kako je već bila orijentirana i Akademijina palača, te je Kemijski laboratorij, kao druga zgrada podignuta na potezu buduće *Zelene potkove*, utvrdio načelo prema kojem će sve građevine koje se budu podizale na *Istočnom* i *Zapadnom perivoju* glavno pročelje s glavnim ulazom imati sa sjeverne strane (Umjetnički paviljon, Sveučilišna knjižnica, Zgrada *Kola*, Zemaljsko kazalište). Prema novinskim izvještajima, poznato je da se od Antolčeva plana odustalo te je zalaganjem bana Ladislava Pejačevića i Pavla Muhića, predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu, projekt povjeren Hermanu Bolléu.²⁵

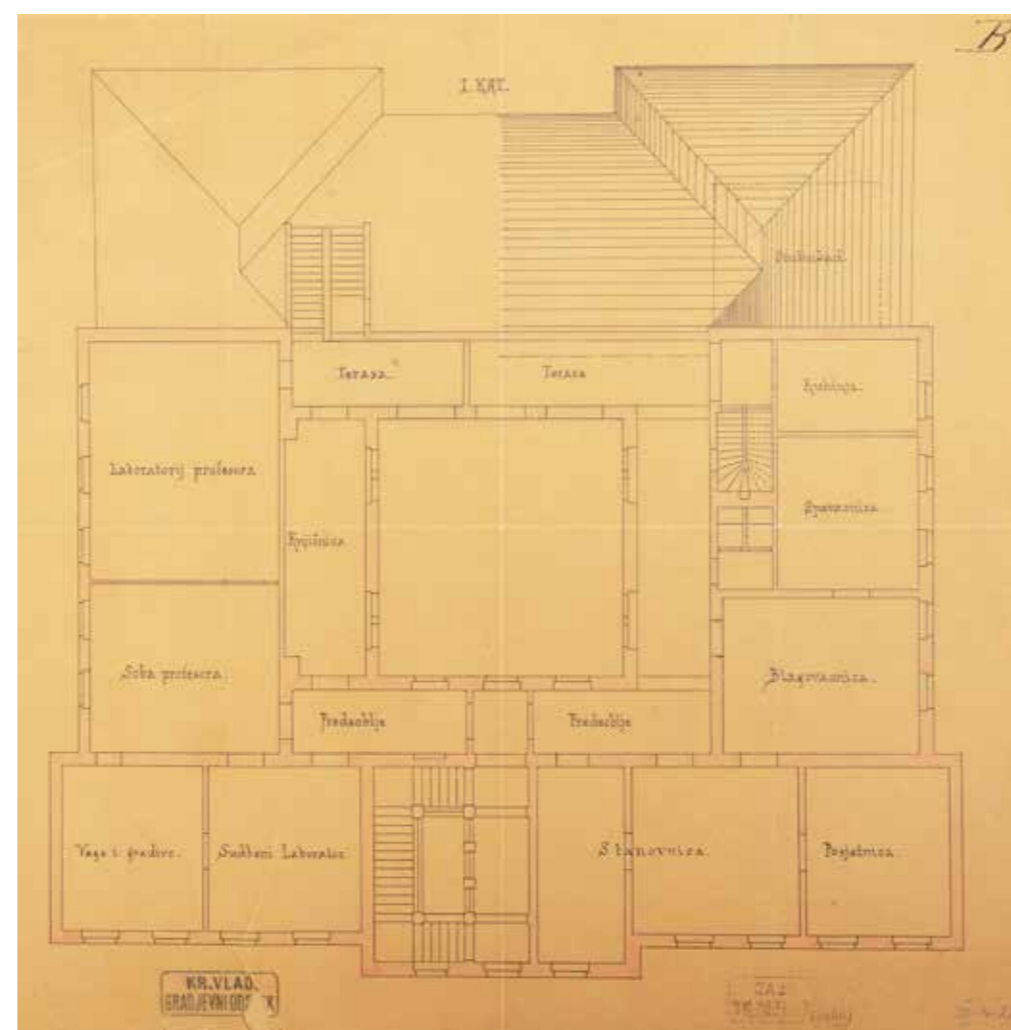
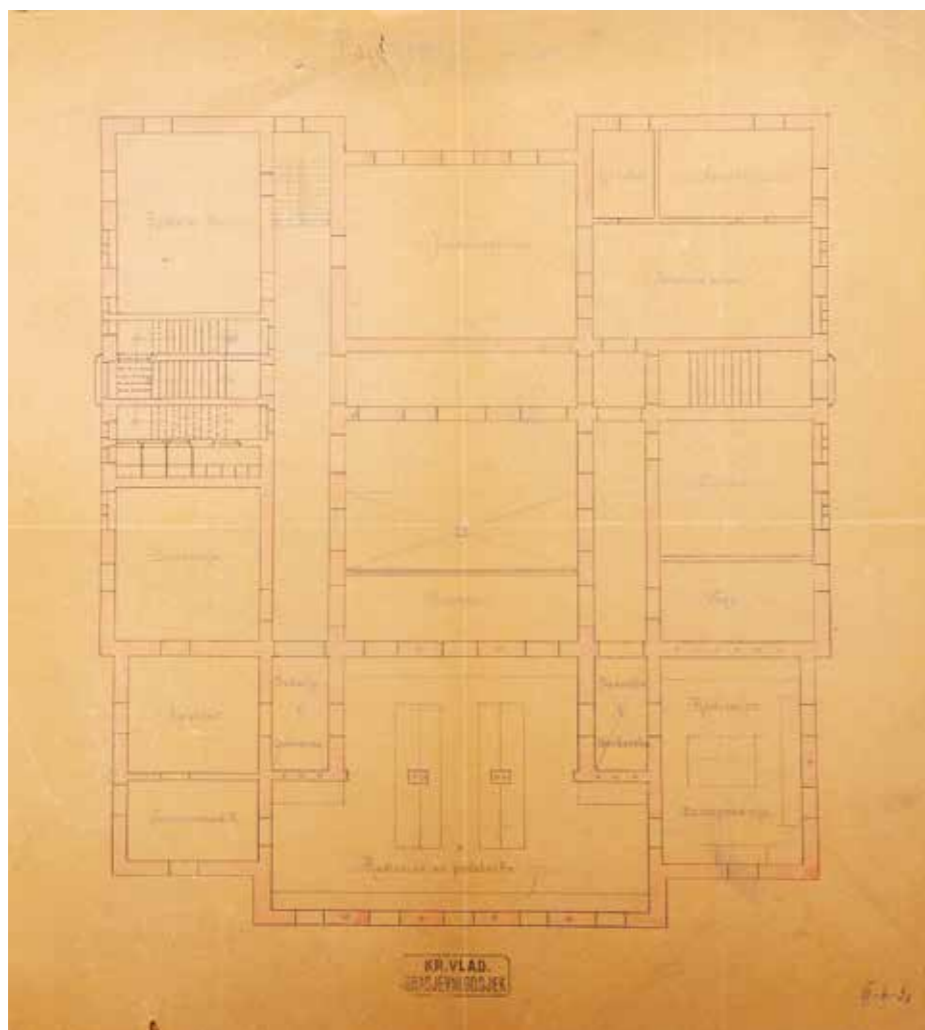
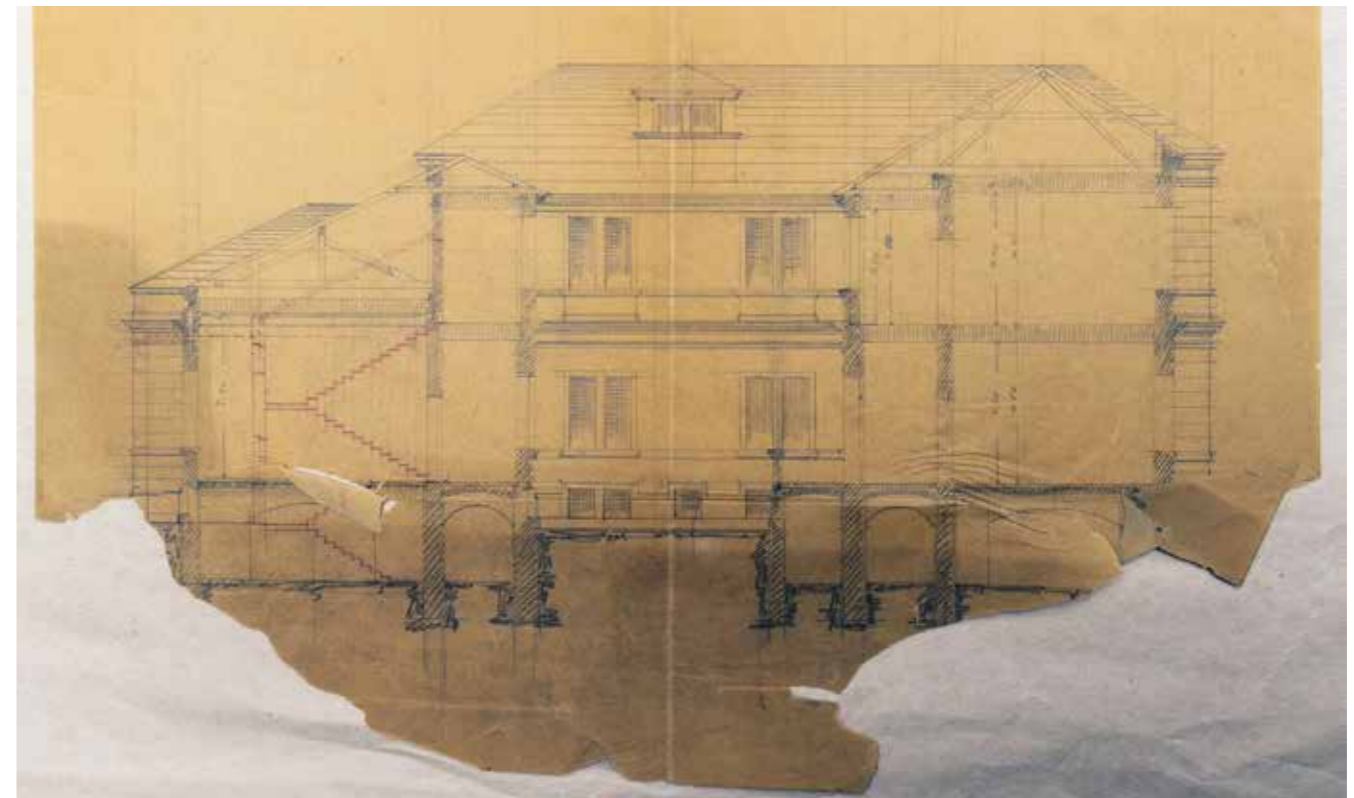
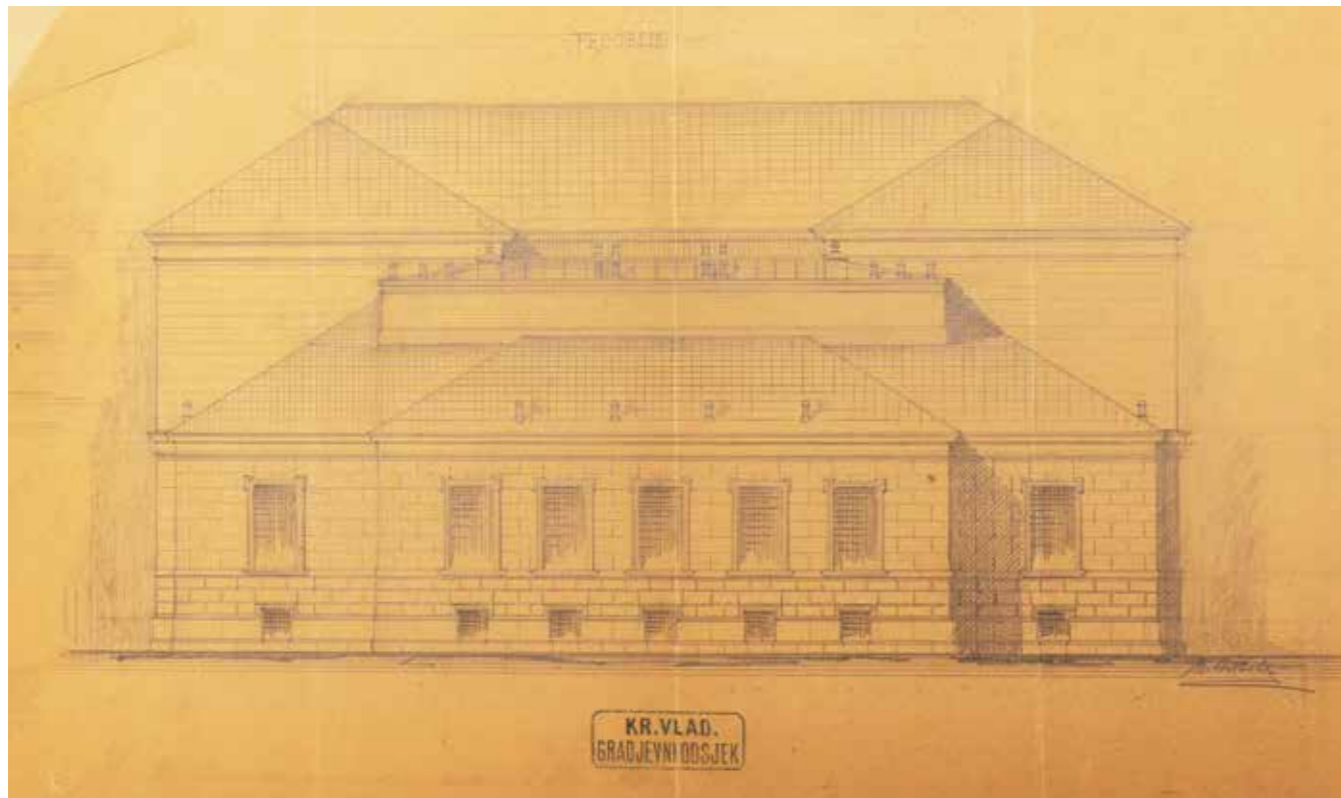
che Laboratorium Agram, August 1882. Gebrüder Sulzer, Winterthur.

24 (-) Bau des chemischen Laboratoriums, u: *Agramer Zeitung*, 91, 20. 4. 1883., 2; (-) Gradnja kemičkoga laboratorija, u: *Narodne novine*, 92, 21. 4. 1883., 3.

Gebrüder Sulzer, nacrt instalacija centralnog grijanja i ventilacije, 1882., HDA

24 Projekt zur Anlage einer Dampfheizung mit Ventilation für das Chemis-

Matija Antolec, Kemijski laboratorij, južno pročelje, presjek i tlocrti (varijanta s prizemnim južnim krilom), 1881., HDA

1.2.3. Planovi Hermana Bolléa

Arhitekt Herman Bollé (1845.–1926.) blisko je povezan s gradnjom obližnje palače Akademije znanosti i umjetnosti.²⁶ Prema njegovim je nacrtima planirana i podignuta zgrada Kemijskog laboratorija 1883./1884. godine, koju je nastojao uskladiti sa stilskim oblikovanjem Akademijine zgrade.²⁷ Bollé je zadržao glavne vanjske tlocrtne gabarite Antolčeva projekta, a to je gotovo kvadratni tlocrt jednokatne zgrade s unutarnjim dvorištem. Kvadratni oblik ponavlja tlocrtnu dispoziciju Akademijine palače sa sjeverne strane istoga trga, što je vidljivo iz položajnih nacрта.

Kvadratni tlocrt objekta komponiran je oko središnje dvorane – predavaonice. S istočne i zapadne strane predavaonice su manja otvorena / nenatkrivena dvorišta – atriji (patio). Zgrada je planirana u tri etaže; podrum i prizemlje protežu se cijelom površinom, dok je prvi kat podignut samo sa sjeverne strane. Time se dobiva slikovita arhitektura različitih visina krova, naročito vidljivih s bočnih strana zgrade. Sjeverno krilo je jednokatna građevina, dok je južni korpus prizemnica.

1.2.4. Konačni nacrti za gradnju Kemijskog laboratorija

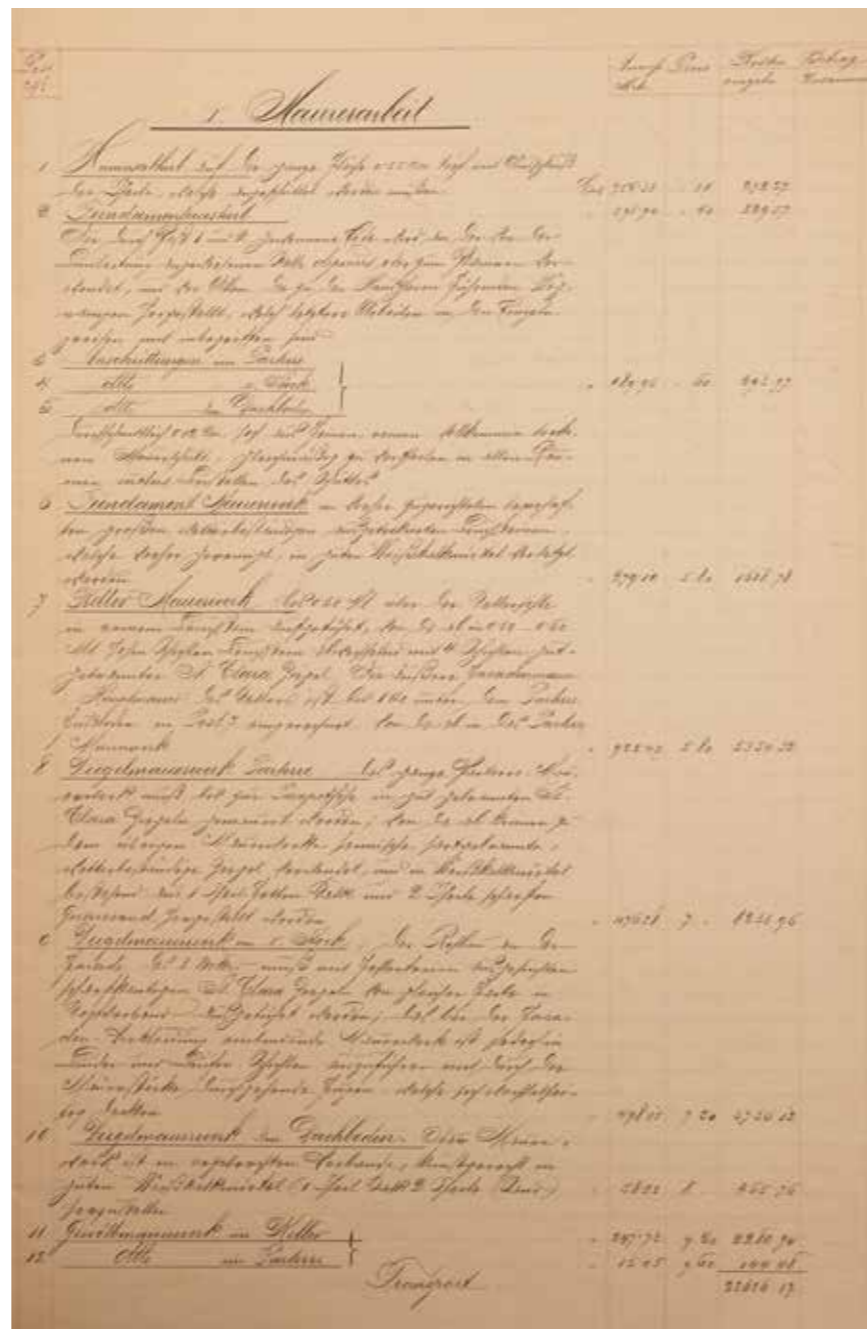
1.2.4.1. Gradnja

Godine 1882. gradilište za Kemijski laboratorij predano je Sveučilištu. Građevinska dozvola zatražena 10. travnja izdana je 29. svibnja 1883. godine.²⁸ Uvjet dozvole bio je da se glavna fronta okrene prema sjeveru te da se oko cijele zgrade izradi pločnik širine 4 metra. Izvedba radova

26 Vidjeti: KATARINA HORVAT-LEVAJ, IRENA KRAŠEVAC, *Palača Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, Zagreb. *Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2020.

27 HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.

28 HR-DAZG-1122, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 22), Strossmayerov trg 14. Građevinska dozvola za gradnju jednokatne zgrade za kemijski laboratorij u Katančićevoj ulici, 10. travnja 1893.

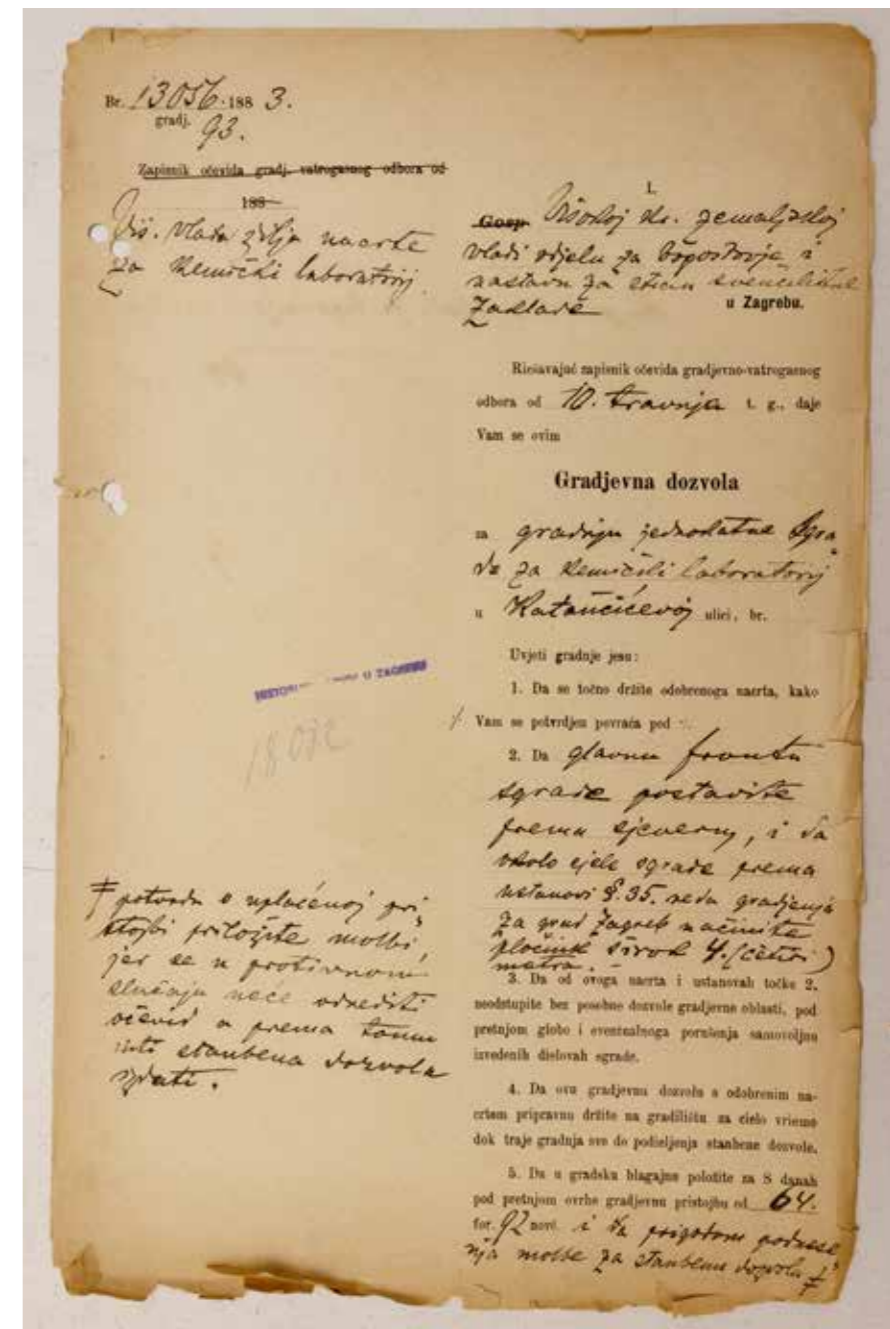

Troškovnik izgradnje Kemijskog laboratorija, 1883., HDA

povjerenjena je zagrebačkom graditelju Janku Jambrišaku, a počela je u travnju 1883. godine. Već početkom kolovoza iste godine zgrada je stavljena pod krov,²⁹ a novi je laboratorij otvoren i posvećen u veljači 1884. godine.³⁰ Stam-

29 (-) Gradnje u Zagrebu, u: *Narodne novine*, 182, 9. 8. 1883., 2.

30 (-) Otvorenje novoga lučbenoga zavoda, u: *Narodne novine*, 40, 18. 2. 1884., 2. Laboratorij je otvorio Ivan Vončina, koji je zamijenio Pavla Muhića na mjestu predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu, a tijekom gradnje promijenio se i ban. Nakon Ladislava Pejačevića, 1883.

Građevna dozvola za Kemijski laboratorij, 29. svibnja 1883., DAZG

bena (uporabna) dozvola izdana je 26. travnja 1884. godine. Matija Antolec bio je angažiran za razradu Bolléovih izvedbenih projekata, a sve nacрте/tlocрте s dispozicijom prostorija parafirali su Antolec i profesor Janeček.³¹ Grad-

imenovan je Dragutin Khuen-Héderváry, ali sve te promjene nisu utjecale na gradnju zgrade i puštanje u rad tada suvremeno opremljenoga fakulteta kemijskih znanosti u Zagrebu.

31 HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.

Nova zgrada Kemijskog laboratorija u Zagrebu, prije 1900., HDA

nju zgrade financirala je većim dijelom hrvatska Zemaljska vlada. Grad Zagreb je darovao zemljište, a procjena troškova iznosila je oko 65.000 forinti.

Sjeverno pročelje, koje gleda na južno pročelje Akademijine palače, bogato je raščlanjeno s trinaest prozorskih osi i istaknuto središnjim rizalitom koji se proteže dužinom od sedam prozorskih osi. Reprezentativnost pročelju daje fasada koja se sastoji od dva horizontalna dijela obložena različitim materijalima. Na kamenom obloženo podnožje nastavlja se prizemni dio (parter) od

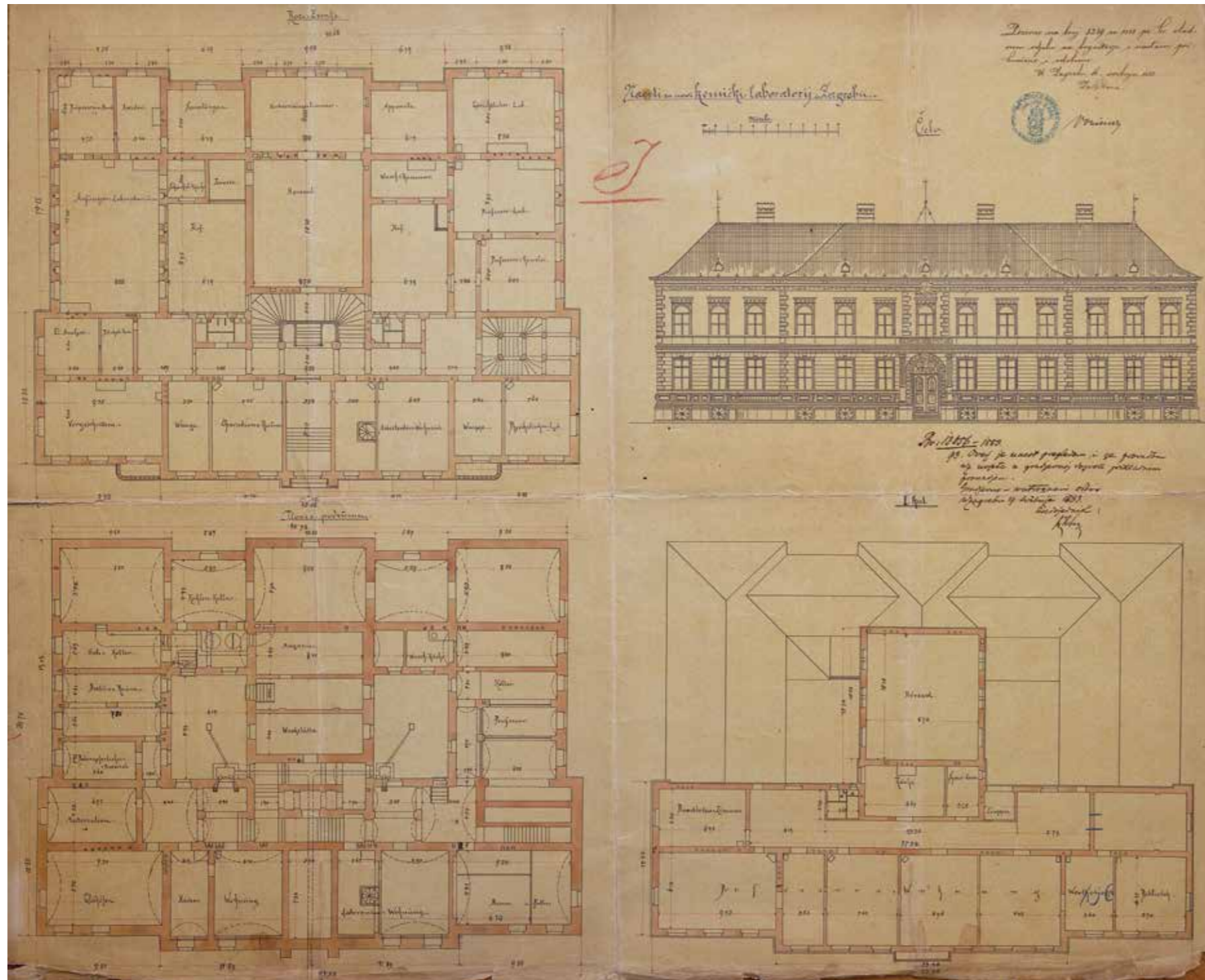
žbukane fasade u formi rustike, dok je prvi kat obložen fasadnom opekom, a na uglovima pojačan rustikom. Središnji rizalit povezan je s bočnim uvučenim stranama zgrade uskim balkonima ograđenim balustradama. Otvori podrumskih prozora imaju dekorativne kovane rešetke cvjetnih motiva koji se ponavljaju na rešetkama ulaznih vrata i ogradama stubišta u unutrašnjosti. Prozori prizemlja su pravokutni, s lavljim glavama u sredini gornje zone, dok prozori prvog kata završavaju lučno i postavljeni su u raskošnije okvire.

Bogati krovni vijenac dekoriran je zgrafito zidnim ukrasima i kartušama s imenima znamenitih kemičara.³² Upotreba zgrafita za dekoraciju fasada bila je karakteristična u razdoblju historicizma, a Bollé nekoliko puta poseže za tom tada već pomalo zaboravljenom tehnikom.³³ Iznad središnjega ulaza u zgradu je uski balkon ograđen balustradom. Ulaz na balkon nadvišen je trokutastim zabatom u kojem je kartuša s natpisnom godinom, a ponad njega je reljefni grb Trojedne kraljevine. Većina ornamenata izrađena je u žbuci i štuku.

Južna strana zgrade je prizemnica koju čini više međusobno povezanih prostorija, svaka zasebno natkrivena, te je krovnište razvedeno u niz manjih krovova koji daju slikovitost cijeloj zgradi. Jedna od karakteristika te arhitekture bili su brojni dimnjaci, čije su krune bile efektno izvedene pa se time pojačavala dekorativnost cjeline u historicističkom stilu. Razvedenost građevnog korpusa u krovnoj zoni variranjem visine pojedinih volumena zgrade, slikovitost postignuta visokim dekorativnim dimnjacima i malim krovnim prozorima te detalji (metalne krovne zastavice i upotreba različitih materijala) karakteristika su Bolléove arhitekture. Zgrada je oblikovana u stilu talijanske neorenesanse i uklapa se u cjelinu koju čini s palačom Akademije.

32 U 26 kartuša nalaze se imena znamenitih svjetskih kemičara (od istoka prema zapadu): ROBERT BOYLE, GEORG ERNST STAHL, JOSEPH PRIESTLEY, HENRY CAVENDISH, CARL WILHELM SCHEELE, ANTOINE LAVOISIER, HUMPHRY DAVY, CLAUDE-LOUIS BERTHOLLET, JOSEPH LOUIS PROUST, JOHN DALTON, THOMAS THOMSON, WILLIAM HYDE WOLLASTON, WILLIAM PROUT, JEAN-BAPTISTE DUMAS, JÖNS JACOB BERZELIUS, JOSEPH LOUIS GAY-LUSSAC, AMADEO AVOGADRO, EILHARD MITSCHERLICH, JUSTUS VON LIEBIG, FRIEDRICH WOehler, CHARLES FRÉDÉRIC GERHARDT, AUGUSTE LAURENT, ALEXANDER WILLIAM WILLIAMSON, ROBERT WILHELM EBERHARD BUNSEN, DMITRIJ IVANOVIČ MENDELJEJEV i HANS PETER JØRGEN JULIUS THOMSEN. Vidjeti: DRAGAN DAMJANOVIĆ, Lučbeni zavod na tragu renesanse, u: *Zagreb moj grad*, 49, 2014., 12–16, 15.

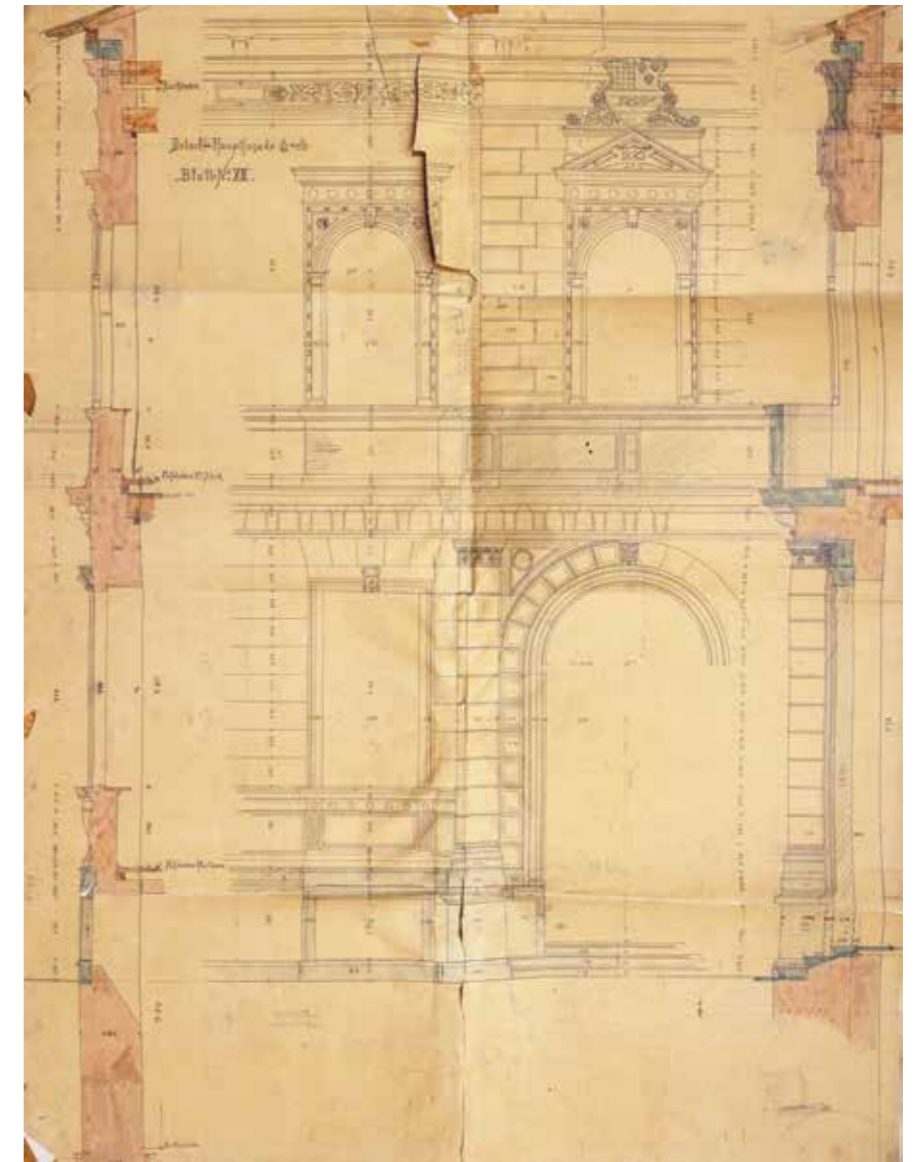
33 DRAGAN DAMJANOVIĆ, Arhitekt Gottfried Semper i nove tehnike ukrašavanja pročelja u hrvatskom historicizmu – *sgraffito* dekoracija, u: *Materijalnost umjetničkog djela. Zbornik radova znanstvenog skupa »Dani Cvita Fiskovića«*, Zagreb, 2021., 113–125.

Herman Bollé, Kemijski laboratorij, tlocrti podruma, prizemlja, prvog kata i sjeverno pročelje, projekt odobren 29. svibnja 1883., HDA

U podrumskom dijelu, koji se proteže cijelom površinom građevine, smještene su skladišta i spremišta raznih materijala, ložionica s prostorom za gorivo, praonica, prostori za taljenje i destiliranje, pa čak i kokošinjac. Sa sjeverne strane ispod glavnog ulaza predviđen je stan za podvornika.

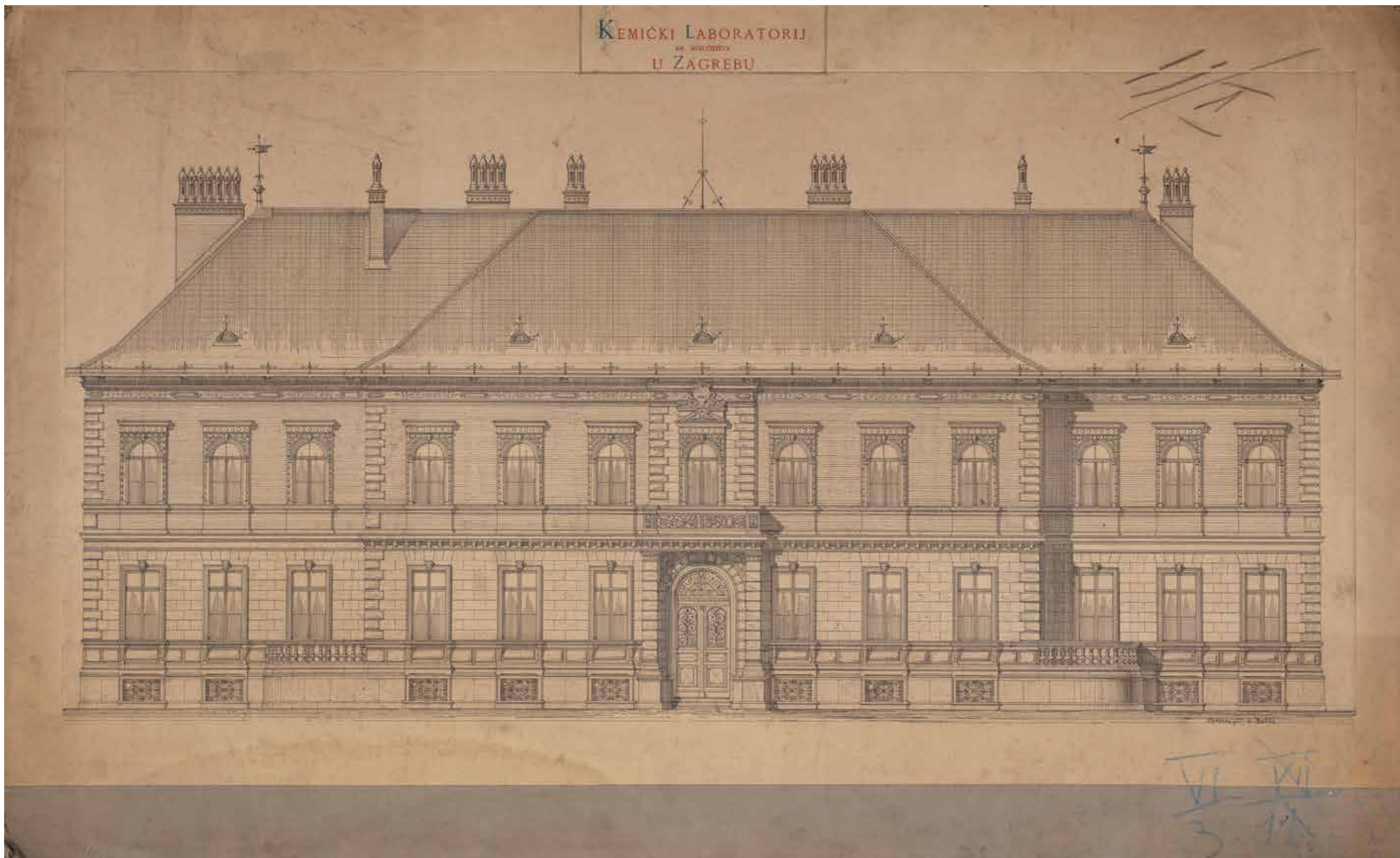
Prizemlje je izgrađeno cijelom površinom, a najvećim dijelom prostorije su služile kao predavaonice i laboratoriji (fizički, kemijski, sudbeni). U sjeverozapadnom dijelu bio je stan za asistente i knjižnica. U središnjem dijelu nalazila se velika predavaonica u obliku amfiteatra do koje se do-

Herman Bollé, Kemijski laboratorij, detalj pročelja, HDA

lazilo s povišenoga podesta stubišta koje vodi od glavnog ulaza. Velika količina dnevnog svjetla u dvoranu je dolazila zahvaljujući njezinoj visini (proteže se kroz dvije etaže) i visokim prozorima koji su bili otvoreni dnevnoj svjetlosti preko unutarnjih dvorišta. Prvi kat podignut je duž sjevernog dijela zgrade, a u najranijim nacrtima označen je kao stan predstojnika Zavoda.³⁴ Poslije će se taj prostor prenamijeniti u laboratorijske prostorije i predavaonice. Spo-

³⁴ Gustav Janeček stanovao je u zgradi dok nije podigao vlastitu stambeno-najamnu palaču na Trgu Franje Josipa 15 (danas Trg kralja Tomislava 17).

Herman Bollé, Kemijski laboratorij, sjeverno pročelje, 1883., HDA

menuti brojni dimnjaci koji su bili jedna od karakteristika zgrade, ali i predmet prigovora na njezin izgled, proizašli su iz utilitarne potrebe laboratorija za pećima koje su se koristile za pokuse.

Kemijski laboratorij bio je prva zgrada namjenski građena za potrebe zagrebačkog Sveučilišta, a za ono doba bila je najmodernije opremljena i spojena na gradsku vodovodnu i kanalizacijsku mrežu. Kroz zgradu je proveden sustav ventilacije. Dulje od stotinu godina kontinuirano je služila za eksperimentalna istraživanja i nastavu kemije.³⁵

1.2.4.2. Unutarnje uređenje

Izvorni izgled unutarnjih prostorija, amfiteatralne dvorane i laboratorija nije fotografski dokumentiran.³⁶ Na temelju sačuvanih fotografija, snimljenih tijekom prenamjene u Knjižnicu HAZU-a, vidljivo je glavno stubište koje je u donjoj polovici bilo oličeno uljanom oker bojom, a cjelokupna stolarija bila je oličena tamno.³⁷ Dio unutarnje opreme, građevinska stolarija i stubišna kovana ograda sa svjetiljkama, te ograda sporednoga zapadnog stubišta, sačuvani su do danas. Zahvaljujući nastojanju projekatanta prenamjene u knjižnicu, većina građevinske stolarije je restaurirana i nanovo postavljena, uključujući i glavna ulazna vrata s izvornim okovom. Pretpostavljamo da je sva stolarija rad domaćih, zagrebačkih majstora stolara, a kovane dijelove izradili su kvalitetni domaći majstori bravari.

35 SENČAR-ČUPOVIĆ (bilj. 20), 76.

36 U trenutno raspoloživoj dokumentaciji nisu pronađene fotografije izvornoga izgleda unutrašnjosti. Prema opisu iz onoga vremena, doznajemo da je u dvorani bio dugački stol za kemijske demonstracije, a od prizemlja do prvog kata bile su masivne klupe. Dvorana je bila osvijetljena jednom Siemensovom plinskom svjetiljkom, a građena je prema primjeru sličnih dvorana u Parizu. Prema: (-) Otvorenje novoga lučbenog zavoda, u: *Narodne novine*, 40, 18. 2. 1884., 2.

37 Fotografije je snimila Aleksandra Stuparić, dipl. ing. arh. u vrijeme iseljenja Kemijskog instituta, a prije građevinske adaptacije u Knjižnicu HAZU-a. Zahvaljujemo gospođi Stuparić na ustupanju fotografija i njihovu korištenju za rad na ovom elaboratu.

Kemijski laboratorij, friz s imenima kemičara i zgraitom

Heinrich Ferstel, Kemijski laboratorij u Beču, 1872.

1.2.4.3. Komparativni primjeri

Neorenesansni stil je u doba historicističkih stilova odabran kao najprimjereniji za zgrade prosvjetne i kulturne namjene, škole, fakultete i muzeje. Herman Bollé je poznao primjere takve arhitekture u vrijeme života i rada u Beču, a kao najistaknutiji i najbliži komparativni primjeri mogu se navesti zgrade Škole umjetničkog obrta (*Kunstgewerbeschule*) i Kemijskog instituta, koje je projektirao Heinrich von Ferstel (1828.–1883.). Obje zgrade primjer su upotrebe fasadne opeke koju će Bollé unijeti u Zagreb nizom primjera.

Kemijski institut bečkoga Sveučilišta građen je od 1869. do 1872. godine. Pozicioniran je u neposrednoj blizini Sveučilišta na potezu Ringstraße nasuprot Votivnoj (Zavjetnoj) crkvi. Riječ je o neorenesansnoj arhitekturi čiji je uzor u talijanskoj ranoj renesansi 15. stoljeća. Velika sličnost sa zagrebačkom primjerom jest u obliku polukružnih prozora istaknutih dekorativnim pravokutnim okvirima, koji »prauzor« imaju u arhitekturi rimske *Cancellerie*.³⁸ Ferstel, u duhu sjećanja na velike prethodnike omiljene u historicizmu, obrubljuje krovnu zonu natpisnim kartušama s imenima znamenitih kemičara, što će Bollé ponoviti na zagrebačkoj zgradi.

Sljedeći komparativni primjer također je djelo arhitekta Ferstela, a riječ je o zgradi gimnazije u Beču. *Wasagymnasium* je građena od 1869. do 1871., desetak godina prije zagrebačkoga Kemijskog laboratorija. Njezina je fasada također kombinacija žbukanih dijelova u prizemlju i ispune u fasadnoj cigli na katu te u kontrastu okeržute i ciglasto-crvene boje.

Fasadnu dekoraciju u tehnici zgrafita Heinrich von Ferstel primijenio je na zgradi bečke Škole umjetničkog obrta (*Kunstgewerbeschule*), a u Zagrebu će, kao izniman detalj, zgrafito biti realiziran upravo na Bolléovu laboratoriju.

38 DAMJANOVIĆ (bilj. 18), 544, bilj. 79.

Heinrich Ferstel, Škola umjetničkog obrta u Beču, 1877.

Heinrich Ferstel, Gimnazija u Wasagasse u Beču, 1871.

1.2.5. Građevinske intervencije u međuratnom razdoblju i nakon 1945. godine

Na temelju građevinske dokumentacije doznajemo pojedinosti o intervencijama na zgradi nakon njezina otvorenja, 1884. godine. Godine 1933. zabilježena su dva požara koja su zahvatila manje dijelove zgrade i bila uspješno ugašena. Prvi požar dojavljen je 5. travnja 1933., kad je primijećeno da suklja dim na jugoistočnoj strani zgrade ispod limenoga žlijeba krovne konstrukcije. Nakon gašenja zaključeno je da je uzrok požara iskra iz dimnjaka koja je zapalila stropnu gredu uzidanu uza sam dimnjak.³⁹

Već druga dojava »Gradskoj zvaničnoj vatrogasnoj četi« došla je svibnja iste godine. U izvještaju piše da je u jednoj prostoriji na prvom katu oko poda izbio gusti dim te da se radi o stropnom požaru koji je vjerojatno nastao na mjestu na kojem je dimovodna cijev bila napuknuta, pa se zbog jačega loženja u podrumskom štednjaku zapalila greda. Vatrogasci su otvorili pod na mjestima na kojima je sukljao dim i rastavili glinenu peć. Nakon vatrogasne intervencije i njihova zapisnika,⁴⁰ uslijedio je i policijski očevid. Ustanovljeno je da je ispod prostorije u kojoj se požar dogodio, bio stan pazikuće Stjepana Mužića, čija je žena u to vrijeme oko podneva upravo kuhala ručak. Doznajemo da je zgrada Kemijskog laboratorija osigurana kod Beogradske zadruge, a iskaze su, uz pazikuću, dali ing. Pavao Jušić, voditelj nadzora zgrade, asistent Žarko Vasiljko i prof. dr. Gerbert Flumiani, predstojnik Zavoda.⁴¹

Godine 1952. izdano je rješenje o obnovi pročelja. Naloženo je da se otuče vanjska žbuka, a nova se ima obnoviti u izvornom stilu.⁴² Godine 1953. dobivena je građevinska dozvola za adaptaciju jedne prostorije na prvom katu. Riječ je o pregradnji prostorije u sjeverozapadnom dijelu zgrade koja je služila kao laboratorij, u dvije prostorije, od kojih

39 HR-DAZG-1122, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 22), Strossmayerov trg 14, Dojava o požaru, 5. 4. 1933.

40 Isto, Dojava o požaru, 5. 1933.

41 Isto, Prijava i Policijski očevid, V. 1933.

42 Isto, Rješenje, 6. XI. 1952.

bi jedna služila kao knjižnica, a druga za potrebe asistenta Analitičkog praktikuma.⁴³ Ta je adaptacija izvedena, a drveni ugrađeni ormari/vitrine, koji su izrađeni za potrebe knjižnice Kemijskog zavoda, sačuvani su za današnje potrebe Knjižnice HAZU-a.

Godine 1961. zatražena je dozvola za adaptaciju zgrade, odnosno promjene stropne nosive konstrukcije između prizemlja i prvog kata u prostoriji koja služi za održavanje praktikuma iz analitičke i opće kemije. Utvrđeno je da je došlo do oštećenja i da su grede načete crvotočinom. Adaptacija stropne konstrukcije provedena je 1962. godine.⁴⁴ Iste godine odobrena je gradnja spremišta za boce s komprimiranim plinom uz uvjete koji bi osigurali sigurno skladištenje, a to je izvedba od vatrostalnog materijala uz odgovarajuću ventilaciju, te deponija u svjetliku.⁴⁵

Sve odobrene adaptacije na fasadi i u unutrašnjosti zgrade pedesetih i šezdesetih godina prošloga stoljeća nalažu da se ne smije mijenjati vanjski izgled zgrade i fasade, a osobita se briga pridavala i neposrednom okolišu, pa se izričito zabranjivalo deponirati građevne i druge materijale na parkovnoj površini.

1.2.6. Prenamjena Kemijskog laboratorija u Knjižnicu HAZU-a

Zastarjelost laboratorijske infrastrukture za potrebe suvremenih kemijskih istraživanja i nastave u današnje vrijeme, koju je osvijestio Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu s jedne strane, te potrebe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za adekvatnim smještajem knjižnice i arhiva s druge strane, dovele su do rješenja o iseljavanju Kemijskog laboratorija i prenamjene zgrade u Knjižnicu HAZU-a. Time je riješen problem smještaja jedne od najbogatijih znanstvenih knjižnica u Hrvatskoj,⁴⁶

43 Isto, Rješenje, II. 1953.

44 Isto, Rješenje, 30. 1. 1962.

45 Isto, Rješenje, 23. 10. 1962.

46 Prvi veliki otkup privatne biblioteke odnosio se na biblioteku hrvat-

Kemijski laboratorij, stanje prije iseljenja i prenamjene zgrade, prizemlje, snimila Aleksandra Stuparić, 2005.

osnovane 1867. godine, koja danas sadrži oko 280.000 svezaka knjiga te bogate zbirke domaćih i stranih serijskih publikacija, kao i zbirke starih i rijetkih knjiga.

skog povjesničara i političara Ivana Kukuljevića Sakcinskog 1868., a potom su slijedile donacije mnogih znamenitih ljudi (Bogoslav Šulek, Franjo Rački, Ivan Tkalčić, Ante Trumbić, Nada Klaić i dr.). Više o tome u: *Projektni zadatak KNJIŽNICA HAZU za izradu projektne dokumentacije za provedbu mjera zaštite kulturnog dobra i cjelovitu obnovu zgrade oštećene u potresu 22. ožujka 2020.*, prilog 9, Zagreb, travanj 2021.

Odlukom Vlade Republike Hrvatske, zgrada na Strossmayerovu trgu 14 prenesena je u vlasništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1997. godine te je na taj način ostvaren osnovni preduvjet za realizaciju prenamjene.⁴⁷ Idejno arhitektonsko rješenje izradili su u elaboratu 2001. godine autori – akademici članovi Razreda za likovne umjetnosti

47 SLOBODAN KAŠTELA (ur.), *Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1867.–2009.*, Zagreb, 29. travnja 2009.

HAZU-a: prof. dr. Miroslav Begović, dipl. ing. arh.; prof. dr. Velimir Neidhardt, dipl. ing. arh. i prof. Ante Vulin, dipl. ing. arh.⁴⁸ Elaborat je predvidio čišćenje zgrade od svih laboratorijskih instalacija i infrastrukture, saniranje postojeće zgrade te potrebne građevinske zahvate za dobivanje najpovoljnijega rješenja upotrebnih i funkcionalnih prosto-

48 MIROSLAV BEGOVIĆ, VELIMIR NEIDHARDT, ANTE VULIN, *Idejno arhitektonsko rješenje*, HAZU, Zagreb, lipanj 2001. (elaborat).

Stanje prije iseljenja, podrum i prvi kat, snimila Aleksandra Stuparić, 2005.

ra buduće namjene, a to je Knjižnica HAZU-a s arhivom, skloništima knjiga, čitaonicama i radnim prostorom za osoblje. Elaborat respektira konzervatorska stajališta o očuvanju kulturne graditeljske baštine zadržavanjem arhitekture Hermana Bolléa u urbanističkom prostoru zagrebačke Zelene potkove, pa su promjene izvedene u unutrašnjosti zgrade, dok je njezina vanjšina u najvećem dijelu poštovala izvorni izgled.

Građevinski radovi nakon iseljenja, prvi kat, snimila Aleksandra Stuparić, 2006.

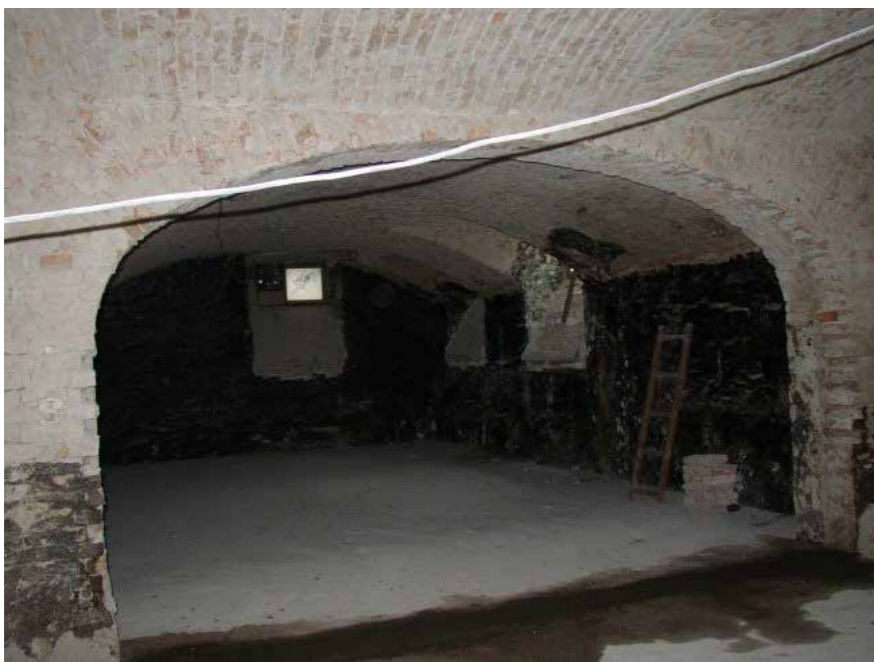
Na temelju navedenoga Idejnog arhitektonskog rješenja akademikâ Begovića, Neidhardta i Vulina, ishodena je lokacijska dozvola te su izrađeni glavni i izvedbeni projekt za koje je dobivena građevinska dozvola 2003. godine. Sljedeće, 2004. godine izvedeni su radovi rekonstrukcije i sanacije krova. Potkraj 2005. u cijelosti je iseljen Kemijski zavod⁴⁹ te se počelo s odlaganjem opasnog otpada, izved-

49 Kemijski zavod PMF-a dobio je novu zgradu na Horvatovcu u sklopu kompleksa sveučilišnih zgrada Prirodoslovno-matematičkog fakulteta

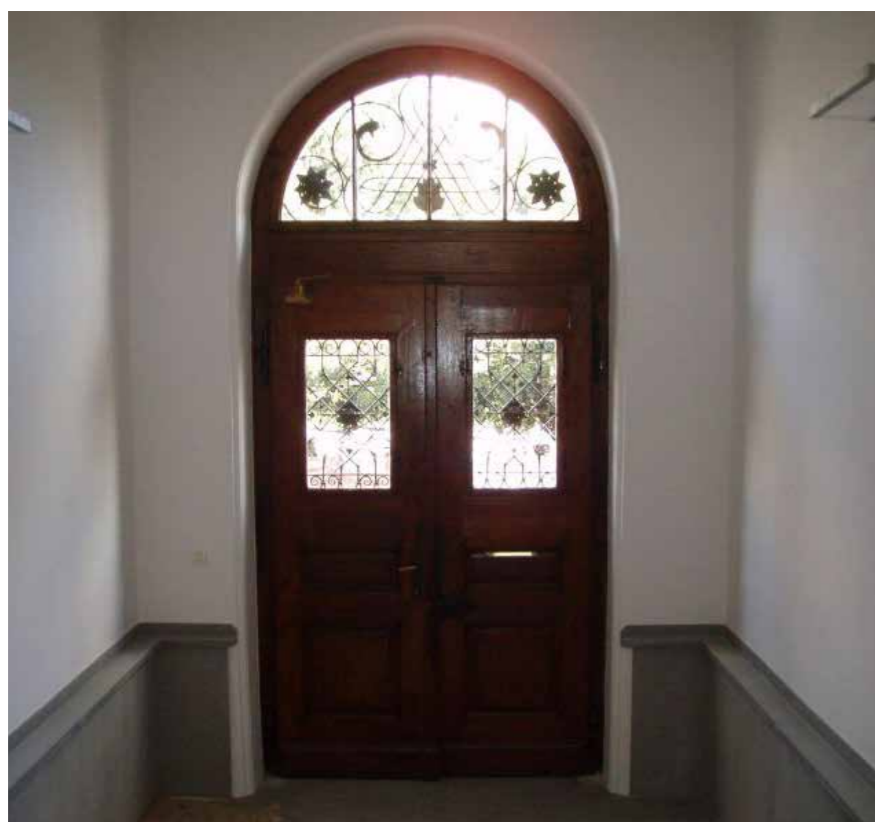
bom građevinskih i obrtničkih radova te radova na instalacijama, što je dovršeno u prosincu 2007. godine. Prenamijenjena je zgrada svečano otvorena 29. travnja 2009. godine.⁵⁰ Tom je obnovom HAZU i cjelokupna zagrebačka

Sveučilišta u Zagrebu.

50 U realizaciji cjelokupnog projekta sudjelovale su tvrtke: Projektanti APH – arhitektonsko projektni zavod – inženjering d. d., DIV Consult d. o. o.; izvođači: Građevina d. d., Gradimont d. o. o. Opremanje zgrade izvela je tvrtka Primat. RD d. o. o. Černelić d. o. o., Integra group d. o. o. MILAN MOGUŠ, ALEKSANDRA STUPARIĆ, VEDRANA

Građevinski radovi nakon iseljenja, podrum i stubište, snimila Aleksandra Stuparić, 2006.

Namještaj knjižnice Kemijskog laboratorija sačuvan za buduću Knjižnicu HAZU, snimila Aleksandra Stuparić, 2006.

Ulazni dio i stubište nakon obnove, snimila Aleksandra Stuparić, 2009.

znanstvena i kulturna javnost dobila osuvremenjen multi-medijski i knjižnični centar u kojem se čuva vrijedna knjižnica i arhiv. Središnja amfiteatralna predavaonica prenamijenjena je u multifunkcionalnu dvoranu povezanu s dvije manje bočne dvorane koje su dobivene staklenim natkrivanjem nekadašnjih unutarnjih dvorišta (svjetlika). Dvorana

JURIČIĆ, *Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 2009., 10–

Obnovljena prostorija na prvom katu i glavno stubište, snimila Aleksandra Stuparić, 2009.

Prostor nekadašnjeg atrija sa staklenim krovom, snimila Aleksandra Stuparić, 2009.

Hodnici podruma i prizemlja, bočno stubište s dizalom, snimila Aleksandra Stuparić, 2009.

služi brojnim događanjima i programima u sklopu HAZU-a i izvan Akademije (javna predavanja, simpoziji, predstavljanja knjiga i sl.). U prizemlju sa sjeverozapadne strane uređen je Muzej nobelovaca, koji je sretno spojio Leopolda

Ružičku (1887.–1976.) i Vladimira Preloga (1906.–1998.), dobitnike Nobelove nagrade za kemiju (Ružička, 1939.; Prelog, 1975.) i nekadašnju izvornu namjenu zgrade. U zgradi su još smješteni Zaklada HAZU-a i knjižnica Jadran-

skog zavoda. Moderniziranje zgrade uključilo je i prilaz za hendikepirane osobe sa zapadnog ulaza i ugrađeno dizalo.

Irena Kraševac

Pogled iz Akademijine palače na obnovljenu zgradu
Knjižnice HAZU

ANALIZA
ARHITEKTONSKIH
OBILJEŽJA I
ZATEČENOG
STANJA

Trg Josipa Jurja Strossmayera s Knjižnicom HAZU i Palačom HAZU, pogled s juga

II.1. Smještaj

Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (nekadašnji Kemijski laboratorij) podignuta je kao slobodnostojeća građevina na južnoj strani Strossmayerova trga, prema kojem je orijentirana svojim sjevernim, ulaznim pročeljem. Južno pročelje okrenuto je prema Tomislavovu trgu, odnosno Hebrangovoj / Trenkovoju ulici koja dijeli dva trga. Neposredni okoliš parkovno je uređen, s ošljunčanim stazama i nasadima različitog crnogoričnog bilja.⁵¹ Središnja ploha Strossmayerova trga je asfaltirana i dopire sve do pročelja zgrade Knjižnice HAZU-a. Danas je raslinje sa sve četiri strane zgrade vrlo visoko, tako da velikim dijelom zaklanja pročelja.

II.2. Organizacija unutarnjeg prostora

Jednokatna zgrada⁵² s podrumom i visokim prizemljem odlikuje se razvedenim tlocrtnim i volumnim gabaritima. Naime, u okviru simetričnog tlocrta s osovinski postavljenim ulazom, predvorjem, stubištem i dvoranom, te dva bočna atrija sa svake strane dvorane, spomenutoj razvedenosti pridonosi naglašavanje sjevernoga ulaznog krila pročelnim rizalitom i bočnim rizalitima, a trima rizalitima naglašena je i južna (stražnja) strana zgrade. Volumna pak razigranost očituje se u visinskom isticanju ulaznog krila i dvorane, koji su jednokatne visine, dok su bočna krila i stražnje krilo prizemni. U takvoj organizaciji glavno je krilo podijeljeno na prizemlje i kat, a dvorana visinski obuhvaća obje etaže.

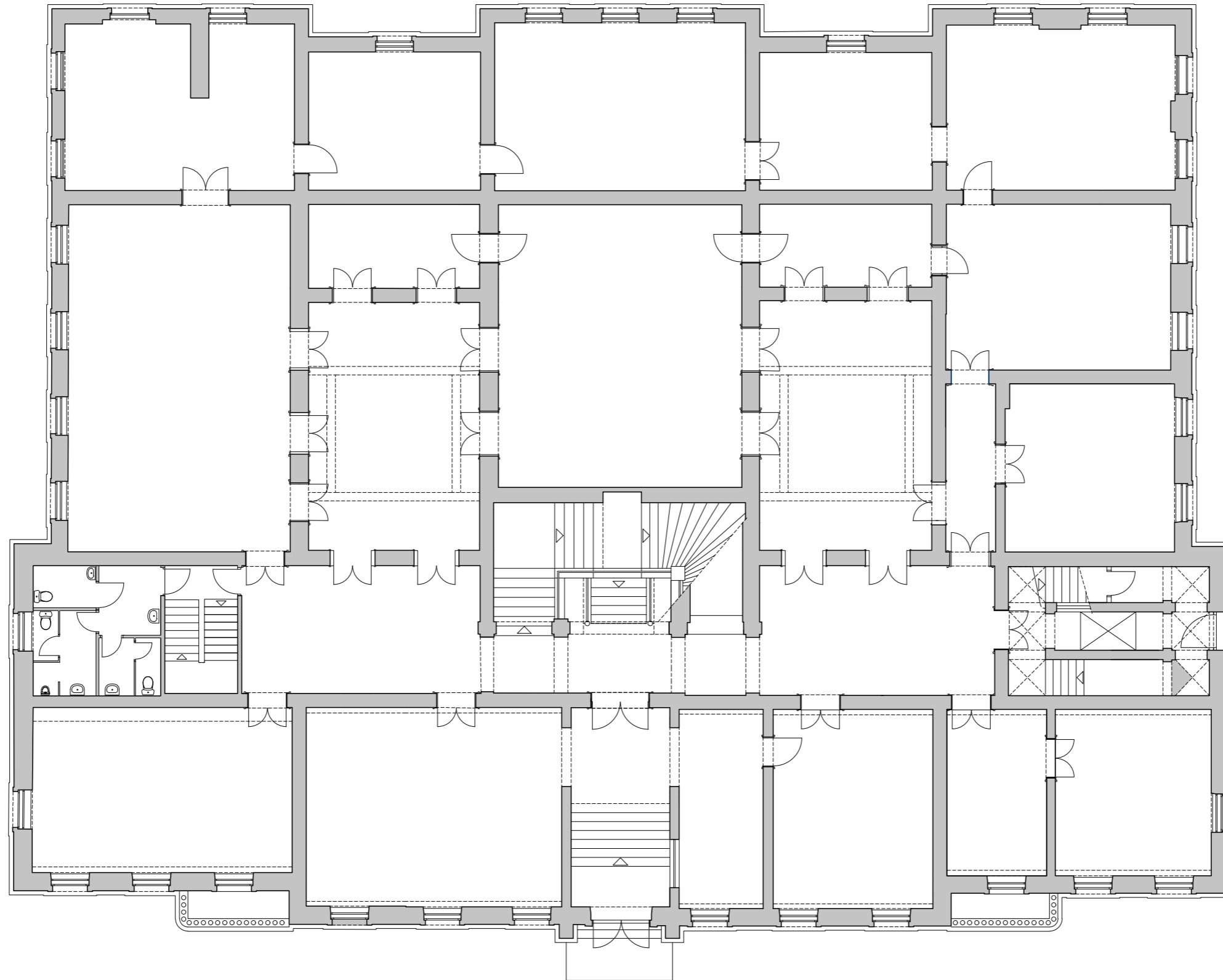
U **visokom prizemlju**, unutar središnjega uskog predvorja nekoliko se stuba uspinje do hala, lučno rastvorenog prema glavnom kamenom stubištu. To je ujedno i najreprezentativnije uređen dio interijera. Stubišni hal raščlanjen je pilastrima na tri polja nadsvođena češkim kapama koja se lučno rastvaraju prema okolnim prostorima – spomenutom ulaznom predvorju, bočnim predvorjima te samom stubi-

Knjižnica HAZU, ortogonalna snimka

51 Više o tome u poglavlju I.1.1. ovog elaborata.

52 Ukupna površina zgrade iznosi 4604 m².

0 2 5 10 m

Tlocrt prizemlja, postojeće stanje
(veljača 2022.)

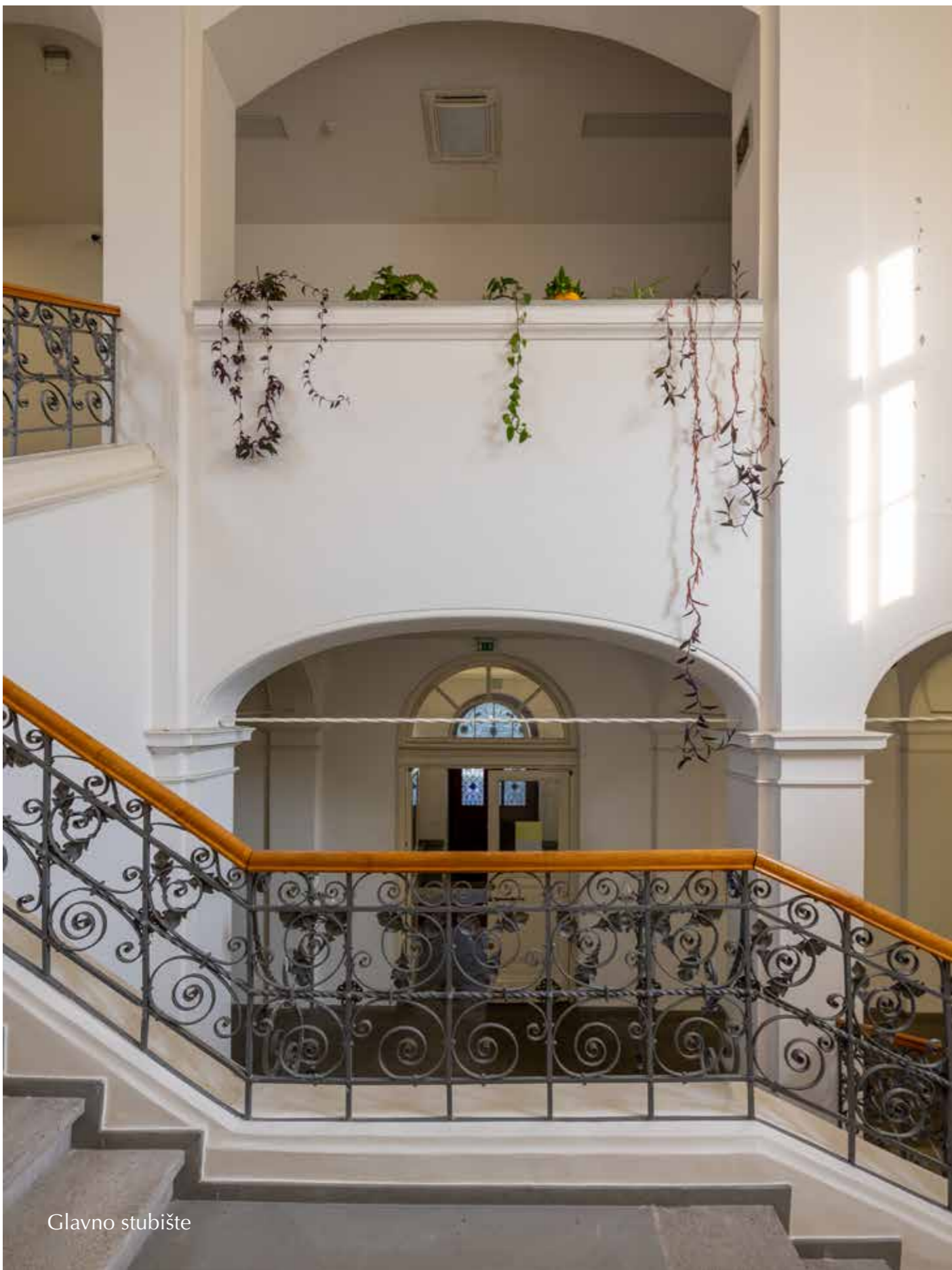

Glavno stubište, pogled prema halu i ulazu u predvorje

štu. Kroz središnji širi luk pristupa se središnjem stubišnom kraku koji vodi u podrum, dok se kroz bočni (lijevi) luk pristupa prvom kraku stubišta za prvi kat. Glavno stubište između prizemlja i kata je trokrako te se prema katu također rastvara trostrukim lukovima (istočni je lučni otvor naknadno zazidan).

Bočno od ulaznog predvorja, unutar pročelnog rizalita, nalazi se jedna prostorija istočno (infopult) te dvije prostorije zapadno (portirnica i klupski prostor). Ugaone dijelove pročelnog krila zaprema jedna prostorija istočno (infokatalozi i računala) i dvije prostorije zapadno (Muzej nobelovaca). Sa svake strane hala protežu se bočna predvorja iz kojih se ulazi u nekadašnje atrije, sada zenitalno osvijetljene natkrivene ulazne pretprostore glavne dvorane. U produžetku zapadnog predvorja nalazi se pomoćno kameno stubište, koje povezuje sve etaže, od podruma do potkrovlja. Stubište je dvokrako, sa svodovima iznad podesta, križnim u donjem i češkim kapama u gornjem dijelu, nošenih pilastrima i konzolama, a između krakova umetnut je u obnovi 2009. godine lift. U produžetku istočnog predvorja naknadno je izvedeno još jedno stubište, a tu su smještene i sanitarije.

Središnji prostor prizemlja zaprema multimedijaska dvorana, rastvorena simetričnim parovima vrata prema nekadašnjim atrijima – čitaonicama, te prema manjim prostorijama u produžetku atrija (multimedija i priprema). Bočno od atrija nalazi se jedna velika čitaonica (istočno) i dvije manje čitaonice s hodnikom (zapadno), dok južno krilo zgrade zaprema pet prostorija, različite veličine jer su ugaone prostorije i središnja prostorija (s namjenom čitaonice, čitaonice periodike i pretraživanja) smještene unutar rizalita, dok su između njih dvije manje prostorije (ured periodike i čitaonica rara). Prostorije visokog prizemlja osvijetljene su odgovarajućim prozorima na pročeljima, dok glavno stubište ima prozore prema atrijima. Iz atrija, u zoni prvog kata, s po tri prozora sa svake strane osvijetljena je i glavna dvorana. S obzirom na izvornu namjenu kemijskog laboratorija, dio prostorija nije međusobno povezan vratima u enfiladi, kako je to bilo uobičajeno za reprezentativne jav-

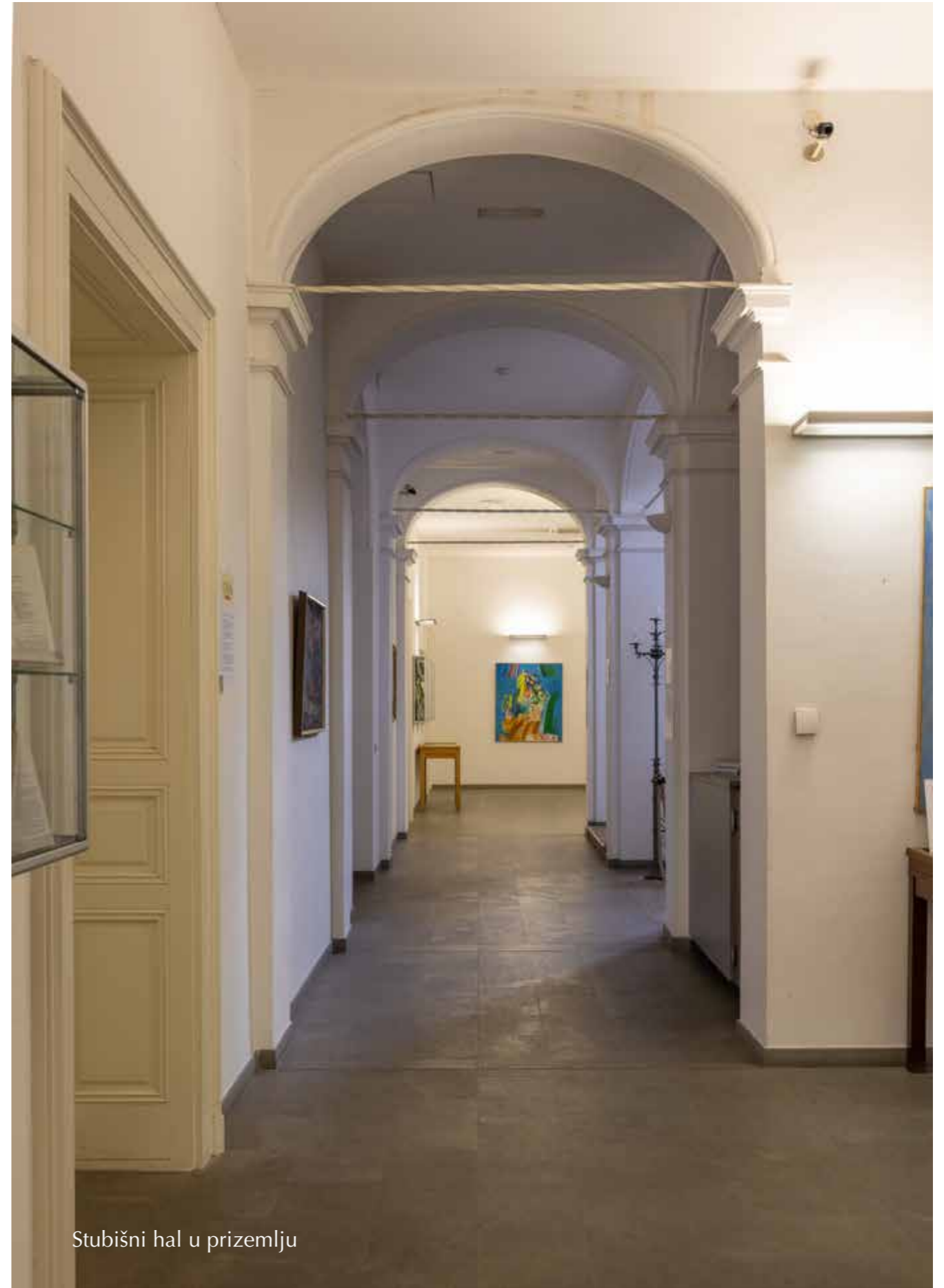

Glavno stubište

Glavno stubište i hodnik na prvom katu

Stubišni hal u prizemlju

Zapadno stubište (detalj)

Istočno stubište

Zapadno pomoćno stubište

Glavni ulaz

Ulazno predvorje

Stubišni hal u prizemlju

Predvorje u prizemlju

Predvorje u prizemlju

Vrata natkrivenih atrija prema predvorju

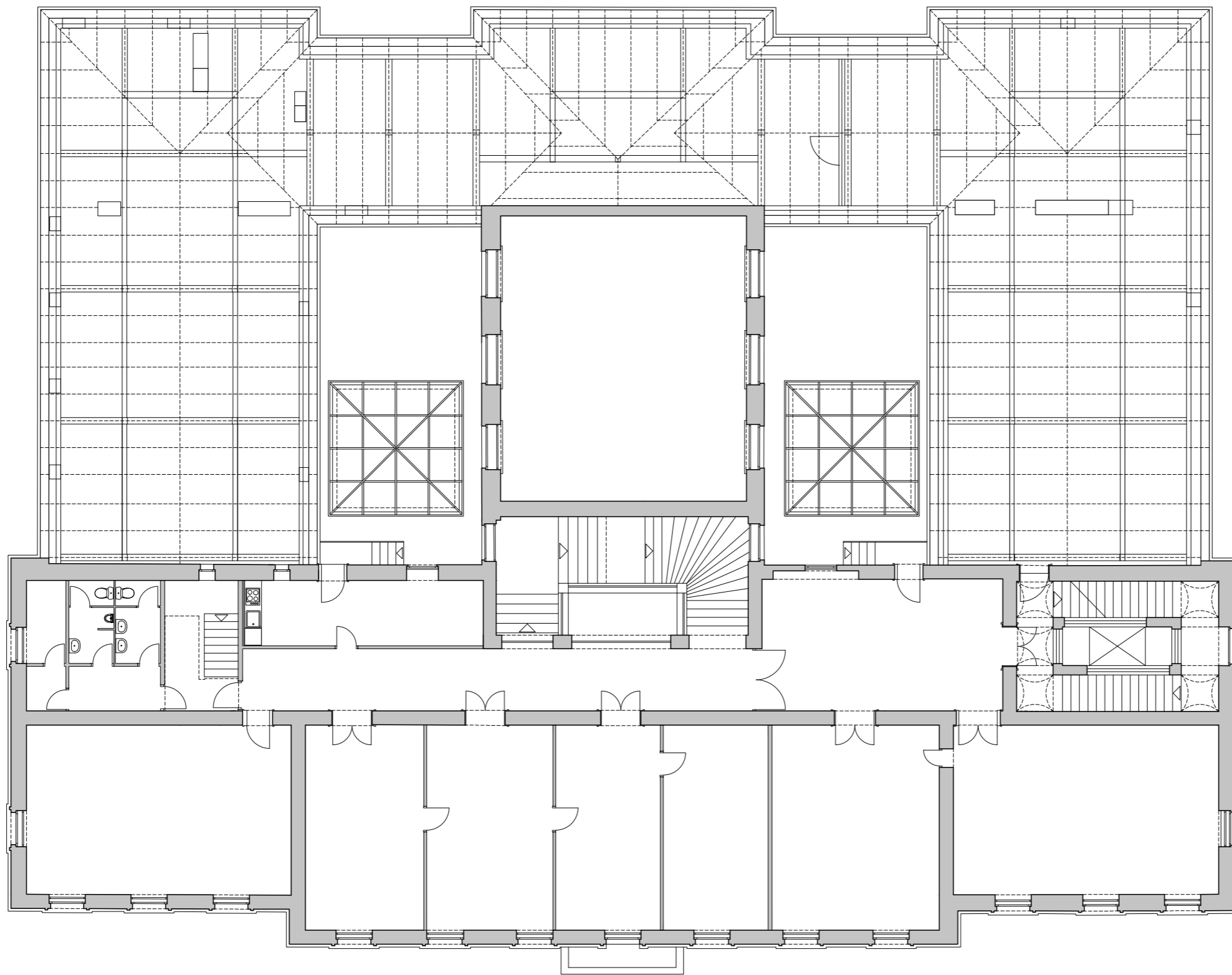
Natkriveni atrij

Multimedijska dvorana

Čitaonice u prizemlju

0 2 5 10 m

Tlocrt prvog kata, postojeće stanje (veljača 2022.)

ne i stambene zgrade, nego prostorije imaju ulaze samo iz hodnika ili predvorja pa su, iz istoga razloga, uz uobičajena dvokrilna vrata razmjerno brojna i jednokrilna vrata.

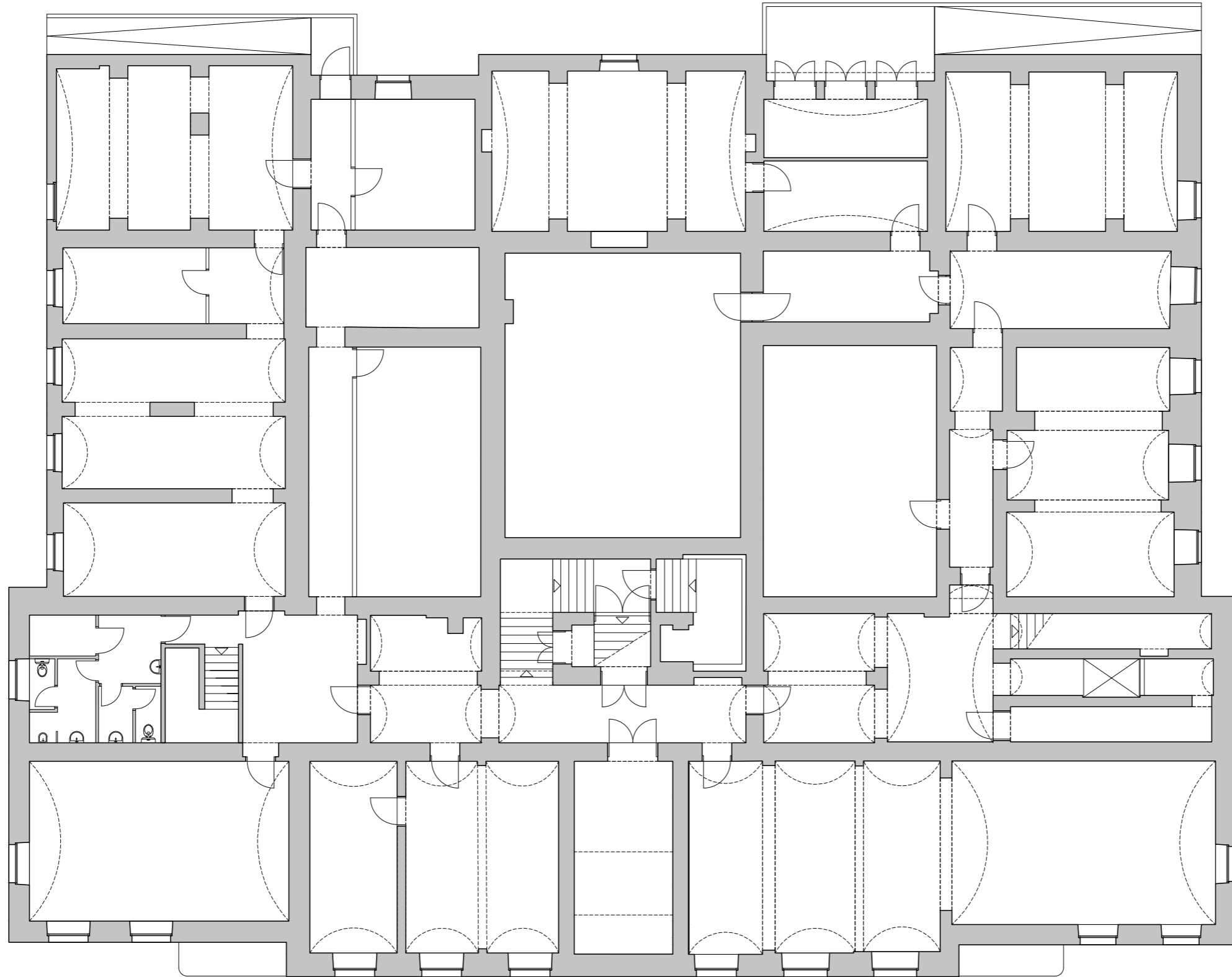
Prostor **prvog kata** zaprema hodnik (proširen u bočnim dijelovima u predvorja) koji povezuje sva tri stubišta te niz prostorija na pročelnoj strani: unutar središnjeg rizalita nalazi se pet manjih prostorija (uredi), od kojih središnja ima balkon na pročelju, a u ugaonim je dijelovima pročelnog krila po jedna veća prostorija. Kako je već spomenuto, hodnik se prema stubištu rastvara lukovima, bočnim polukružnim i središnjim širim, segmentnim. Unutar istočnog proširenja hodnika naknadno je oblikovana čajna kuhinja s izlaskom na stakleni krov atrija.

Radna soba na prvom katu

Biblioteka na prvom katu

0 2 5 10 m

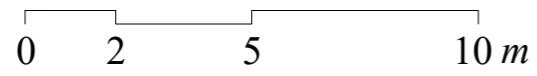
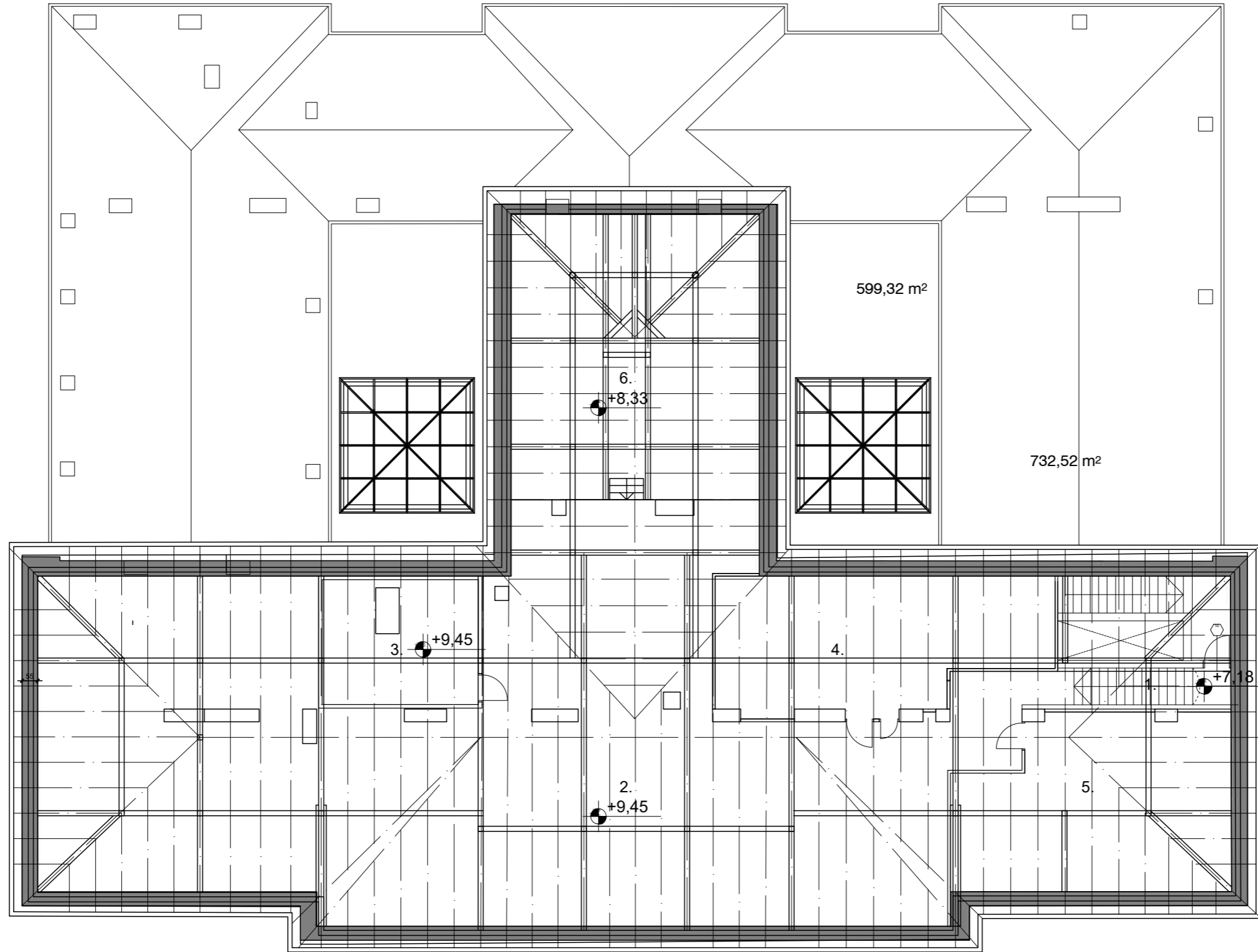
Tlocrt podruma, postojeće stanje (veljača 2022.)

Tlocrtni raspored **podruma** u osnovi odgovara tlocrtu prizemlja. Zidovi su razmjerno velike debljine, a većina prostorija je nadsvođena plitkim bačvastim svodovima. Na pojedinim mjestima, umjesto zidova, između polja svodova oblikovani su lučni otvori. Veće prostorije nalaze se danas i ispod atrija i dvorane. Prostor je osvijetljen malim prozorima na sva četiri pročelja, a danas služi kao spremište knjiga s trezorom za najvrjednija izdanja. Tu su još prostori za prijem, trijažu, čišćenje i fumigaciju, prostorija za tehniku, kao i trafostanica.

Potkrovlje zgrade nije u funkciji, osim što je ondje smještena plinska kotlovnica. Unutar otvorenoga drvenog krovišta vidljivi su brojni oštećeni dimnjaci.

Spremišta u podrumu

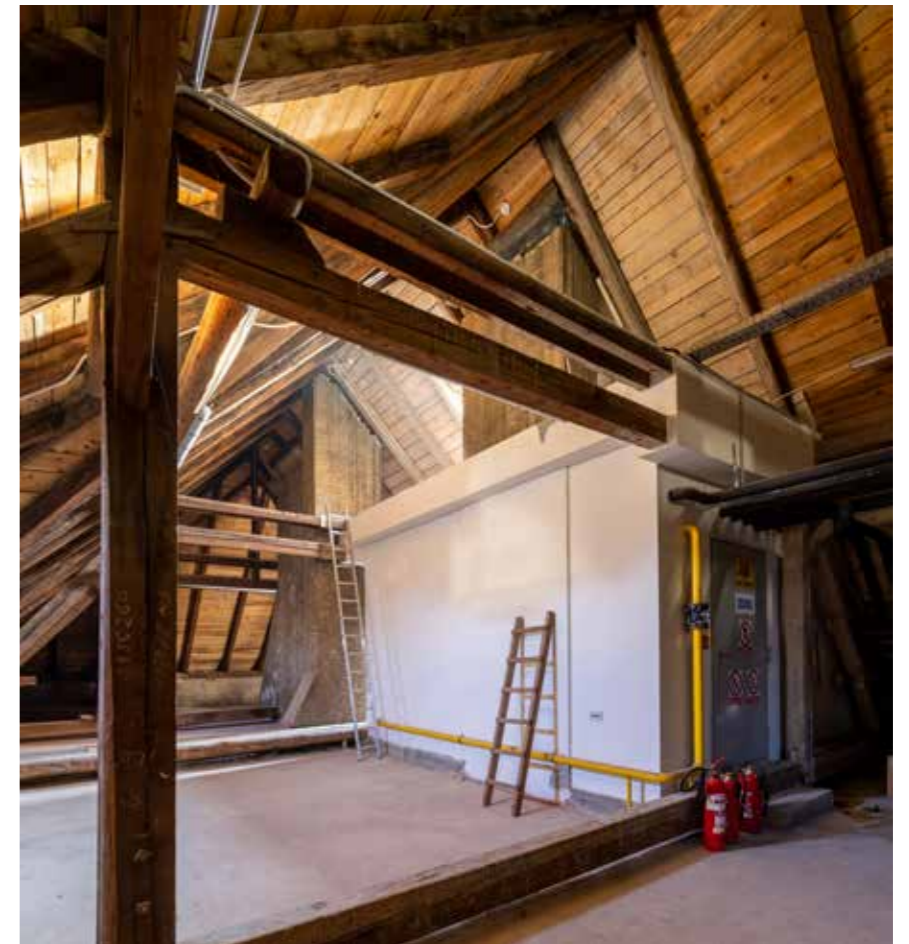

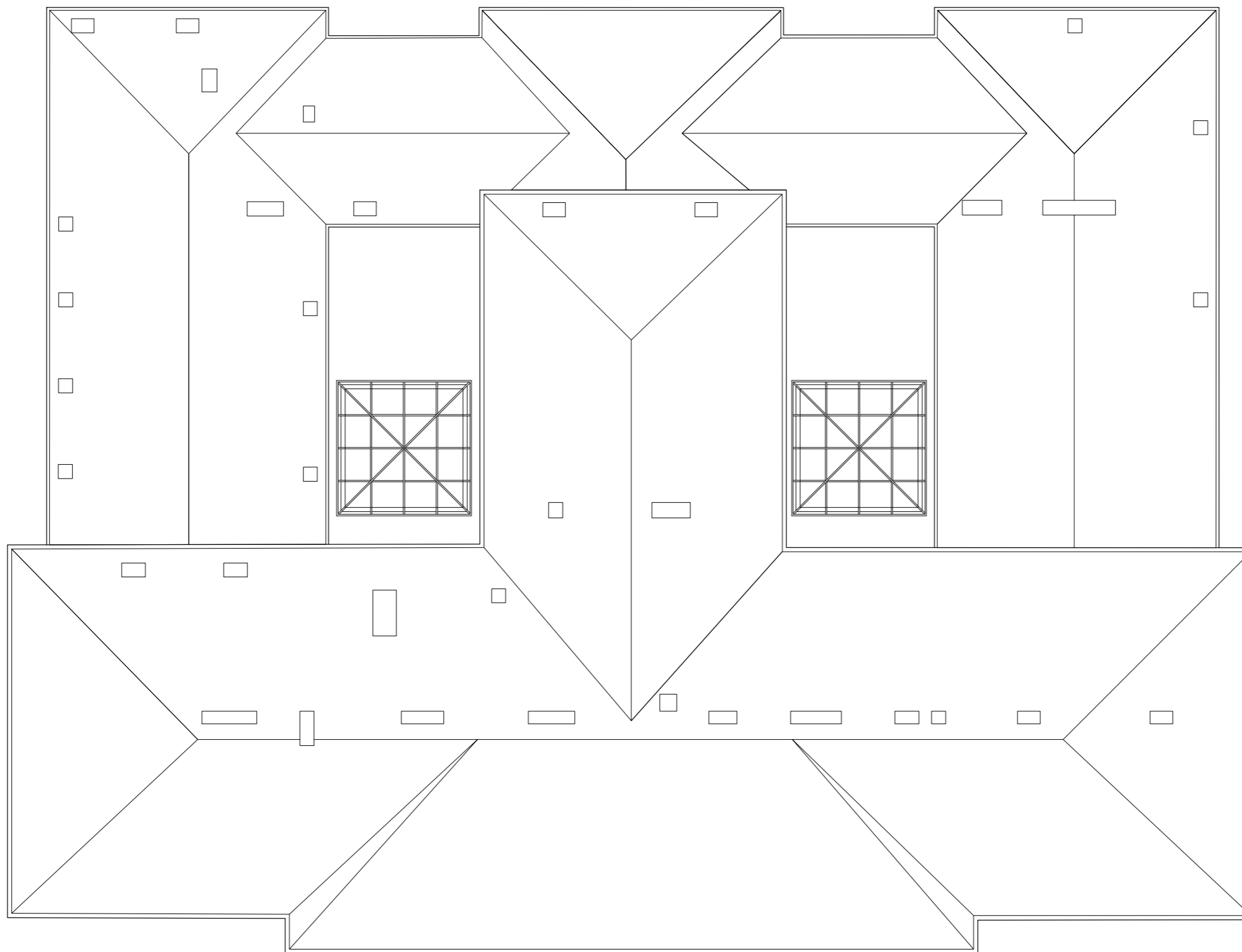

Tlocrt potkrovlja, postojeće stanje (veljača 2022.)

Potkrovlje pročelnog (sjevernog) krila

0 2 5 10 m

Krovište, postojeće stanje (veljača 2022.)

Presjek kroz pročelno
 (sjeverno) krilo, s pogledom
 na jug, postojeće stanje
 (veljača, 2022.)

Presjek kroz bočna krila
 (zapadno i istočno),
 natkrivene atrije i središnju
 dvoranu, s pogledom na
 sjever, postojeće stanje
 (veljača 2022.)

II.3. Unutarnja oprema

U recentnoj obnovi 2009. godine sačuvani su najvrjedniji elementi izvorne historicističke opreme, poput arhitektonske plastike, željeznih ograda stubišta i stolarije, dok su keramička popločenja podova i parketi zamijenjeni novima.

U halu glavnog stubišta pilastri koji nose češke kape zaključeni su profiliranim kapitelima, dok su u pomoćnom stubištu adekvatni nosači ukrašeni još i kaneliranim jastučastim profilima te motivom krugova koji se javljaju ispod profilacija. Zidovi ulaznog predvorja u prizemlju zaključeni su profiliranim vijencem.

Željezne ograde u glavnom i pomoćnom stubištu sastoje se od tordiranih elemenata i voluta, obogaćenih u glavnom stubištu i listovima. Na željezne stupiće ograde kraka glavnog stubišta što vodi u podrum postavljene su svjetljike.

Izvornu stolariju čine dvokrilne i jednokrilne vratnice raščlanjene profilacijama i ukladama, a profilacije krase i okvire prozora. Na spoju ulaznog predvorja i stubišnog hala lučno je zaključen ulaz s dvokrilnim profiliranim vratnicama i nadsvijetlom unutar luka. U recentnoj obnovi u dvorani i atrijima oblikovane su replike historicističkih dvokrilnih vratnicama s prozirnima i mutnim staklima.

Podovi u predvorju i hodnicima recentno su popločeni sivim keramičkim pločicama, dok se u čitaonicama, uredima i dvorani nalaze parketi. U uredima i čitaonicama većina je stropova snižena, s ugrađenom rasvjetom.

Okulus

Ograda glavnog stubišta

Konzole i kapiteli pilastara u pomoćnom stubištu

Kapiteli pilastara u glavnom stubištu

II.4. Pročelja

Sva četiri pročelja ove volumno razvedene zgrade raščlanjena su otvorima poredanima u pravilne osi. Sjeverno ulazno pročelje rastvoreno je s trinaest prozorskih osi, od kojih se sedam nalazi na središnjem rizalitu. Bočna pročelja (istočno i zapadno) rastvorena su s po osam prozorskih osi, od kojih se dvije nalaze na rizalitno istaknutom jednokatnom pročelnom krilu, dok ostale osi rastvaraju prizemna bočna krila. Južna stražnja (prizemna) strana zgrade rastvorena je s devet prozorskih osi, od koji se tri nalaze na središnjem rizalitu, po jedna na bočnim uvučenim dijelovima te po dvije na ugaonim rizalitim.

Sva su pročelja jedinstveno artikulirana. Baza je obložena kamenom i rastvorena malim pravokutnim podrumskim prozorima. Slijedi ožbukana i stiliziranom žbukom raščlanjena zona visokog prizemlja s pravokutnim prozorima. Zona kata pak na pročelnom krilu rastvorena je lučno zaključenim prozorima i obložena fasadnom opekom (recentno obojanom), no ugaoni kvadri, parapeti, prozorski okviri i završno gređe s imenima znamenitih kemičara i zgrafito ukrasima, također su ožbukani. U zoni kata na stražnjoj (južnoj) strani pročelnog krila izvedena je stilizirana rustika u žbuci, a uglovi su naglašeni širim poljima istaknute rustike koja oblikuje pilastre. Nad tim pilastrima ujedno završava i friz s imenima kemičara. Pročelja središnje dvorane i krila prema atrijima ožbukana su glatkom žbukom i rastvorena pravokutnim prozorima. Sastavni dio te fine artikulacije čini skladan odnos boja – sivog kamena, žute (oker) žbuke i crvene (ciglastocrvene) opeke.

Unutar takve izbalansirane podjele, i sami elementi plastike na sva su četiri pročelja identični. Prozori podruma obrubljeni su kamenim profilacijama, a profilacije naglašavaju i rub kamene baze.

U prizemlju, u zoni parapeta rustični su blokovi jače istaknuti i nadvišeni profiliranim vijencem postavljenim u liniji klupčica. Uglove zgrade i uglove rizalita također u prizemlju, između spomenutog vijenca i razdjelnog vijenca pre-

Sjeverno pročelje

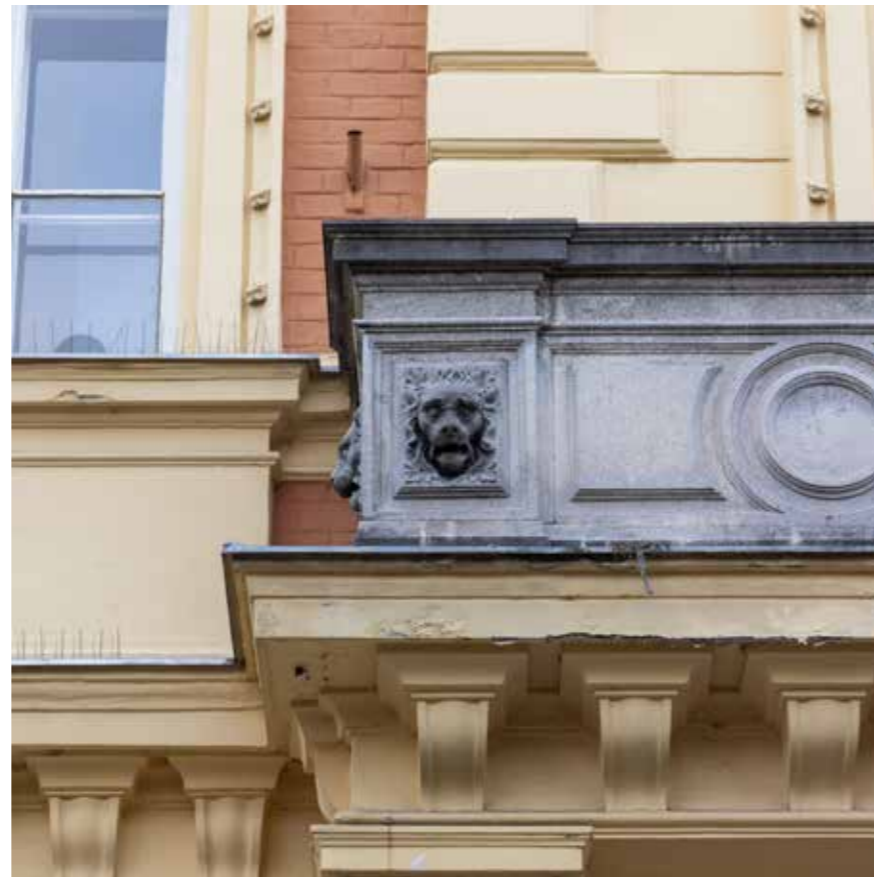
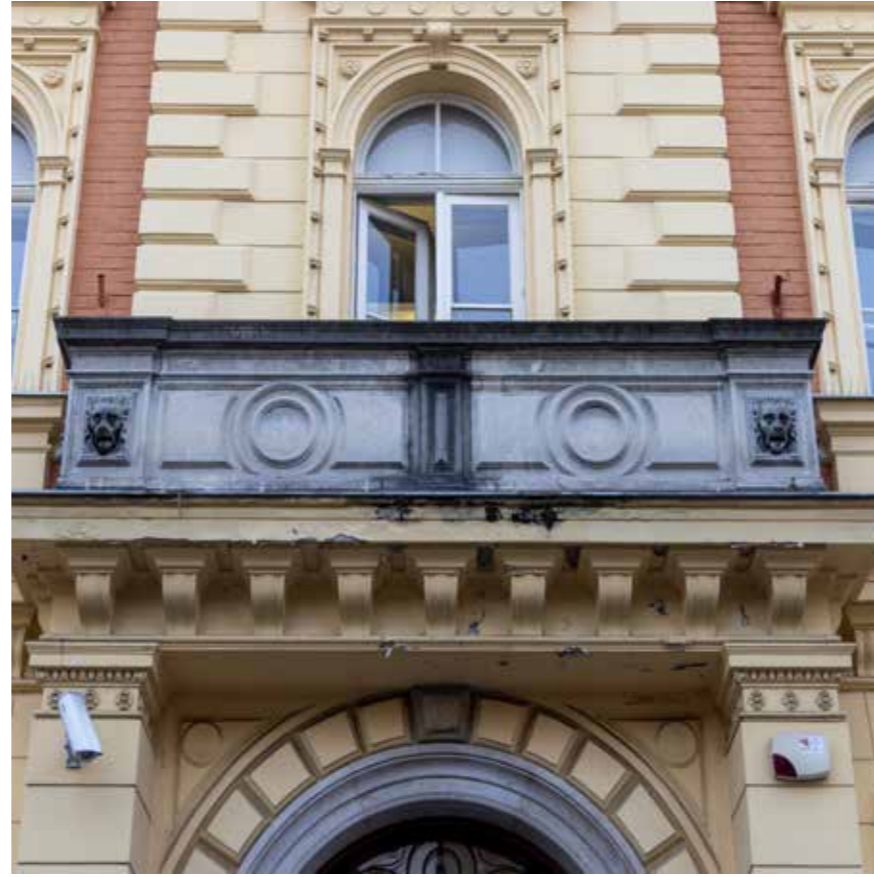
Sjeverno pročelje, detalj

ma prvom katu na pročelju, odnosno završnog vijenca na bočnim stranama i stražnjoj strani, naglašavaju plastično istaknuti i izmjenično postavljeni rustični blokovi izvedeni u žbuci. Parapeti prozora u prizemlju obrubljeni su kaneliranim konzolama, a ispod klupčica je oblikovan friz ukrašen krugovima. Okviri prozora od žbuke su profilirani, a volutni su zaglavni kamenovi ukrašeni lavljim glavama.

Na katu, koji se (kako je spomenuto) diže samo iznad pročelnog krila, uglove naglašavaju jednaki rustični blokovi kao i u prizemlju, a u zoni prozorskih klupčica također se proteže profilirani vijenac. Parapeti su istaknute ravne ožbukane plohe. Lučni prozori uokvireni su dvostrukim okvirima od žbuke: uz svijetli otvor su pilastri profiliranih kapitela i profilirani lučni nadvoji s volutnim zaglavnim kamenovima, dok su vanjski pravokutni okviri ukrašeni rozetama i zaključeni frizovima s krugovima te profiliranim vijencima.

U okviru takve raščlambe oblikovani su i određeni akcenti, od kojih je najizrazitiji onaj na središnjoj osi sjevernog pročelja s glavnim ulazom i balkonom. Lučni portal s profiliranim kamenim okvirom i obrubom od rustičnih blokova u žbuci obrubljuju zidni stupci raščlanjeni stiliziranom rustikom te zaključeni frizovima s rozetama i profilacijama s dentima, nad kojima se diže razdjelni vijenac nošen na središnjem rizalitu pročelja modiljonima. Tako oblikovani vijenac, rizalito istaknut iznad portala, ujedno je baza balkona na prvom katu i podupire njegovu punu kamenu ogradu s ukrasom krugova i lavljih glava. Lučna vrata balkona oblikovana su jednako kao i prozori na katu, no dodatno su naglašena trokutnim zabatom s upisanom 1883. godinom, nad kojim se diže grb Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Samo je središnje polje na katu obrađeno stiliziranom rustikom u žbuci, s istaknutim ugaonim blokovima, razlikujući se tako od bočnih ploha pročelja obrađenih fasadnom opekom.

Osim naglašavanja središnje osi, raskoši ulaznog pročelja pridonose balustrade postavljene ispred dvaju prozora prizemlja sa svake strane rizalita. Na zapadnoj bočnoj stra-

Sjeverno pročelje, detalji glavnog ulaza, balkona i središnjeg prozora

Sjeverno pročelje, balustrada
Podrumski prozor

Prozor u prizemlju
Parapet prozora u prizemlju

Prozor na prvom katu
Razdjelni vijenac

Istočna bočna fasada, pogled prema sjevernom jednokatnom krilu

ni u jednoj se prozorskoj osi nalaze uska vrata pomoćnog stubišta s nadsvjetlom, uokvirena profiliranim okvirom te ukrašena konzolama unutar svijetlog otvora ispod friza s krugovima, kao i lavljom glavom u sredini nadvratnika.

Istočna bočna fasada

Drvene vratnice s ostakljenjima na glavnom i sporednom portalu pažljivo su oblikovane s profilacijama i ukladama u drvu te dekorativnim željeznim rešetkama sastavljenim od voluta i rozeta, koje se nalaze na ostakljenim dijelovi-

ma vratnica i u lučnom nadsvjetlu glavnog portala. Dekorativne željezne rešetke postavljene su i na podrumskim prozorima.

Pogled na krovšte

II.5. Krovšte

Krovšte je višestrešno. Iznad glavnog krila nalazi se četverostrešno krovšte, a iznad dvorane te bočnih i stražnjeg krila krovšta su trostrešna. Konstrukcija je drvena dvostruka visulja, a pokrov je od crijepa. Na uličnim stranama krovšta sačuvani su mali krovni prozori, dok se na dvorišnoj strani krova jednokatnoga pročelnog krila nalazi veći prozor. Rubovi krovšta imaju dekorativne željezne zastavice. Iznad nekadašnjih atrija izvedeni su ravni krovovi s piramidalnim staklenim krovovima na željeznoj konstrukciji.

II.6. Materijal i tehnika gradnje

Zgrada je zidana od opeke. Debljina nosivih zidova je između 60 i 45 cm. U podrumu su svodovi od opeke, a u gornjim su dijelovima međukatne konstrukcije drvene. Konstrukcija je već u izvornoj fazi gradnje ojačana željeznim zategama, vidljivima u stubišnom halu. U obnovi 2009. godine novi dijelovi zgrade na mjestu nekadašnjih atrija izvedeni su u podrumu i prizemlju od armiranog betona. Novi pregradni zidovi izvedeni u toj obnovi su od gipsano-kartonskih ploča.

Stakleni krov atrija

Vrata u prizemlju i na katu su drvena, a u podrumu su prilikom recentnog preuređenja postavljena metalna vrata.

II.7. Građevinsko stanje

Zgrada je oštećena u potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine.⁵³ Na unutarnjim nosivim i pregradnim zidovima vidljive su pukotine u horizontalnim i vertikalnim smjerovima, a na vanjskim zidovima pukotine su se pojavile na južnom zidu sjevernog dijela zgrade te na istočnom i zapadnom zidu središnjeg dijela zgrade. Najveća oštećenja evidentirana su na zidovima glavnog stubišta te na svodovima pomoćnog stubišta. Urušeni su i neki dimnjaci, koji su oštetili pokrov od crijepa te staklene krovove nekadašnjih atrija (koji su obnovljeni).

Katarina Horvat-Levaj

53 Elaborat statičke analize »Knjižnica HAZU«, projektant: Dražen Leko, dipl. ing. građ., Alfa inženjering, Slavonski Brod, listopad 2020.

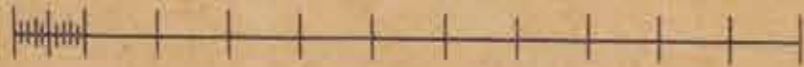
GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE

Nacrti za novi kemijski laboratorij u Zagrebu.

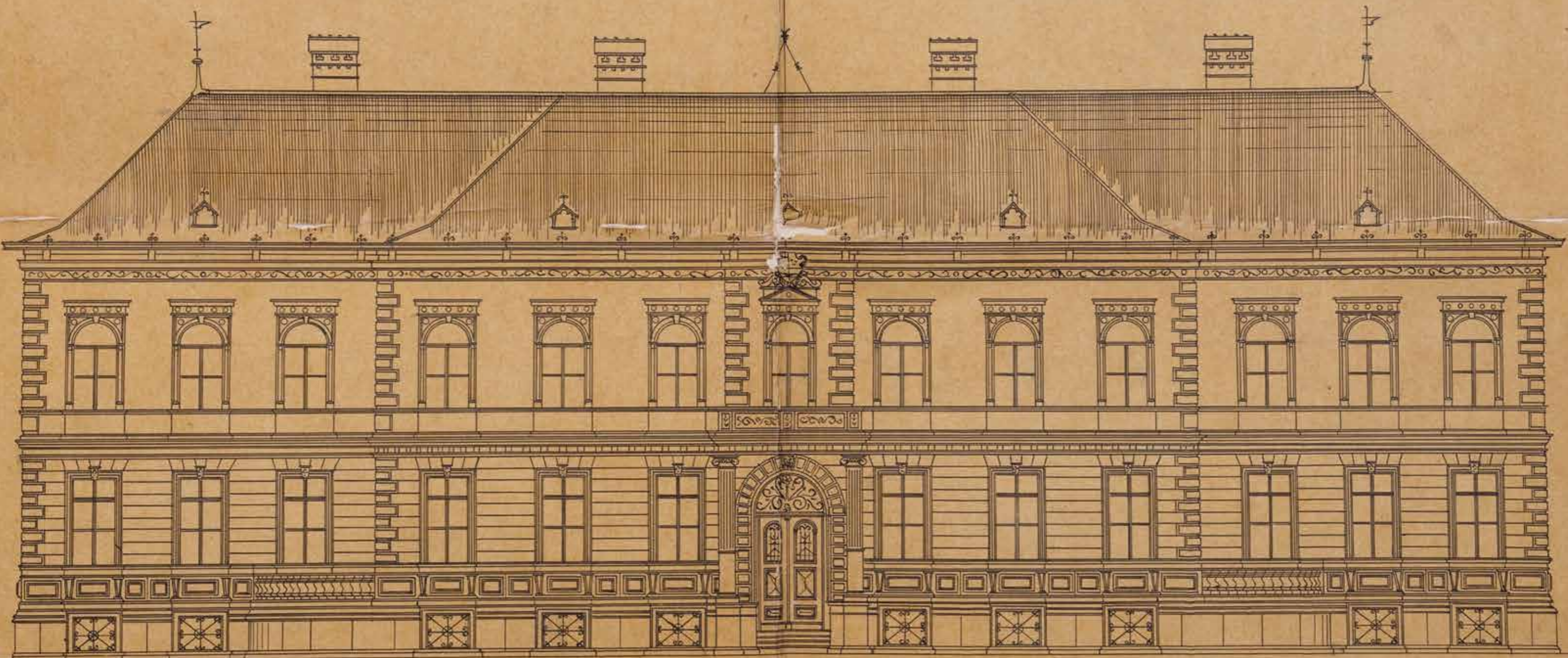
Čelan

La Bana

Mjerilo.

Porucnik

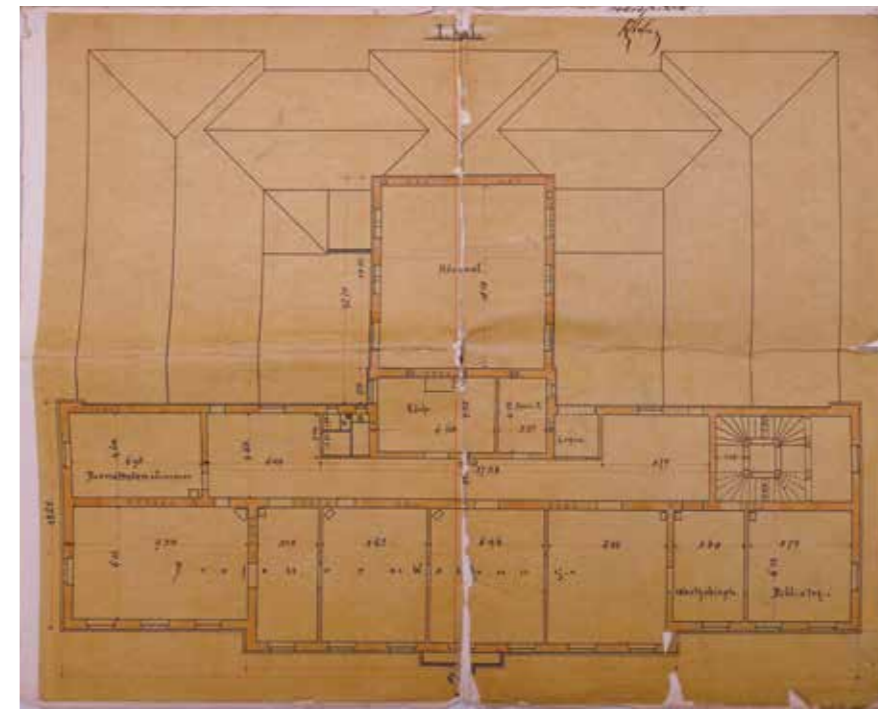
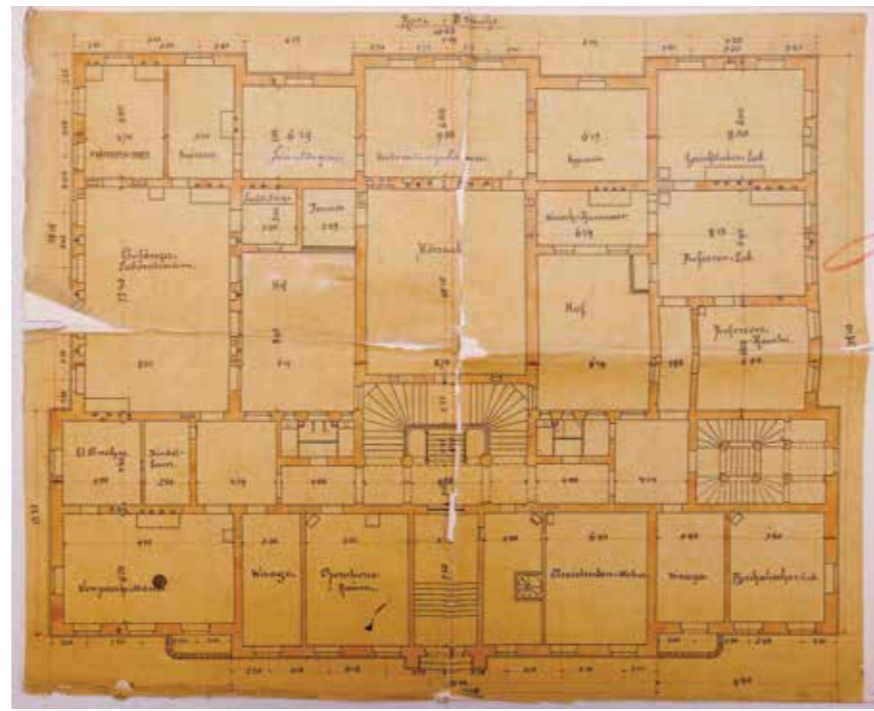
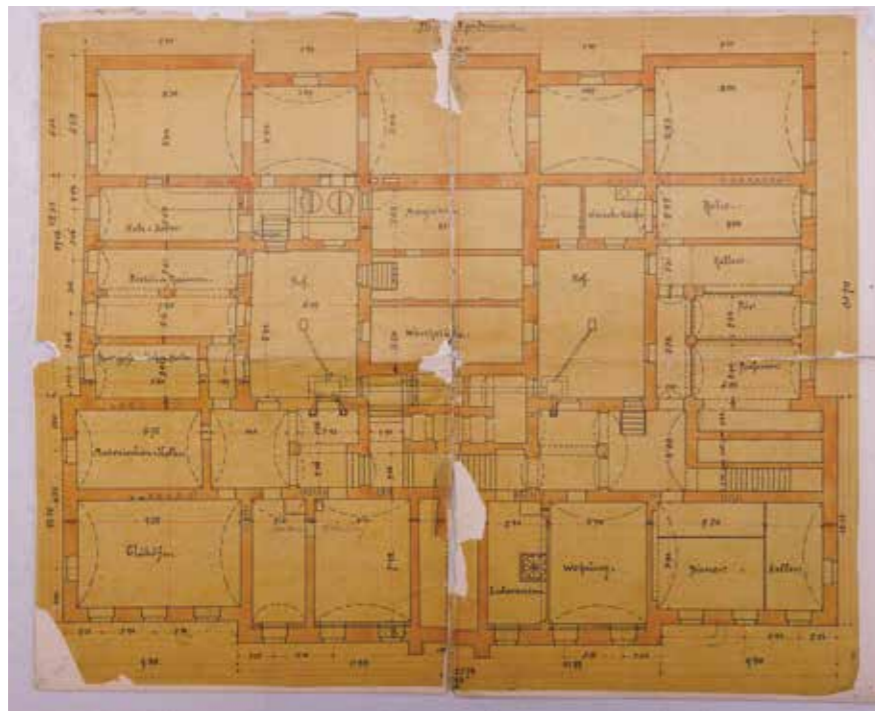

Br. 13056 - 1883.

*Gradjevna projekcija za 675.5^{0m} jednokatne kuće čini
 643.1 razvijenje - 39/18
 - 25/14
 - 64/12
 u Zagrebu dne 25/5 83
 M. B.*

*93. ovaj je nacrt pregledan i za provedbu
 uz vijete u gradjevnoj dozvoli gradskomu
 komitetu.
 Gradjevno - vatrogasni odbor
 u Zagrebu 29. svibnja 1883.*

Herman Bollé, Kemijski laboratorij, sjeverno pročelje, projekt odobren 29. svibnja 1883., DAZG

Herman Bollé, tlocrti podruma, prizemlja i prvog kata, projekt odobren 29. svibnja 1883., DAZG

U građevnoj povijesti zgrade nekadašnjega Kemijskog laboratorija, danas Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, izdvajaju se dvije važne faze gradnje: prva, kad je 1883./1884. godine sagrađen Kemijski laboratorij prema projektu Hermana Bolléa, i druga 2001.–2009. godine, kad je Laboratorij prenamijenjen u Knjižnicu, prema projektu akademikâ Miroslava Begovića, Velimira Neidhardta i Ante Vulina.

III.1. Projektiranje i gradnja Kemijskog laboratorija (1883./1884. godine)

Zgrada je dobila temeljna arhitektonska obilježja već u prvoj fazi gradnje 1883./1884. godine. Potvrđuje to usporedba zatečenog stanja s projektima Hermana Bolléa, pohranjenima u Hrvatskom državnom arhivu⁵⁴ i Državnom arhivu u Zagrebu.⁵⁵ Navedena projektna dokumentacija sastoji se od dvije

varijante Bolléova projekta (tlocrti, presjeci, pročelja): prve (s natpisima na njemačkom jeziku), koju su 16., odnosno 29. svibnja 1883. odobrili Odjel za bogoštovlje i nastavu te Građevno-vatrogasni odbor,⁵⁶ i druge, modificirane izvedbene varijante (s natpisima na hrvatskom jeziku).⁵⁷ Pojedini dijelovi i detalji, poput organizacije glavnog i pomoćnog stubišta te arhitektonske plastike i stolarije, iscrtani su na zasebnim nacrtima u većim mjerilima.⁵⁸ Osim rasporeda prostorija i rješenja pročelja, projekti donose podatke o izvornoj namjeni prostorija, koja je u vrijeme prenamjene zgrade u Knjižnicu HAZU-a (2001.–2009.) već uvelike bila promijenjena. No ono što je osobito zanimljivo za povijest gradnje i oblikovanja jest činjenica da je u izvedbi izmijenjen određeni broj elemenata koji se odnose na organizaciju vertikalnih komunikacija i na izgled arhitektonske plastike i dekoracije.

56 U Hrvatskom državnom arhivu (HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.) pohranjen je odobreni projekt na jednom listu (tlocrti i ulazno pročelje), dok se u Državnom arhivu u Zagrebu (HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Strossmayerov trg 14) nalaze zasebni tlocrti, ulazno pročelje i presjek odobrenog projekta.

57 HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.

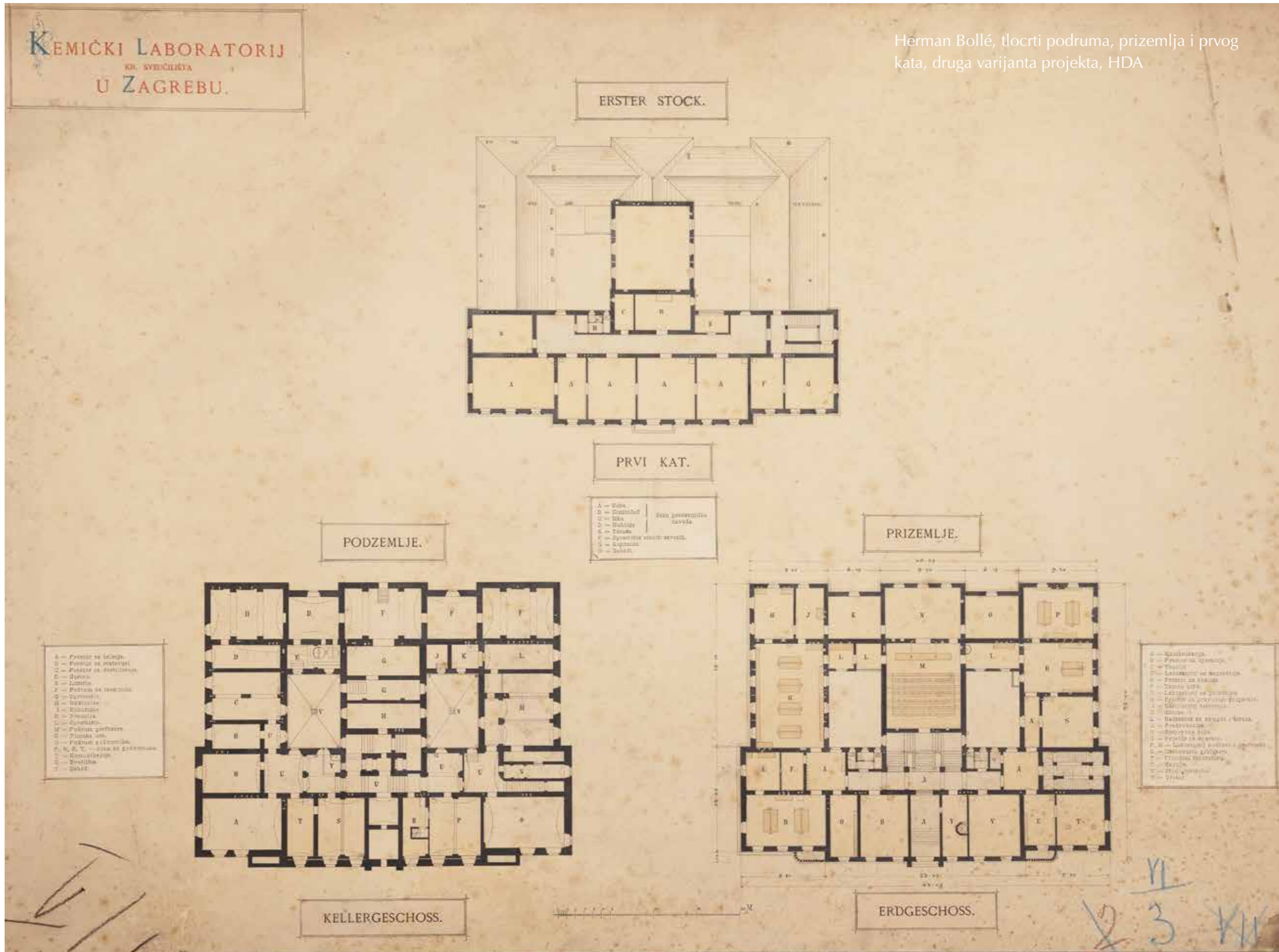
58 Isto.

U pogledu namjene, uz kemijske laboratorije u užem smislu, u zgradi su se nalazili i stanovi, i to stan predstojnika zavoda na katu, stan asistenta u prizemlju te stan podvornika u podrumu. Nadsvođeni su podrum još zapremali prostori za taljenje, materijale, destiliranje, gorivo, ložište, spremište, radionica i praonica te podrumi za profesora i podvornika, uz podrum za iznajmljivanje. Prirodno osvijetljenje podrumskog prostora bilo je jače nego danas, jer su prostorije bile osvijetljene i kroz prozore prema atrijima (označenima na projektu kao *svetlišta*), s kojima su komunicirale i vratima.⁵⁹ U podrum se pristupalo, kao i danas, preko glavnog i pomoćnog (zapadnog) stubišta, a prostor za iznajmljivanje u stražnjem dijelu imao je zaseban ulaz na južnom pročelju. Podvornikov stan bio je internim zavojitim stubištem povezan sa sobom za vratara uz ulazno predvorje u prizemlju.

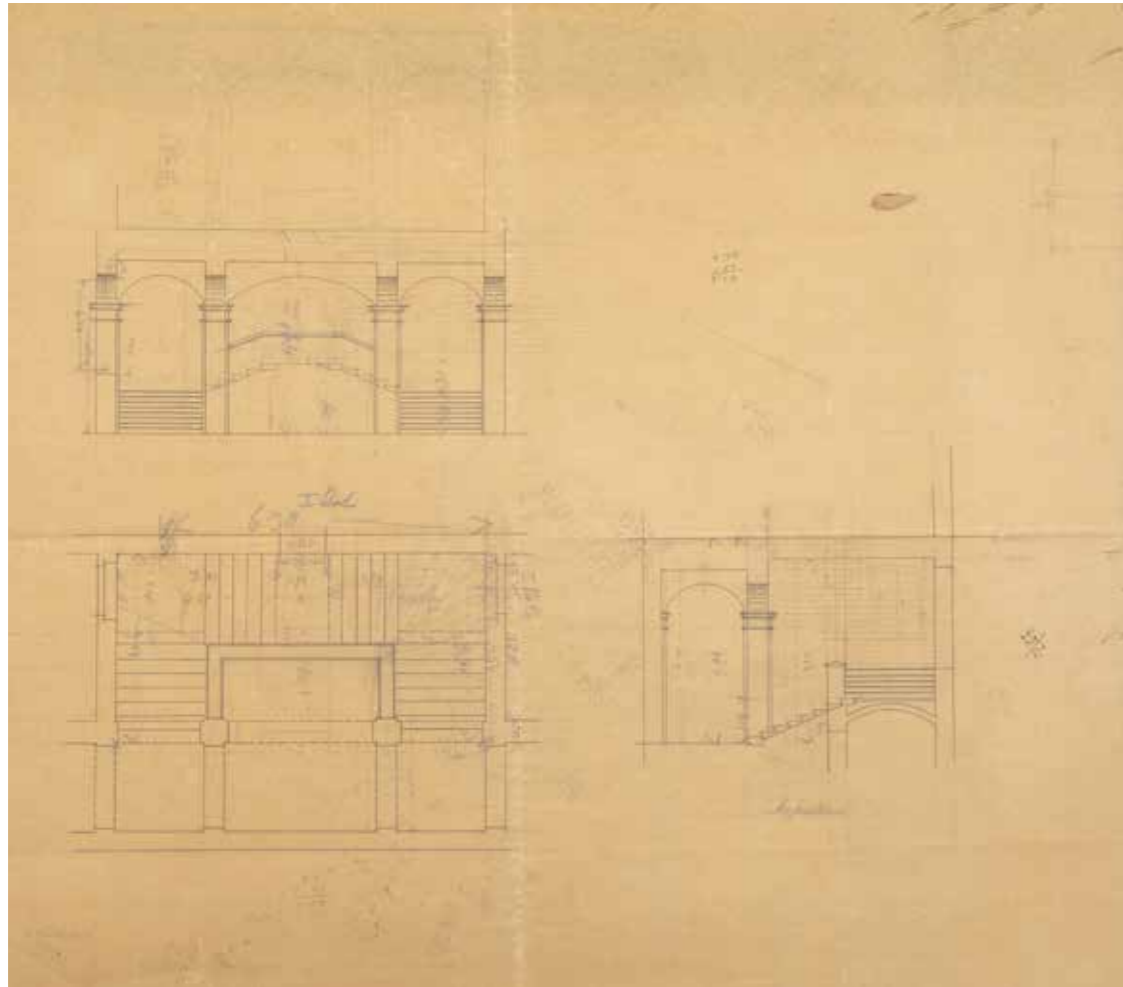
59 Razina atrija bila je po svemu sudeći identična razini vanjskog tla, što znači da je bila viša od podruma, a niža od visokog prizemlja. Vidljivo je to iz projekta – tlocrta s naznačenim stubama uz ulaze iz atrija u podrumске prostorije te iz presjeka.

54 HR-HDA, fond br. 905, ZGN, sig. IV-7.

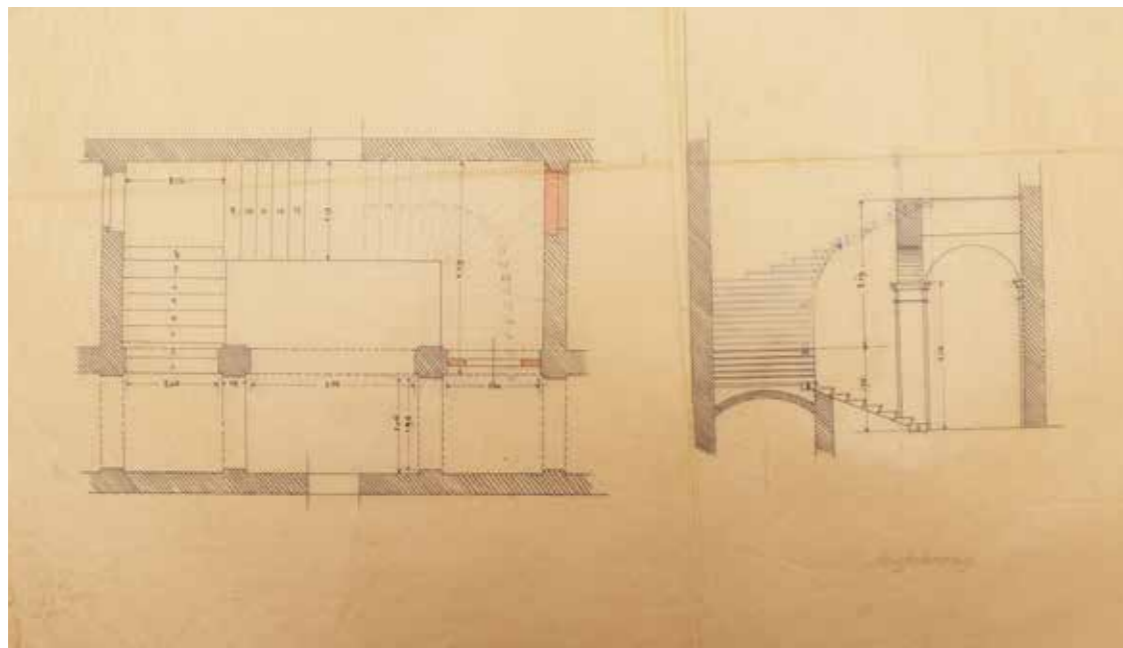
55 HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije (bilj. 22), Strossmayerov trg 14.

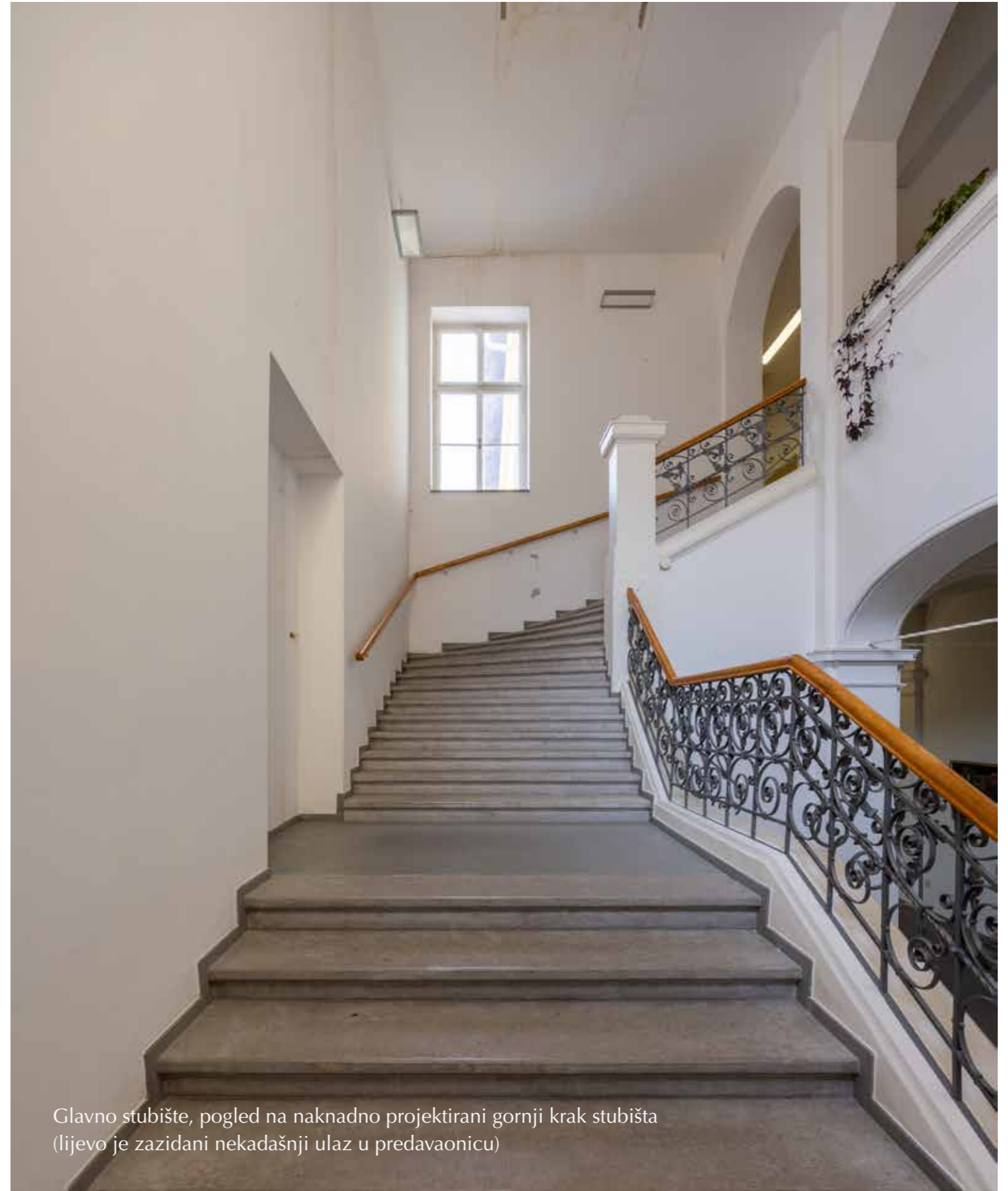
Herman Bollé, tlocrta podruma, prizemlja i prvog kata, druga varijanta projekta, HDA

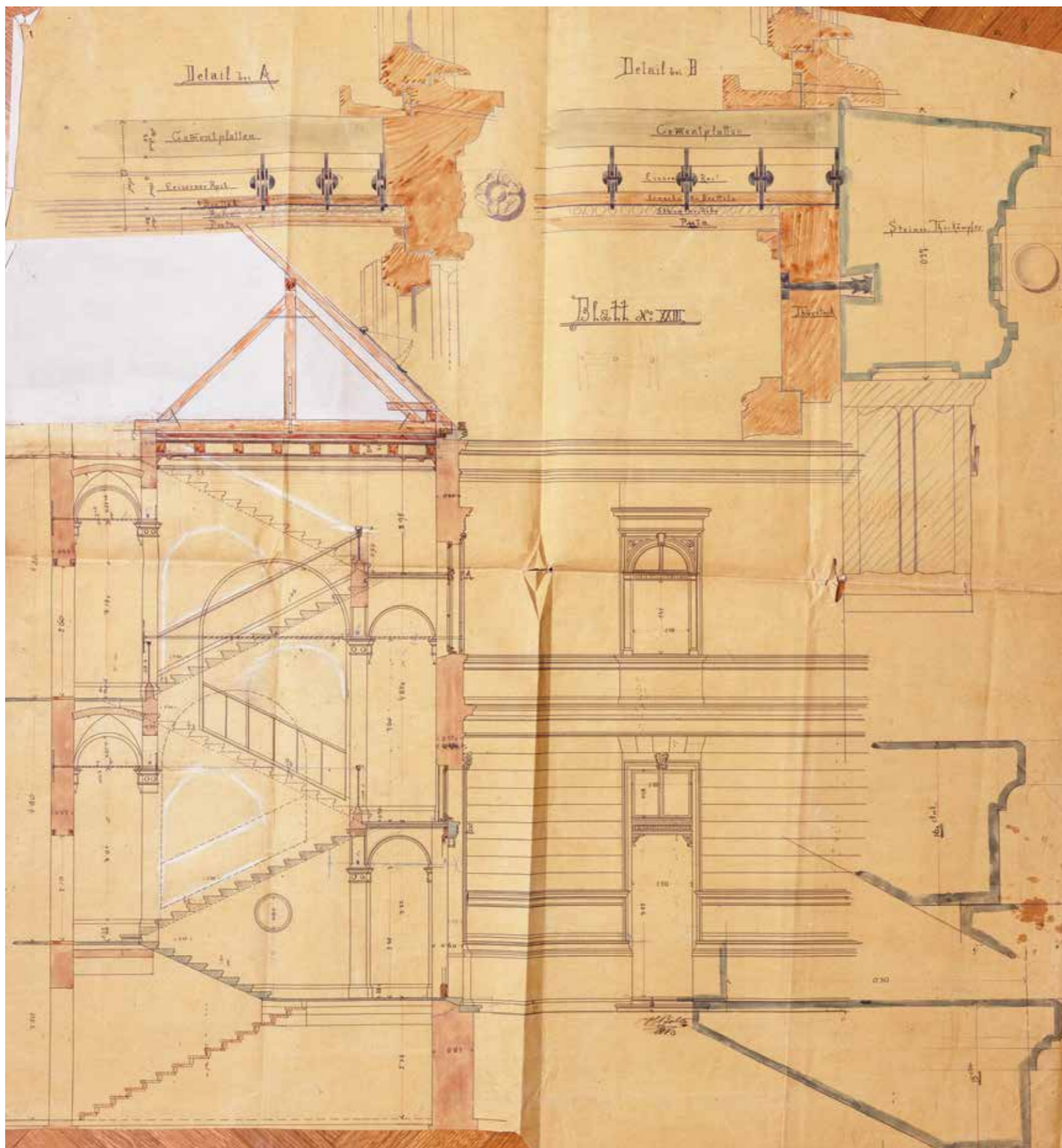
Tlocrt i presjek kroz glavno stubište, druga varijanta projekta, HDA

Tlocrt i presjek kroz glavno stubište, treća (izvedena) varijanta projekta, HDA

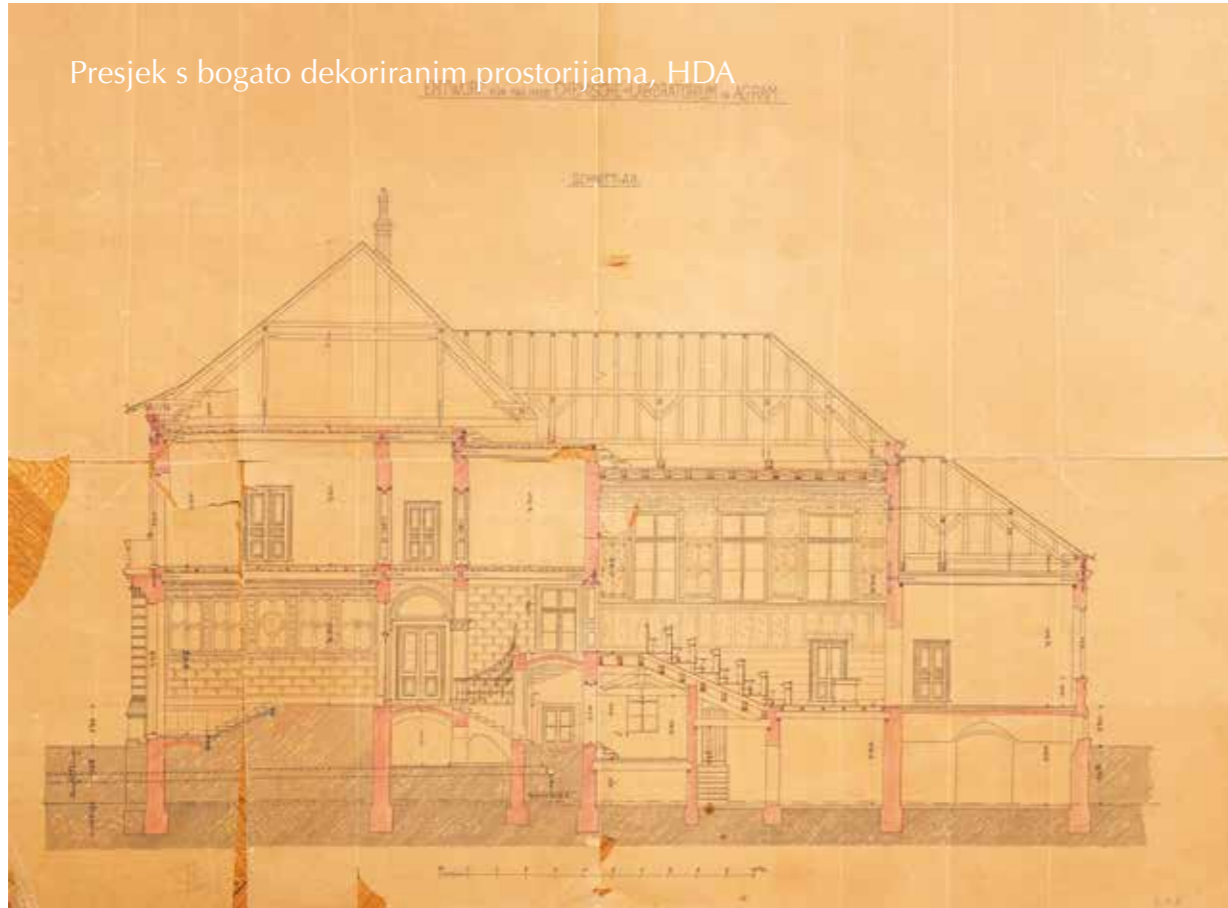
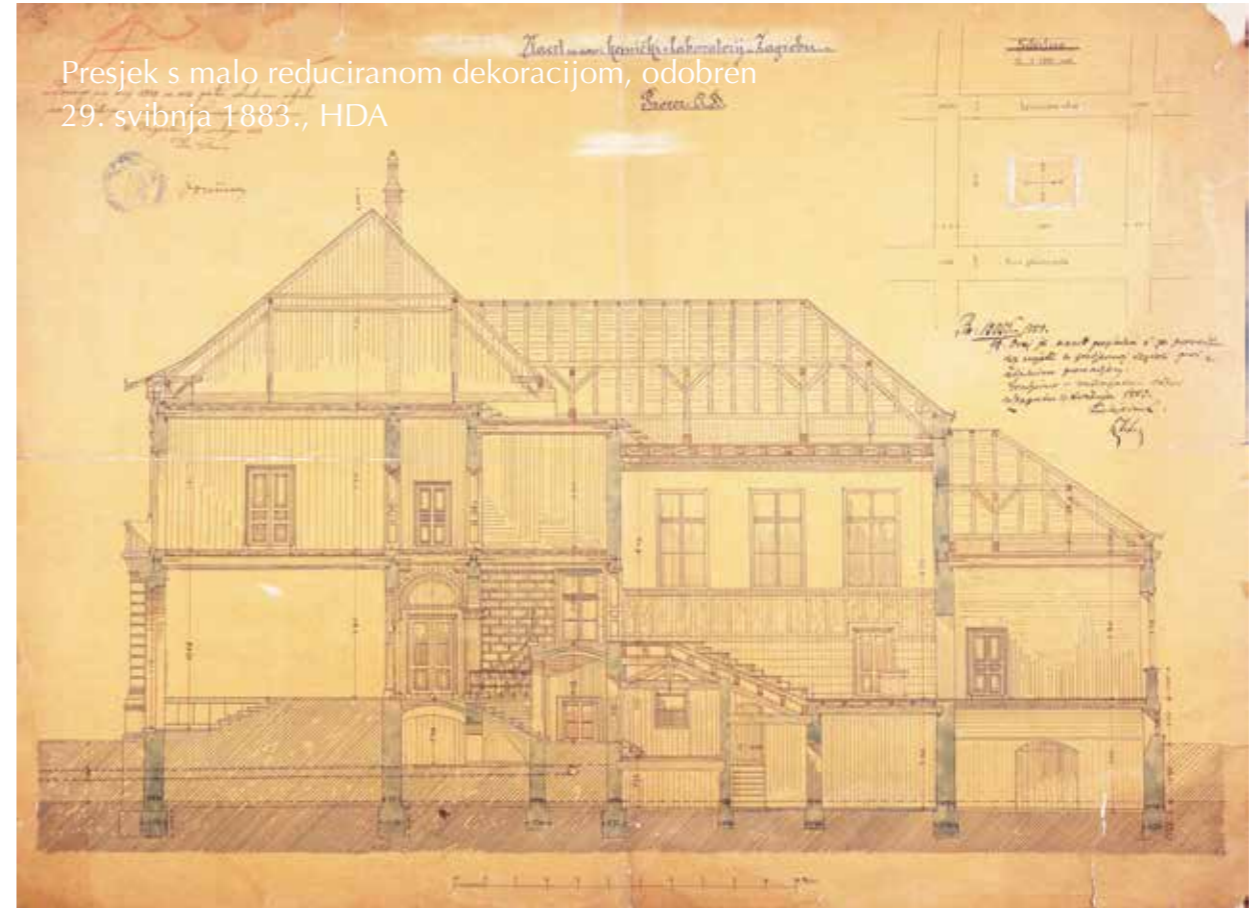
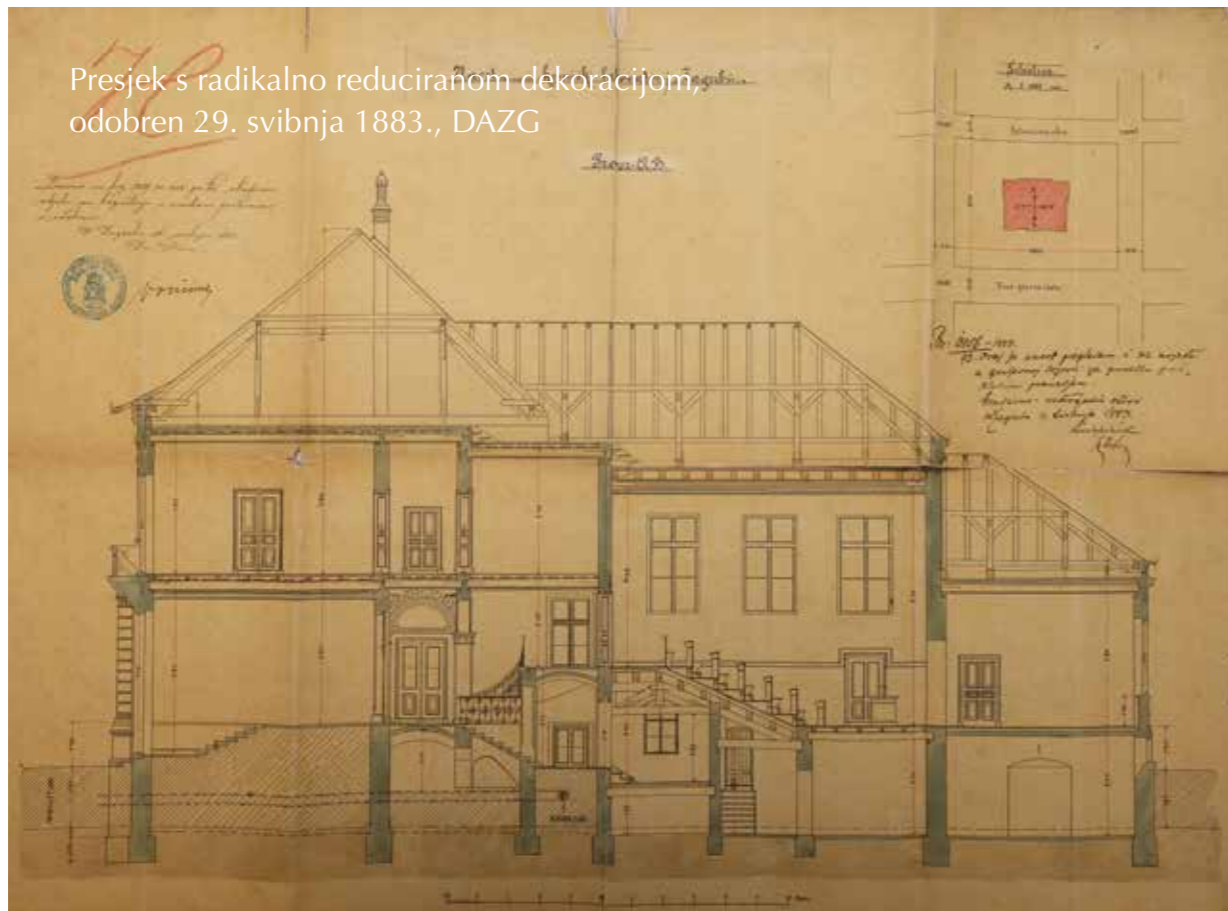
Glavno stubište, pogled na naknadno projektirani gornji krak stubišta (lijevo je zazidani nekadašnji ulaz u predavaonicu)

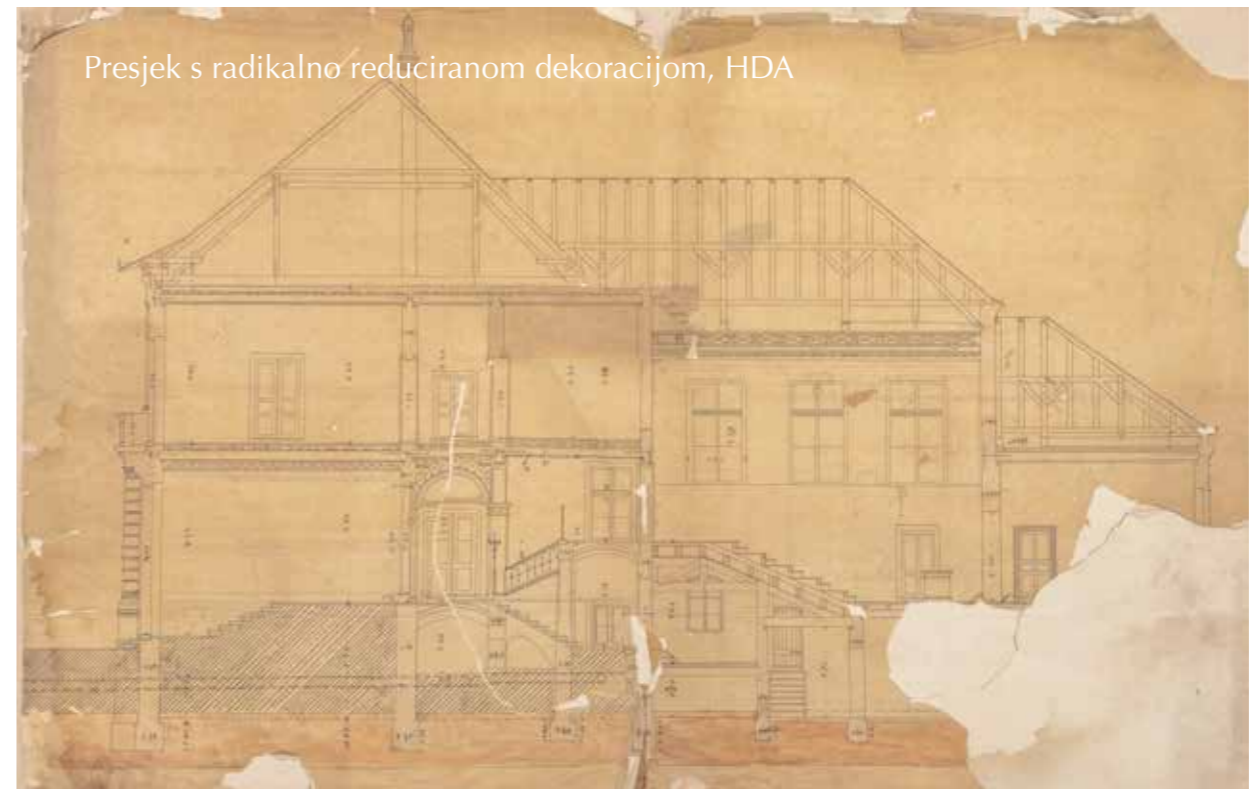
Herman Bollé, tlocrt i presjek kroz pomoćno stubište, i detalj zapadnog pročelja s ulazom u stubište, HDA

Ulaz u pomoćno stubište

Presjek s bogato dekoriranim prostorijama, HDA

 Presjek s malo reduciranom dekoracijom, odobren
 29. svibnja 1883., HDA

 Presjek s radikalno reduciranom dekoracijom,
 odobren 29. svibnja 1883., DAZG

Presjek s radikalno reduciranom dekoracijom, HDA

 Herman Bollé, presjek kroz jednokatno sjeverno krilo s predvorjem i glavnim stubištem,
 predavaonicu i južno prizemno krilo

Pročelna plastika, detalj

U visokom prizemlju prostorije su služile za »operacije«, pripremu preparata i analize, a tu su bili i laboratoriji »za naprednije« i »za početnike«, za profesora i za asistenta, fizikalni laboratorij, profesorov ured, kao i prostori za tamnu sobu, zbirke, aparate, tezulje, radionicu za sumpor. U središnjoj dvorani bila je predavaonica sa stepenasto (amfiteatralno) postavljenim klupama u koju se ulazilo s glavnog stubišta na razini međukata. Stubište je bilo organizirano tako da su iz prizemlja polazila dva simetrična bočna kraka, omeđena ogradama od kovanog željeza, spajajući se u podest ispred ulaza u predavaonicu, gdje je glavno stubište prema prvotnom projektu trebalo i završiti, a pristup prvom katu bio je omogućen samo preko pomoćnog stubišta. Više varijanti projekta svjedoči, međutim, o postupnom modificiranju toga dijela stubišta. Tako su na spomenutom prvom projektu krakovi stubišta zavojiti, a u idućoj korigiranoj inačici su dvokraki, s međupodestima. Za potonju je

varijantu bio izveden i detaljniji projekt u većem mjerilu, nakon kojega je slijedio još jedan korigirani nacrt. Prema njemu, glavno je stubište nastavljeno sve do prvog kata sa zavojitim spojem gornjih krakova, uz ukidanje desnog od dvaju krakova iz prizemlja, što je u konačnici i izvedeno.

Projekt se mijenjao i kad je u pitanju bilo pomoćno stubište. Tako je u prvoj varijanti projekta (iz svibnja 1883.) stubište bilo organizirano unutar prostora kvadratnog tlocrta, ostavljajući slobodnom kvadratnu šuplju jezgru, a cijelu su konstrukciju nosila četiri pilona u kutovima šuplje jezgre. U drugoj (izvedenoj) varijanti stubište je produženo u pravokutni prostor, što je omogućilo blaži nagib krakova, a u takvoj koncepciji središnja šuplja jezgra također dobiva

Pročelni portal, detalji vratnica

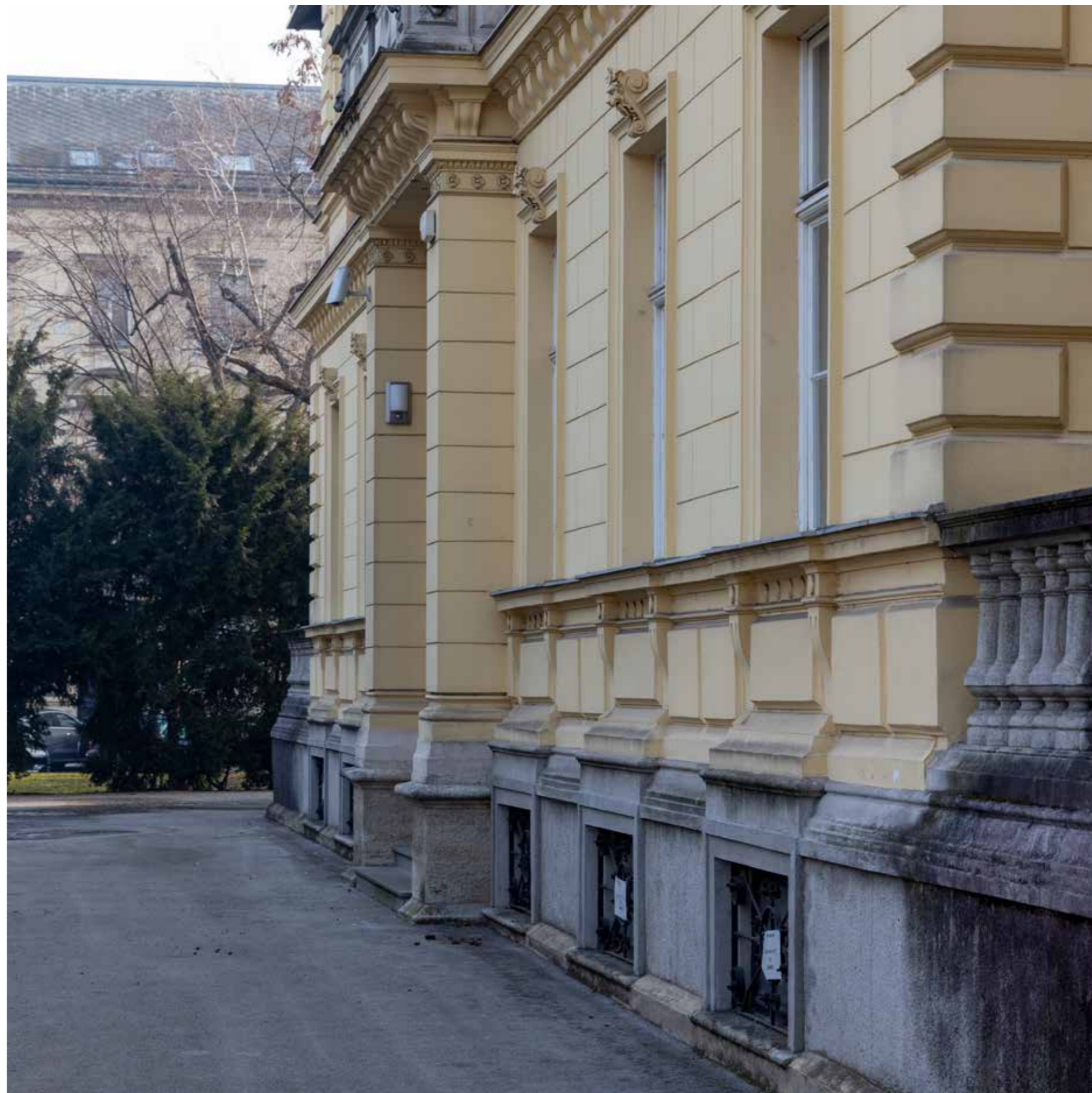
pravokutan oblik. Prema njoj, krakovi su se rastvarali širokim lukovima, unutar kojih su oblikovane ograde od kovanog željeza.

Promjene u organizaciji stubišta, napose onoga glavnog, rezultirale su promjenama tlocrtne organizacije kata tijekom projektiranja. Prvi kat, izveden, kako je spomenuto, samo u pročelnom (sjevernom) krilu, bio je u cijelosti namijenjen stanu predstojnika zavoda; sastojao se od soba i knjižnice na pročelnoj strani, sobe za služinčad u bočnom dijelu te kuhinje i izbe planirane iznad glavnog stubišta. Potonje je, međutim, moralo biti poništeno zbog spomenutog produženja stubišta do prvog kata.

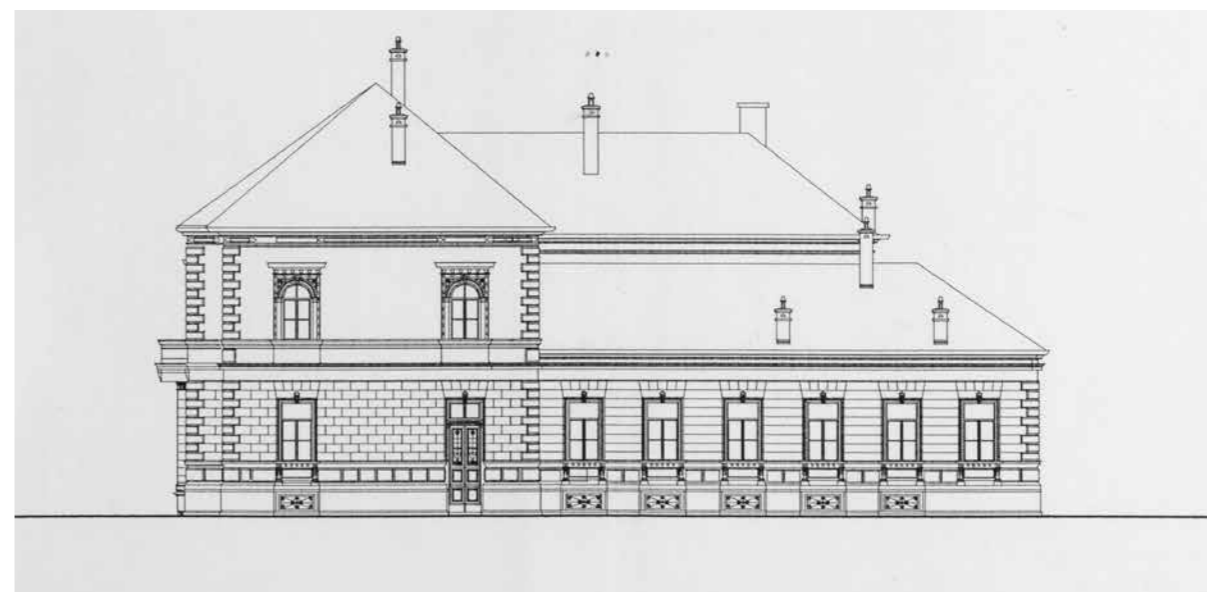
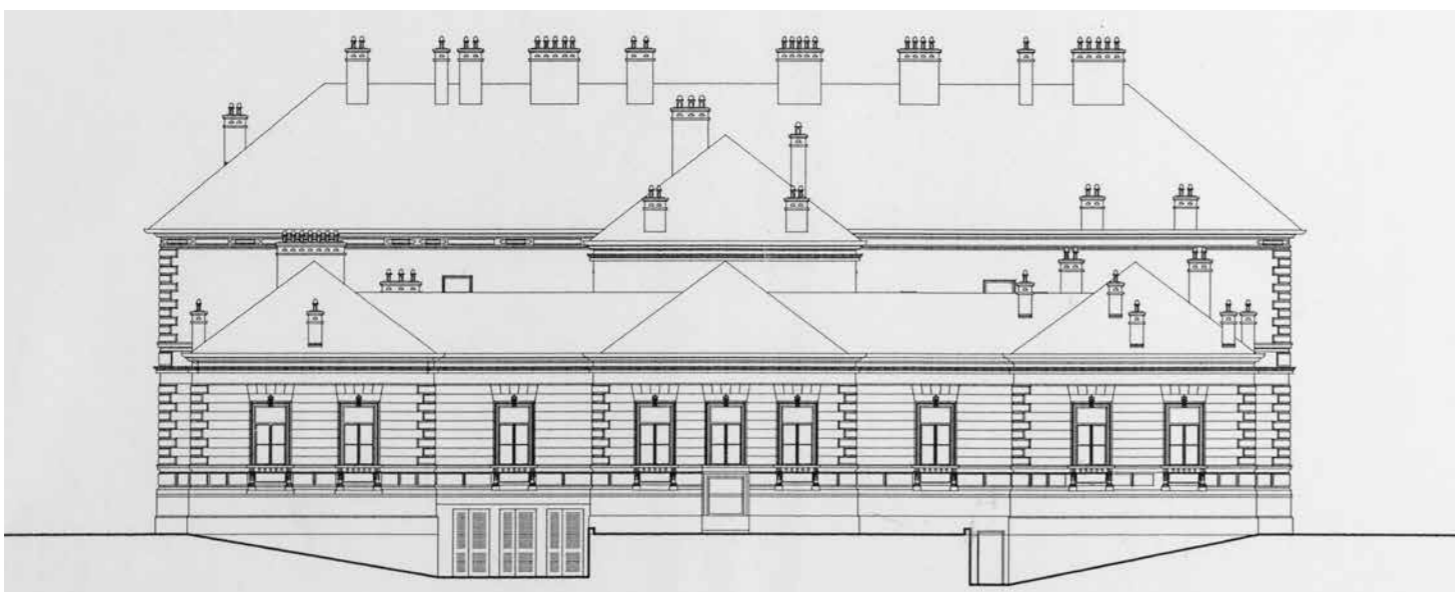
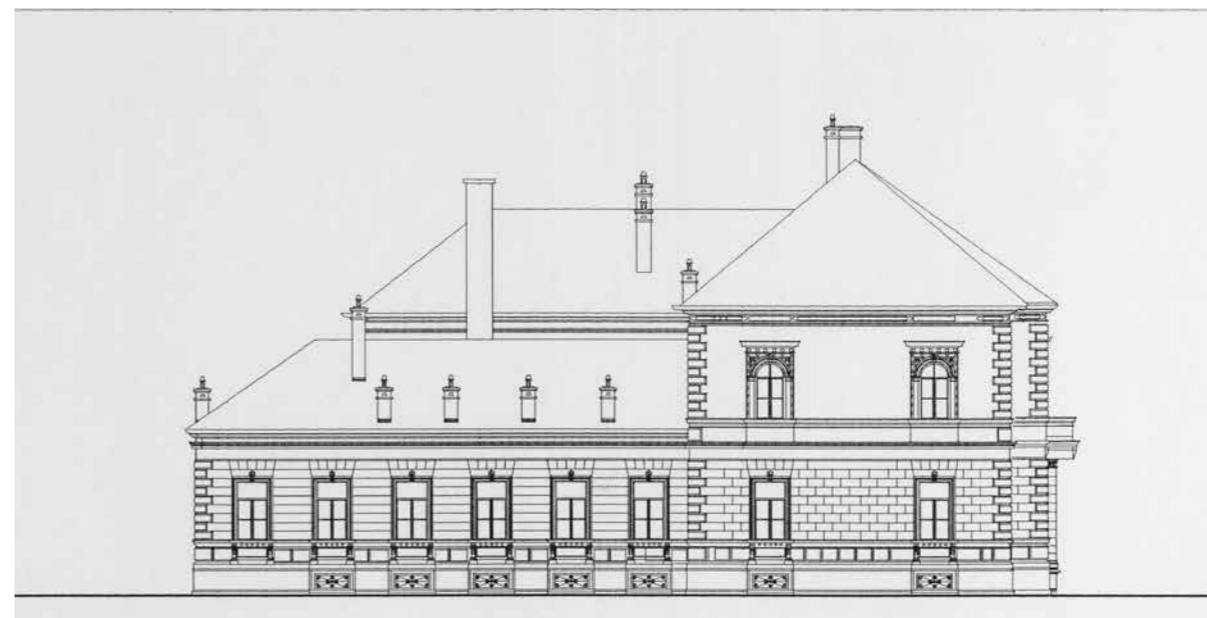
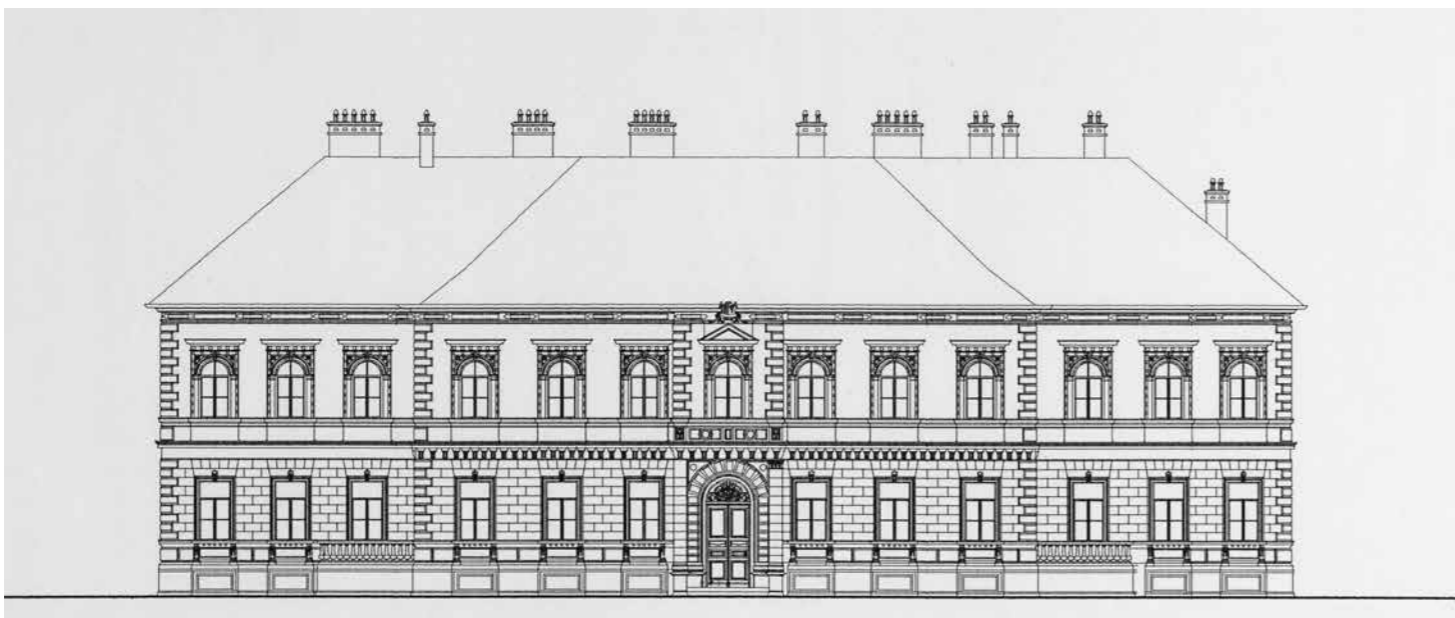
Unatoč utilitarnoj namjeni zgrade, Bollé je njezin interijer opremio uobičajenim inventarom historicističke arhitekture, kao što su dekorativne ograde od kovanog željeza u stubištima te na podrumskim prozorima i ostakljenjima

ulaznih vratnica, a vrijedan element opreme čini i unutarnja stolarija s karakterističnim profilacijama i ukladama. Štoviše, usporedba projekata (presjeka) i postojećeg stanja upućuje na to da je unutarnja oprema bila planirana nešto raskošnije, uz veću usklađenost s vanjskom plastikom nego što je to danas. Tako su na jednom od četiri sačuvana presjeka (vjerojatno najstarijem) zidovi ulaznog predvorja i glavnog stubišta trebali biti raščlanjeni rustičnim kvadrima, dok su donji dijelovi zidova dvorane, kao i pročelja, bili artikulirani trakama stilizirane rustike. U gornjim zonama zidova predvorja i predavaonice ucrtane su ornamentalne kartuše i friz s girlandama. Na drugom presjeku (datiranom odobrenjima od 16. i 29. svibnja) u predvorju su potpuno izostavljeni ukrasi na zidovima, a u dvorani su oni reducirani, da bi na trećem presjeku (rakođer odobrenom 16. i 29. svibnja) raščlamba zidova navedenih prostorija, uključivo i glavnog stubišta, potpuno izostala (ucrtani su jedino uski frizovi ispod stropova predvorja i dvorane). Jednako obradu zidova s minimalnim ukrasima ponavlja i četvrti (nedatirani) presjek. Zatečeno stanje, međutim, nije pokazalo ni tragove te decentne dekoracije centralnih prostorija zgrade. Za razliku od današnjega stanja također, u sva su četiri Bolléova presjeka lučni otvori stubišnog hala bili ukrašeni zrakasto poredanim rustičnim blokovima s krugovima, koji su ucrtani i na pilastrima u glavnom stubištu. Taj motiv što krasi vanjštinu zgrade, nalazeći podudarnost s raščlambom obližnje palače HAZU-a, danas je u interijeru nekadašnjeg laboratorija sačuvan samo na pilastrima pomoćnog stubišta.

Kad je riječ o neorenesansnoj vanjštini zgrade, od koje su sačuvani samo Bolléovi nacrti sjevernoga ulaznog pročelja, tu su podudarnosti projektiranog, izvedenog i očuvanog maksimalne. Manje razlike zamjetne su samo u tome što su na prvom nacrtu pročelja (odobrenom u svibnju 1883.) uz glavni portal bili ucrtani jonski pilastri, a završni je friz bio kontinuiran. U drugoj varijanti pročelja nalazimo već rustične pilastre uz ulaz te karakterističan završni friz sa zgrafito ornamentima i kartušama za imena znamenitih kemičara.

Sjeverno pročelje, donja zona

Stanje prije adaptacije Kemijskog laboratorija u Knjižnicu HAZU, arhitektonska snimka: Studio Kušan (2001.)

Sjeverno i južno pročelje Istočno i zapadno pročelje

III.2. Adaptacija zgrade Kemijskog laboratorija u Knjižnicu HAZU-a (2001.–2009.)

Obnova zgrade u svrhu prenamjene prostora u knjižnicu trajala je od 2001. do 2009. godine, a prateća dokumentacija pohranjena je u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, Odjel za zaštitu i održavanje kulturnih dobara HAZU.⁶⁰ Izra-

di idejnog rješenja akademikâ Miroslava Begovića, Velimira Neidhardta i Ante Vulina prethodila je arhitektonska snimka postojećega stanja, koju je izradio Studio Kušan. Tlocrti svih etaža, pet presjeka te nacrti četiriju pročelja pokazuju da je zgrada Kemijskog laboratorija tijekom vremena bila pretrpjela određene zahvate u interijeru, poput pregradnje pojedinih prostorija na manje cjeline, uključujući i uvođenje uskih hodnika (stražnji južni dio prizemlja, pročelni sjeverni dio prvog kata). Takve su se pregradnje odrazile

i na neprimjerenom probijanju prozora različitog formata na unutarnjim fasadama prema atrijima. Na vanjskim pročeljima, međutim, nije bilo naknadnih intervencija, osim otvaranja velikih vrata podruma na južnoj fasadi, do kojih se spušta usječena rampa u tlu.

Idejnim arhitektonskim rješenjem iz lipnja 2001. godine⁶¹ u izradi kojeg je, uz navedene projektante Begovića, Neid-

60 Zahvaljujem gospođi Aleksandri Stuparić, dipl. ing. arh. i Petri Tončić Lipovšćak, mag. ing. arch. na ustupljenoj dokumentaciji.

61 BEGOVIĆ, NEIDHARDT, VULIN (bilj. 48).

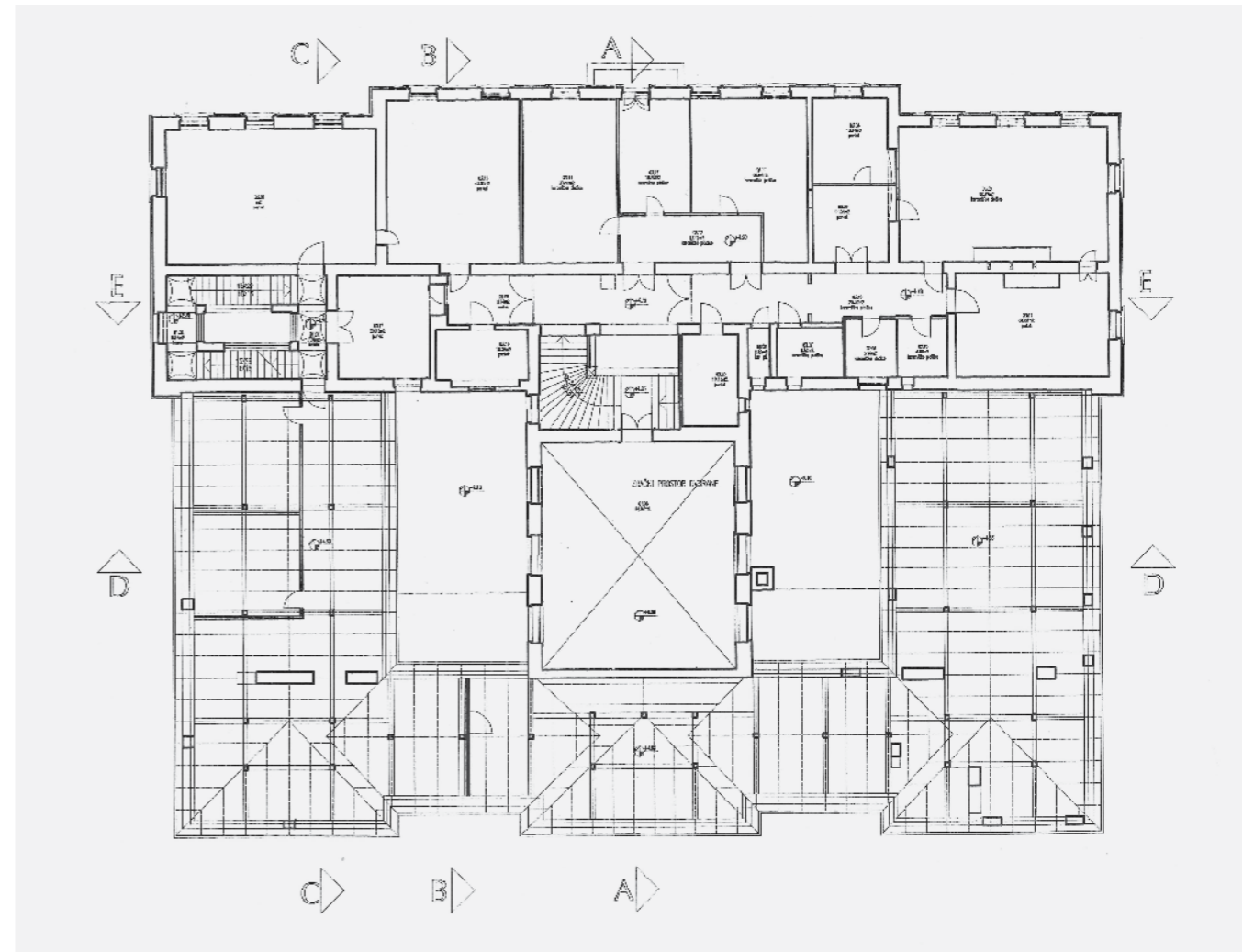
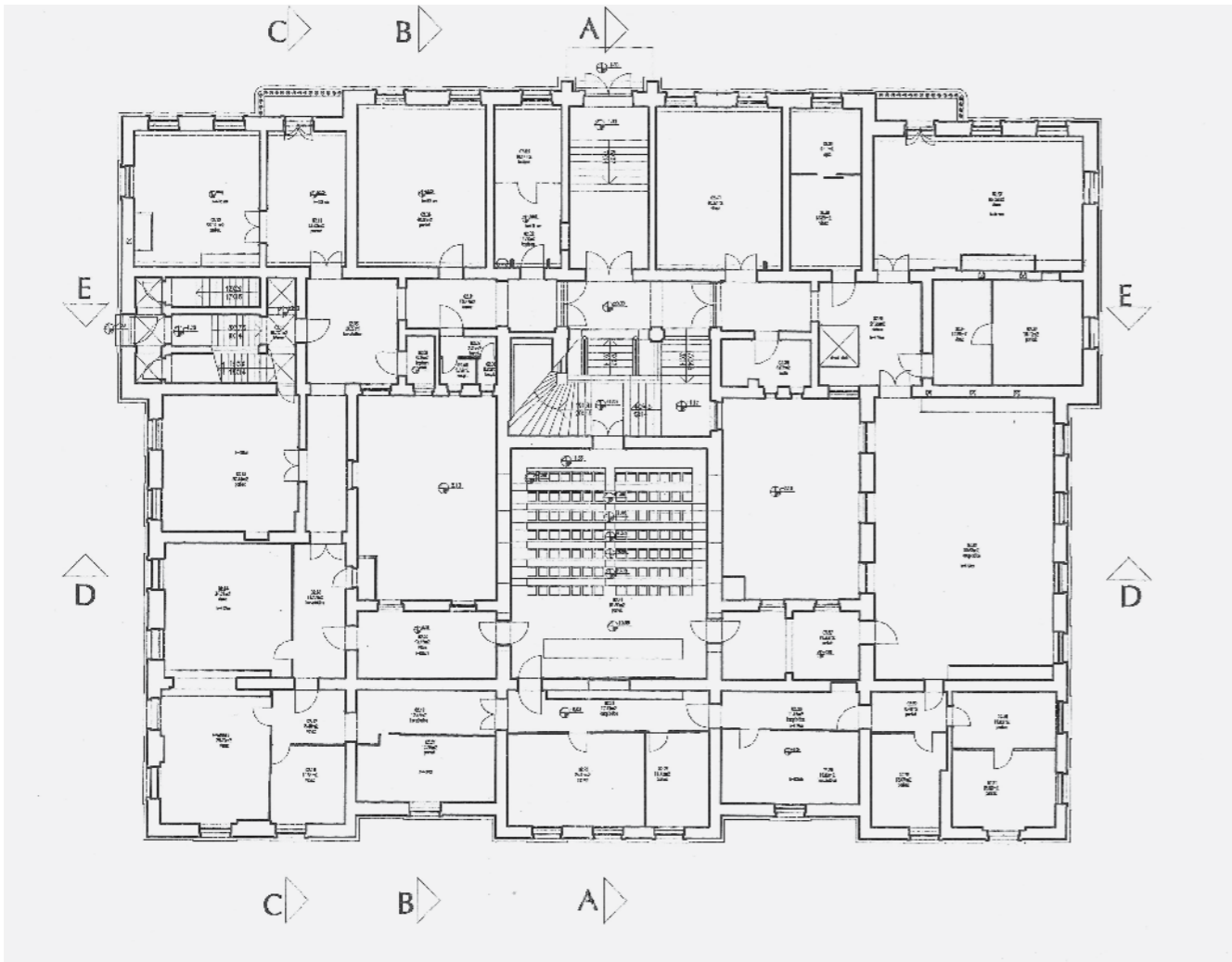

Stanje prije adaptacije Kemijskog laboratorija u Knjižnicu HAZU, arhitektonska snimka: Studio Kušan (2001.)

Presjek (A–A) s pogledom na istok
Tlocrt prizemlja

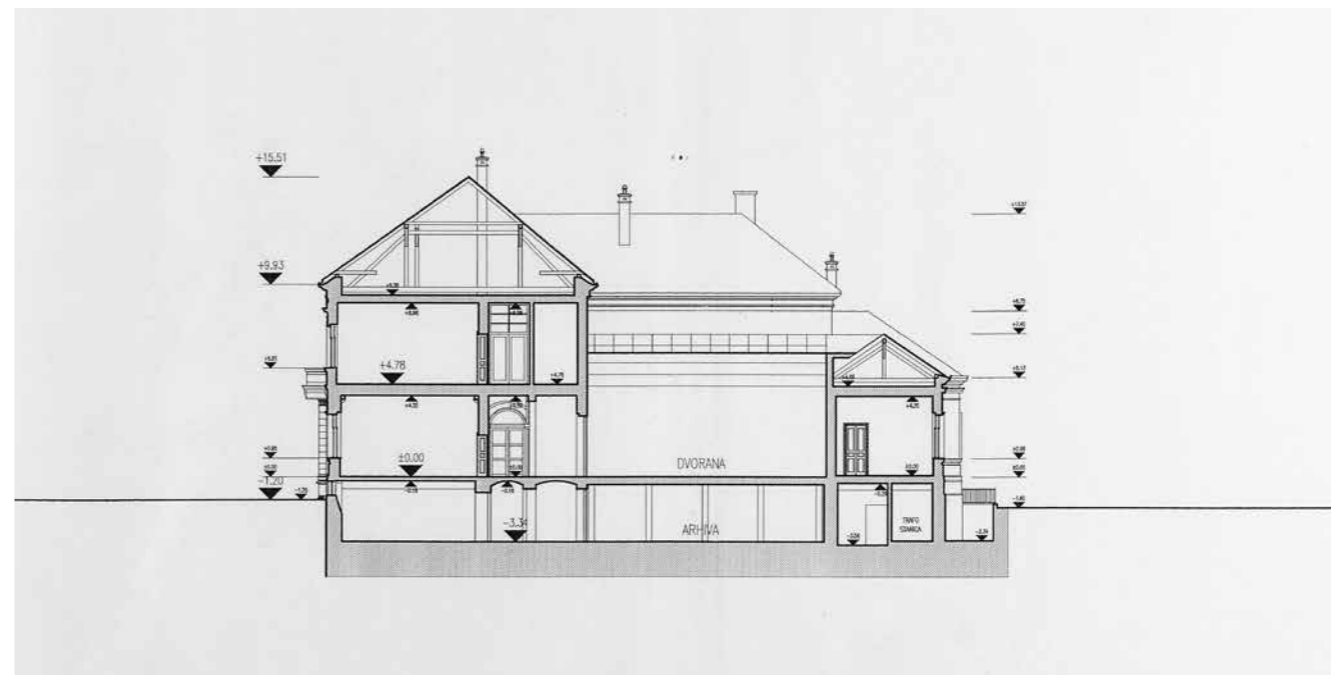

Presjek (D–D) s pogledom na sjever
Tlocrt prvog kata

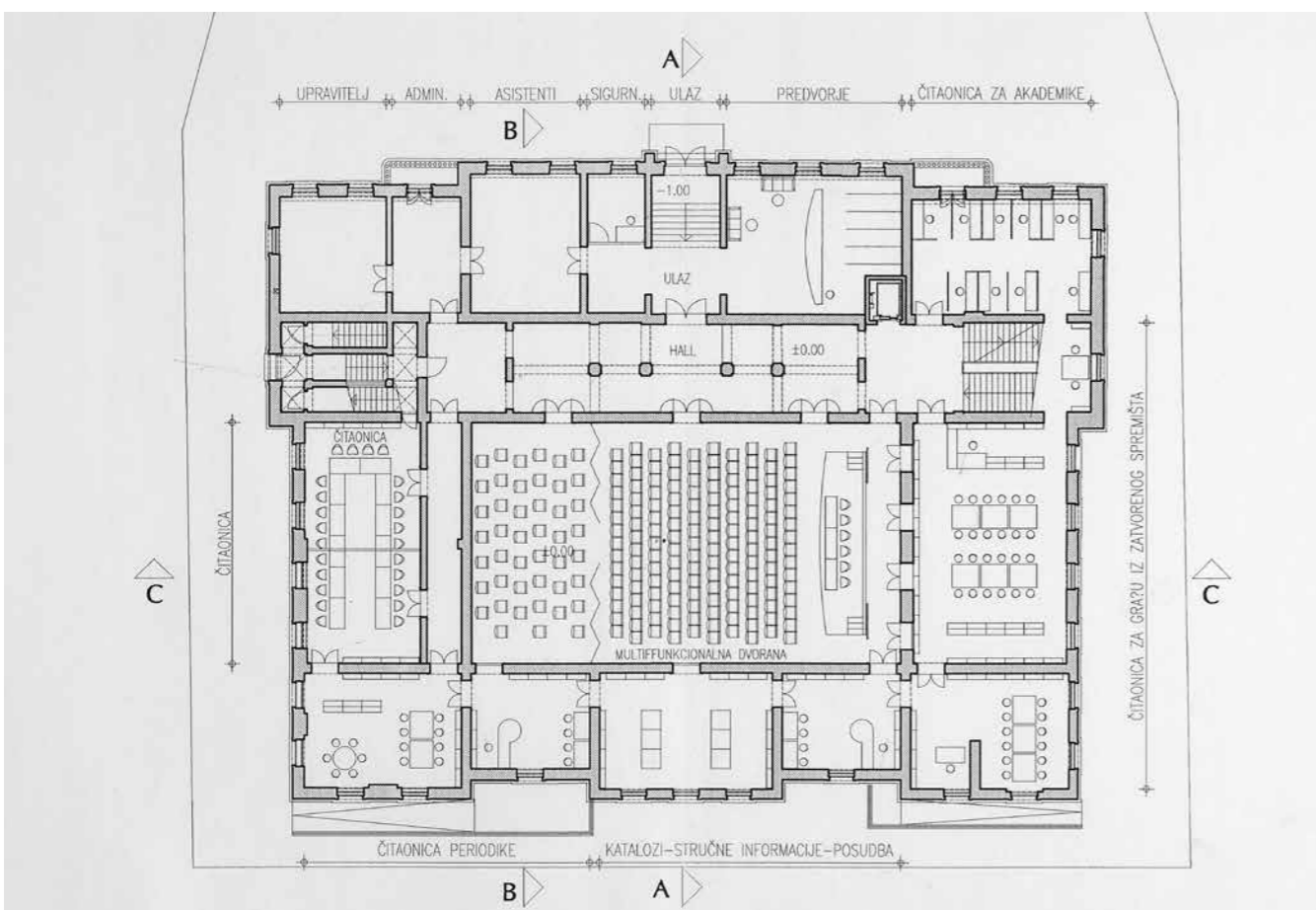

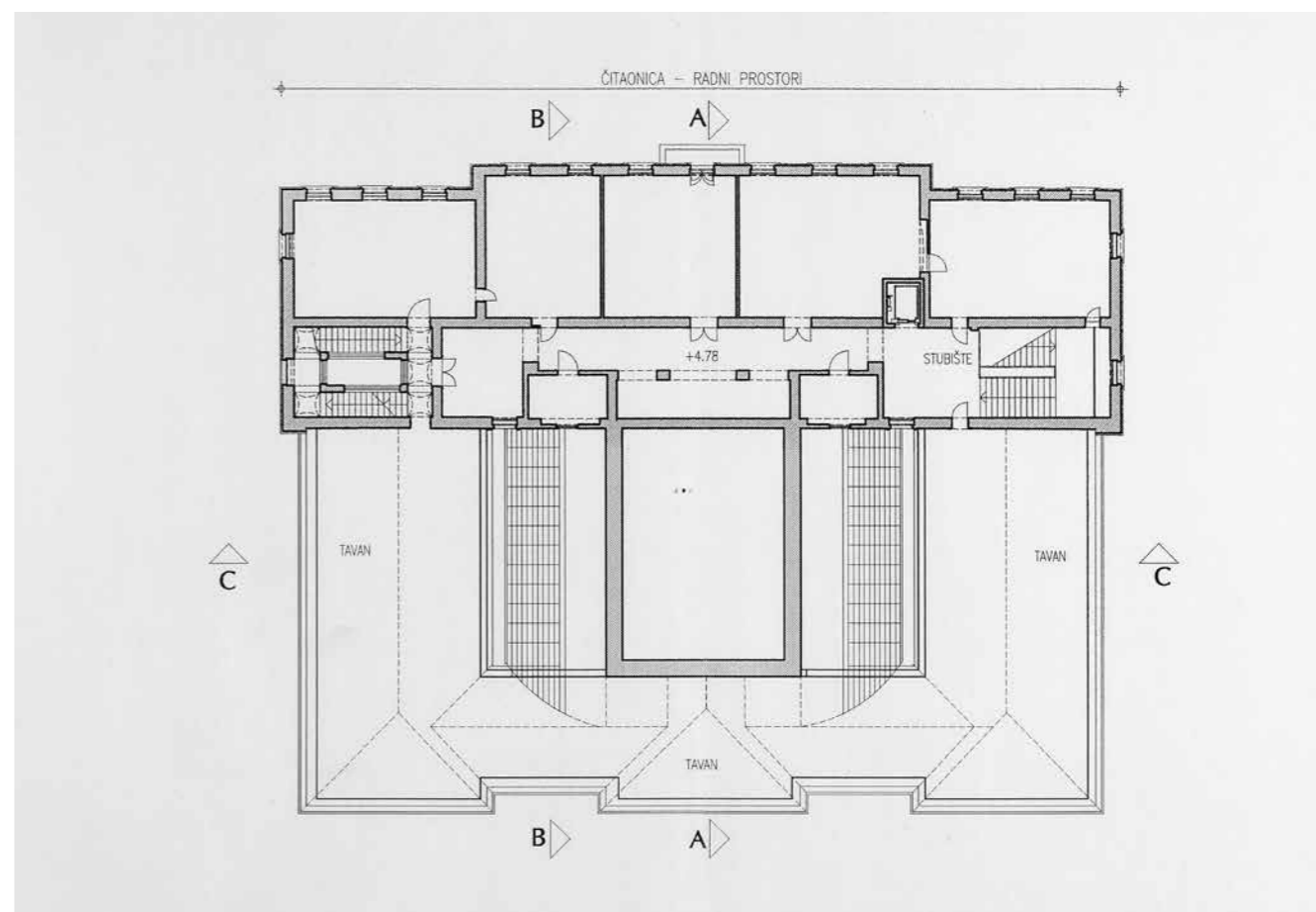
Presjek (C-C) s pogledom na sjever

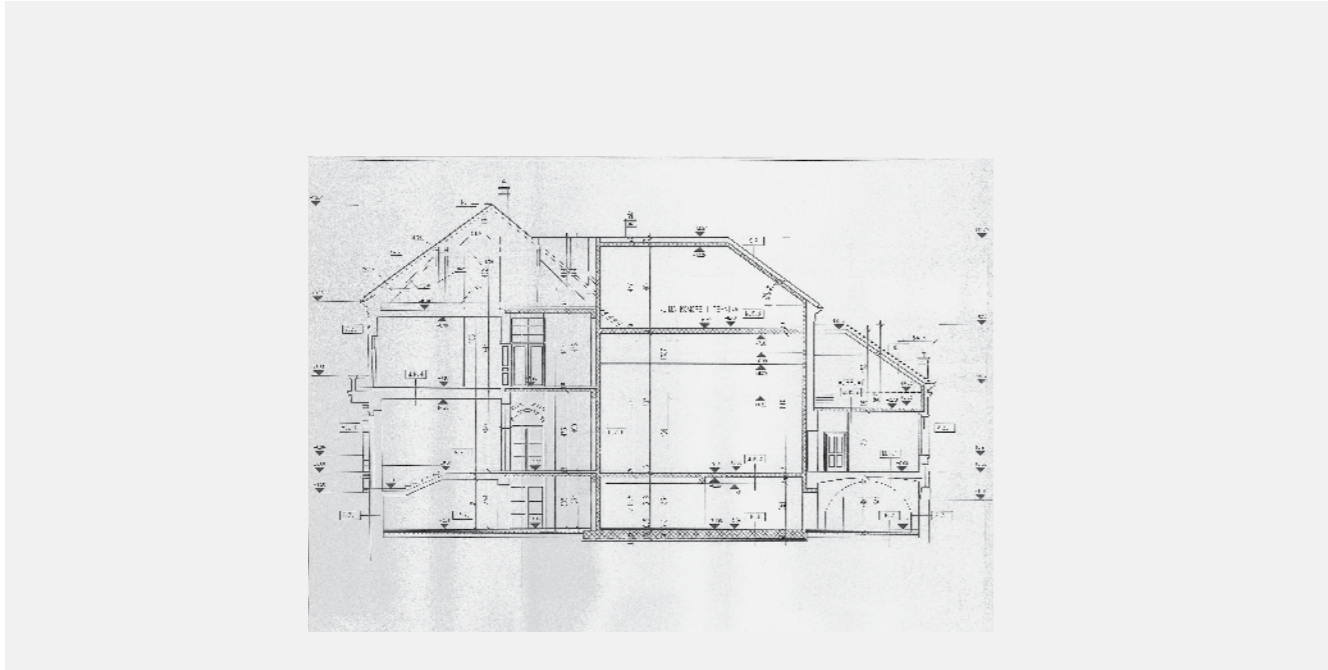
Presjek (B-B) s pogledom na istok

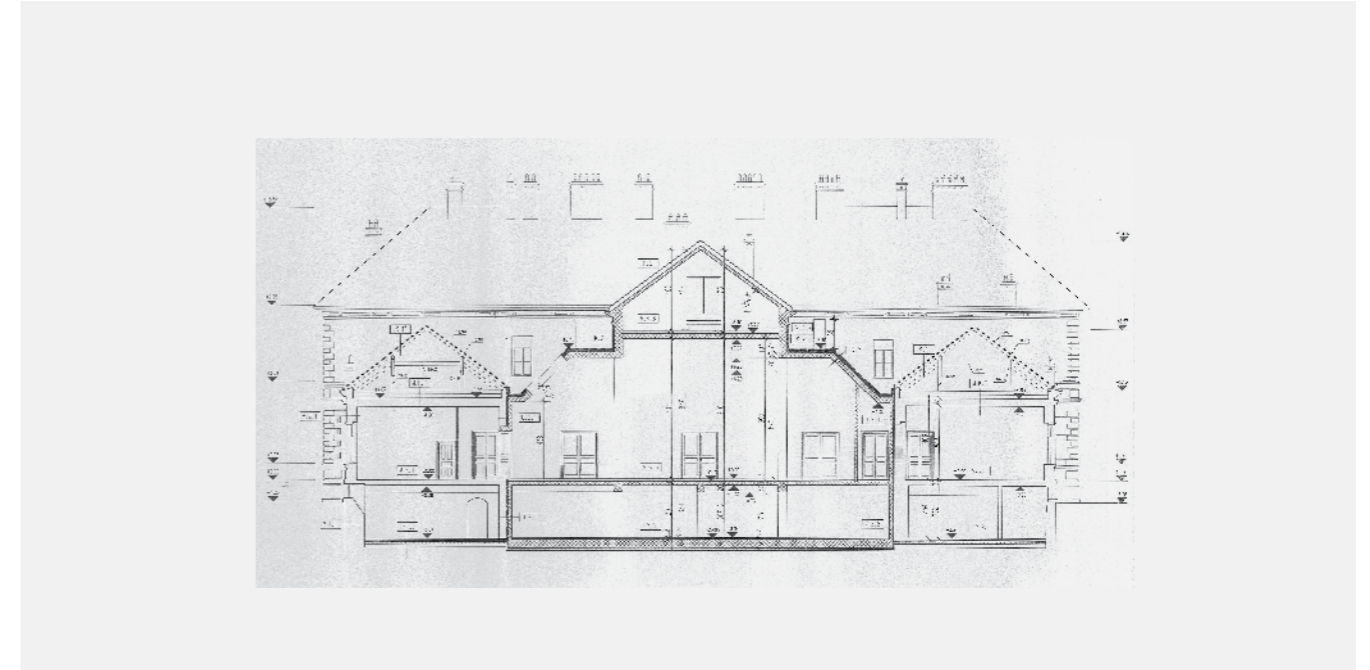
Miroslav Begović, Velimir Neidhardt, Ante Vulin, idejni projekt, 2001. (neizvedeno)

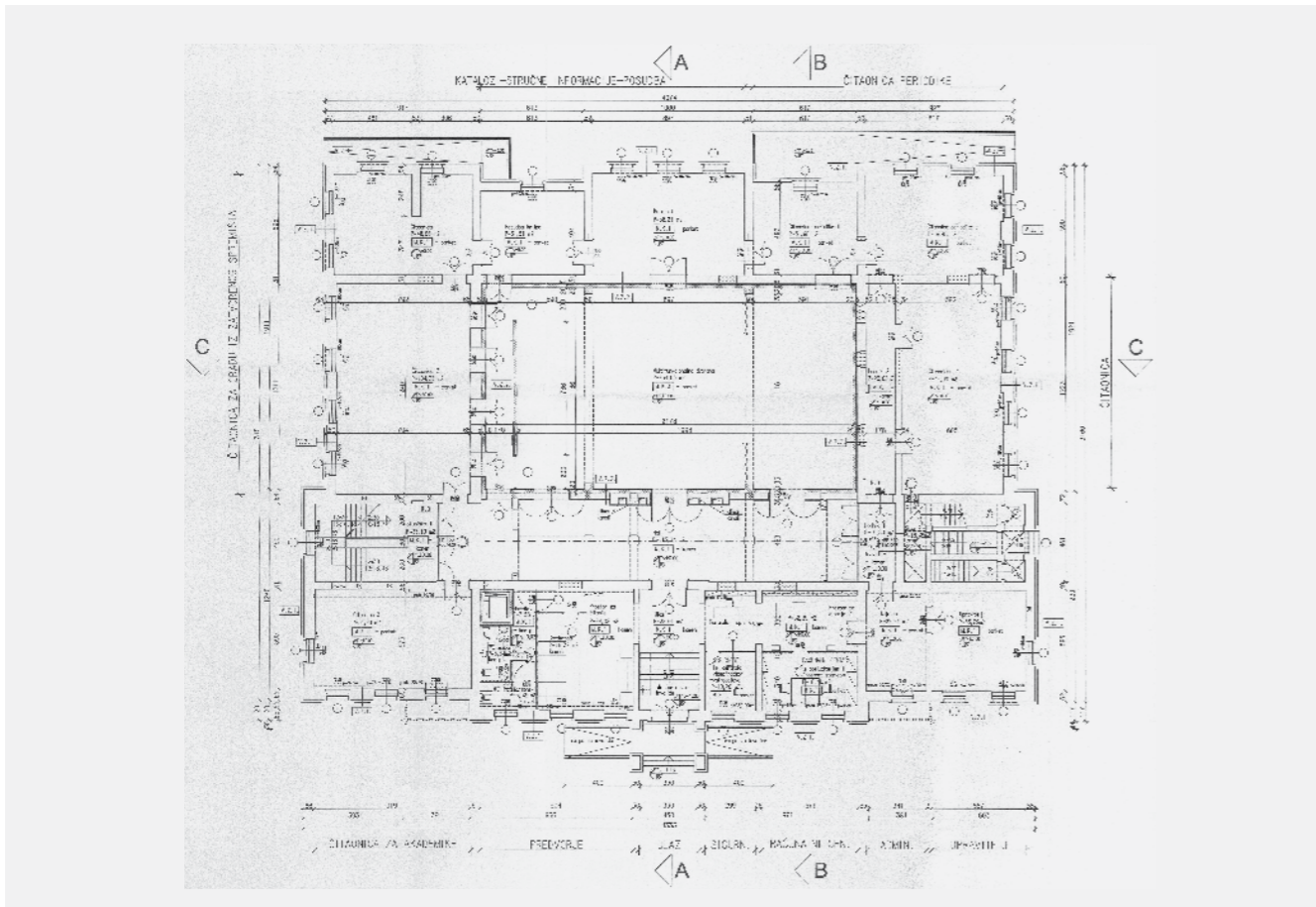
Tlocrt prizemlja Tlocrt prvog kata

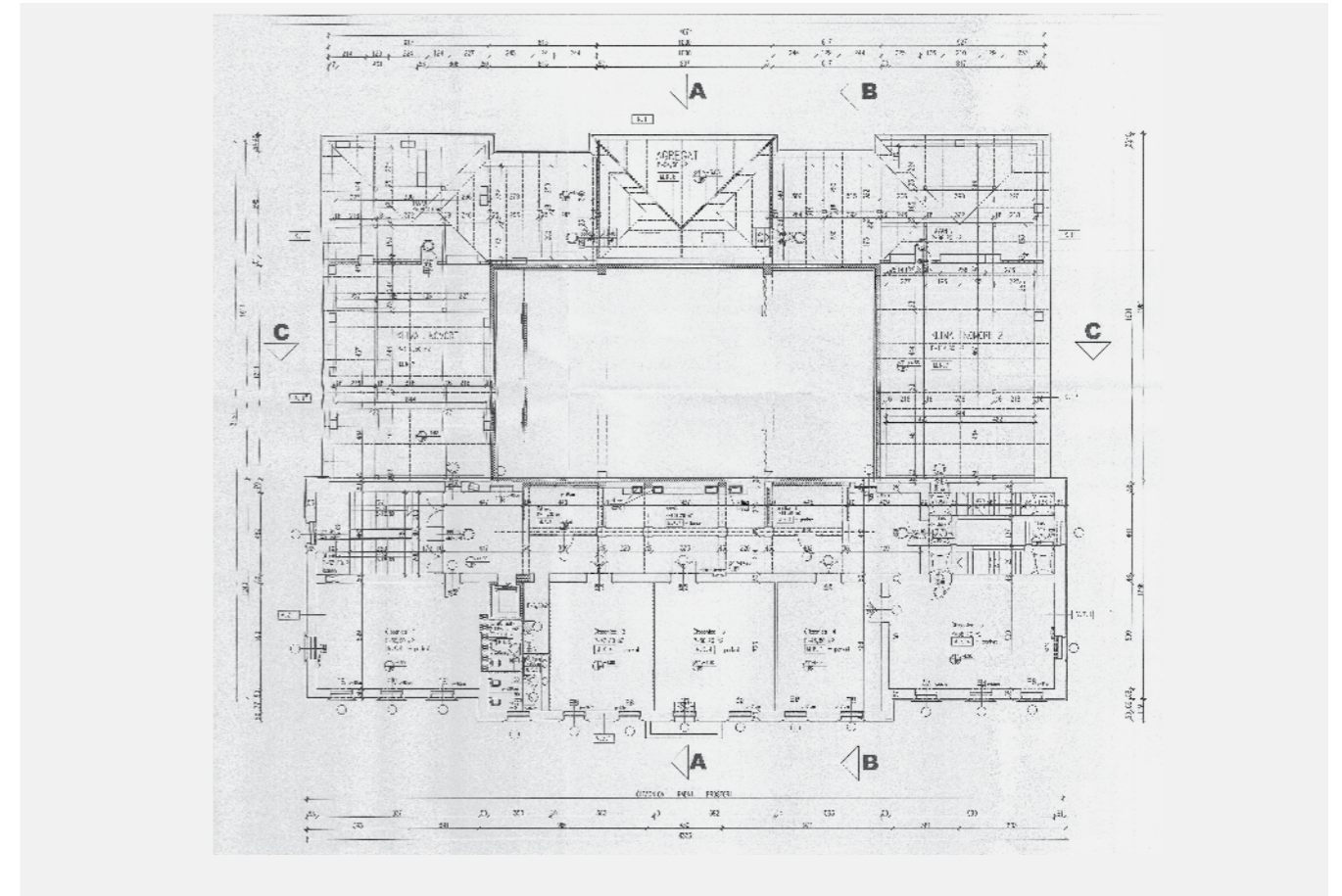
Presjek (A–A) s pogledom na istok

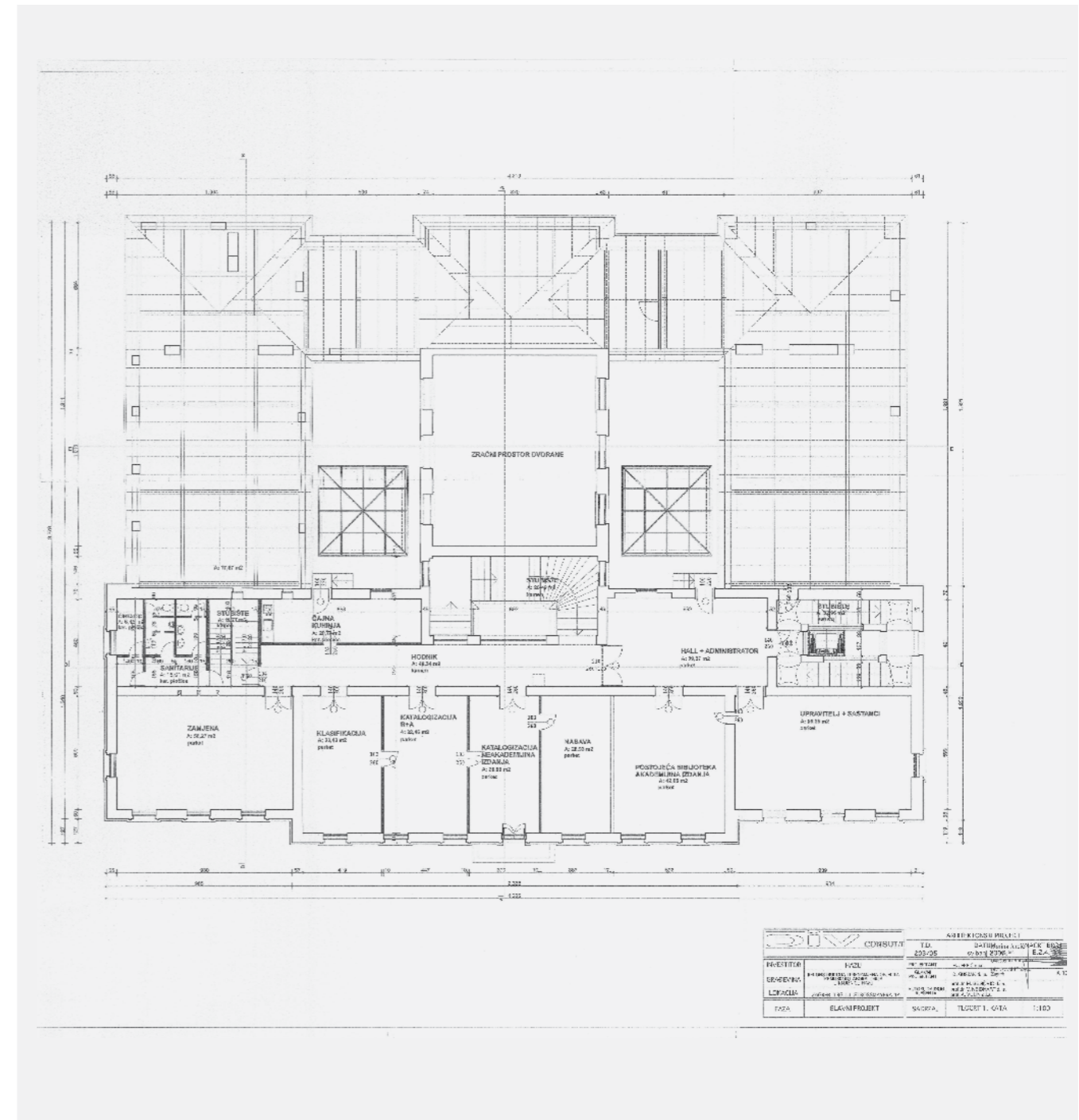
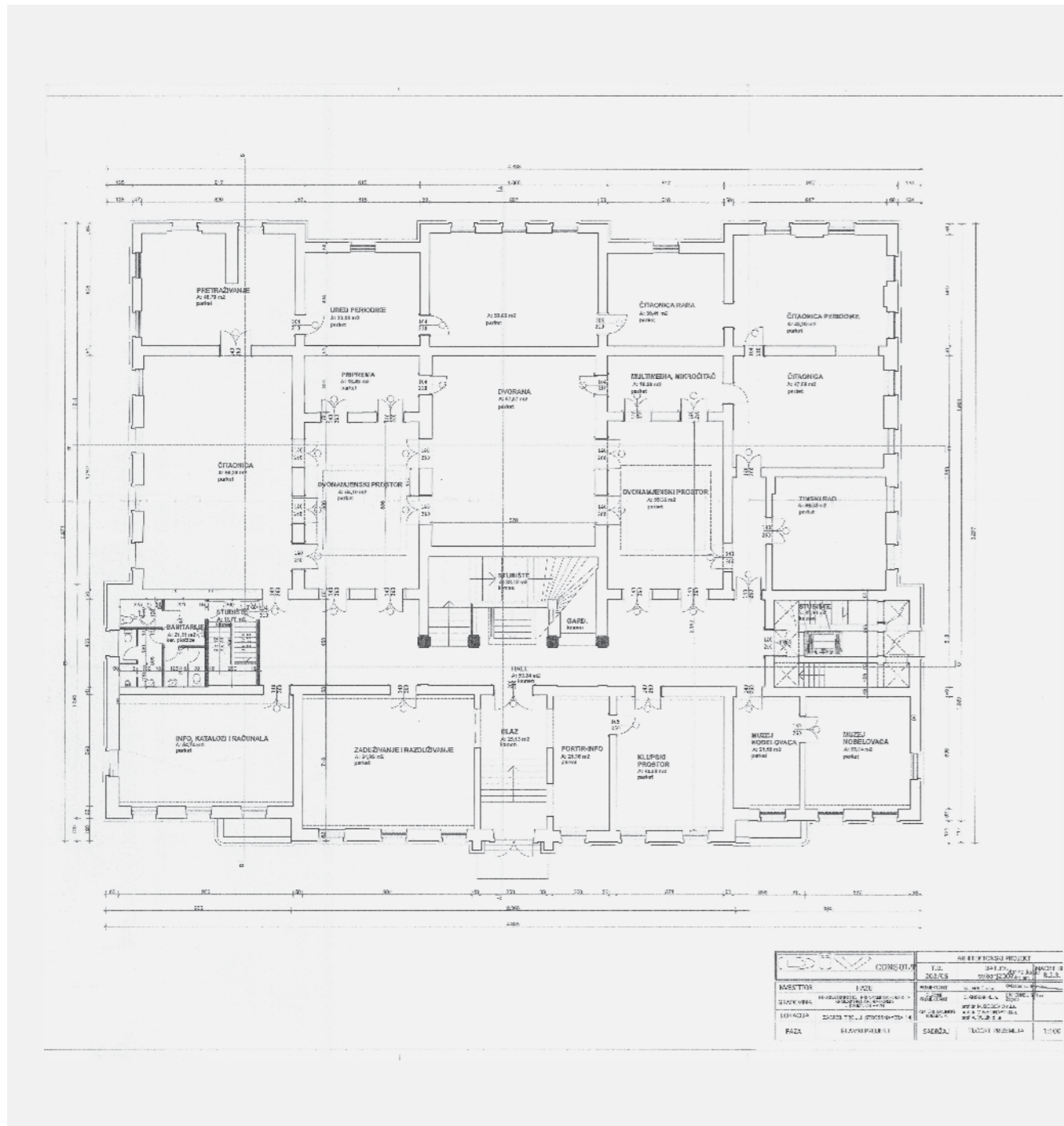
Presjek (C–C) s pogledom na sjever

Miroslav Begović, Velimir Neidhardt, Ante Vulin, glavni projekt, 2002. (neizvedeno)

Tlocrt prizemlja Tlocrt prvog kata

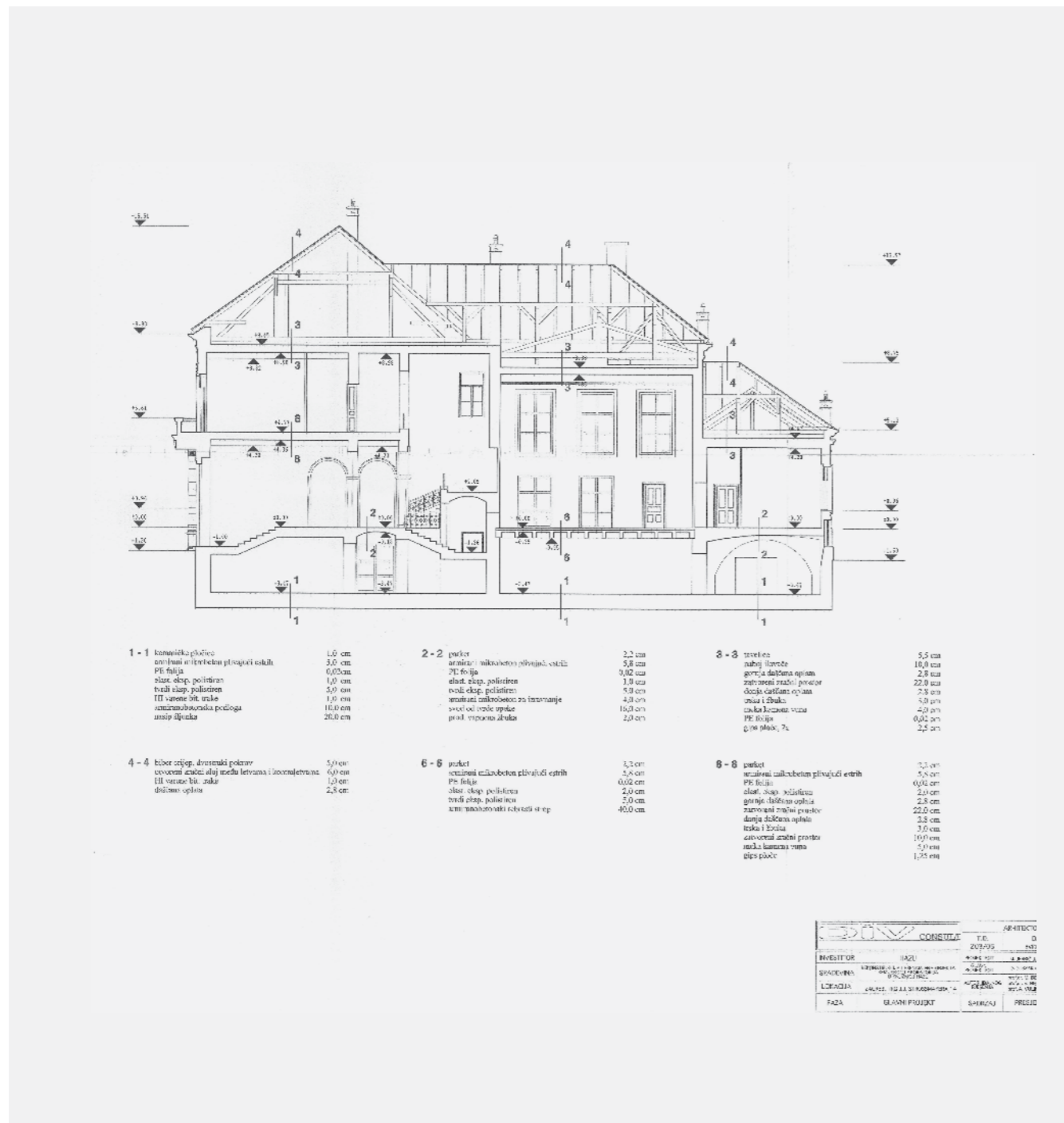
Miroslav Begović, Velimir Neidhardt, Ante Vulin, arhitektonski projekt, 2007. (izvedeno)

Tlocrt prizemlja Tlocrt prvog kata

hardta i Vulina, sudjelovao i Studio Kušan predviđene su i nove namjene prostorija: podrum – doprema i otprema knjiga, arhiva i spremište knjiga, sklonište knjiga, konzervacija i radionica knjiga, sanitarije, trafostanica (postojeća); prizemlje – ulazi, garderoba, uprava, čitaonice, katalogi, multifunkcionalna dvorana za razne potrebe (sjednice,

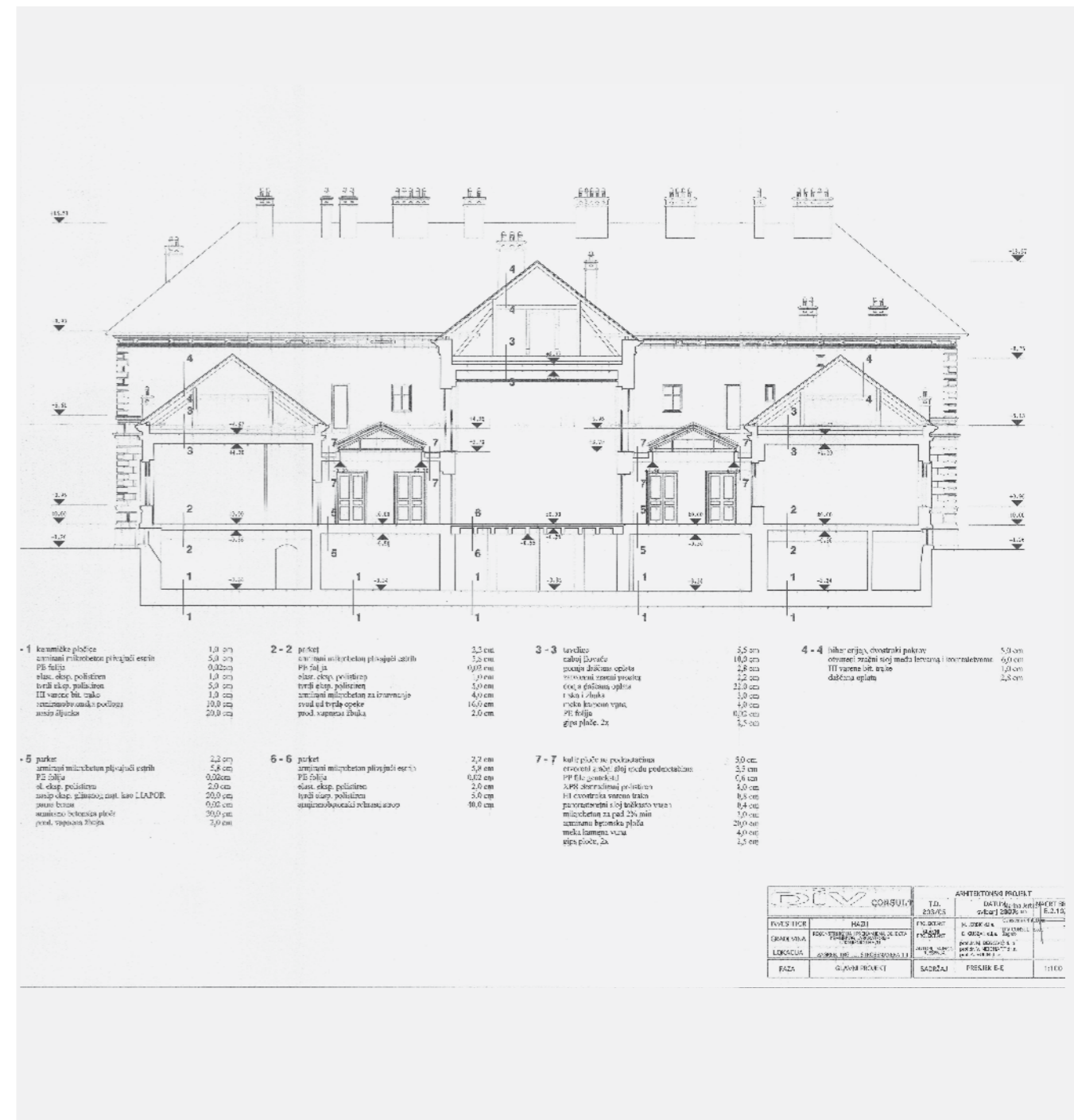
znanstveni skupovi, izložbe); prvi kat – radni prostori, čitaonice; potkrovlje – klimatizacijski uređaji, tehnika dvorane i plinska kotlovnica. No idejni je projekt uključivao i znatno radikalnije intervencije od izvedenih. Prenamjena predavaonice u multimedijску dvoranu, naime, planirala se provesti pod cijenu rušenja bočnih zidova predavaonice te

proširenja dvorane na prostore atrija, koji su trebali biti natkriveni ostakljenim krovovima zaobljenog oblika na spoju s postojećim krovom predavaonice. Unutar takvih promjena planiralo se potpuno ukinuti reprezentativno glavno stubište te njegovu namjenu nadomjestiti novim bočnim stubištem u istočnom dijelu pročelnog krila – pandanu po-

Presjek (A-A) s pogledom na istok

moćnom stubištu na zapadnoj strani toga dijela zgrade. Iduće 2002. godine izrada glavnog projekta za ishođenje građevne dozvole, prema zamisli Begovića, Neidhardta i Vulina povjerena jer Arhitektonskom projektnom zavodu - inženjering (APZ). U odnosu na idejno rješenje, projekt središnje dvorane, koja i dalje zauzima prostor nekadašnjih

Presjek (E-E) s pogledom na sjever

atrija, korigiran je u pogledu izgleda krovišta koje gubi zaobljenu formu. Pokrov iznad nekadašnjih atriya sveden je na jednostrešna krovišta perforirana krovim prozorima. No i od takvog se oblikovanja velike dvorane odustalo.⁶²

62 MOGUŠ, STUPARIĆ, JURJIĆ (bilj. 50), 10.

U konačnici, tijekom 2006./2007. godine isti projektanti izrađuju glavni izvedbeni projekt uz podršku arhitektonskog biroa DIV-CONSULT. Rezultat je visokokvalitetni projekt koji uz maksimalno čuvanje zatečenih građevinskih struktura uspješno unosi novu arhitektonsku kvalitetu primjerenu novoj namjeni zgrade.

Muzej nobelovaca

Multimedijska dvorana, pogled na sliku, kopiju Rafaelove freske iz Vatikanske palače

Susret pape Lava I. s Atilom, Carlo Maratti, kopija Rafaelove freske iz Vatikanske palače, dar kneza Baltazara III. Odescalchija biskupu Josipu Jurju Strossmayeru

Naime, u izvedbi je potpuno sačuvano glavno historicističko stubište, a u izvornim je tlocrtnim i visinskim gabaritima ostala i nekadašnja predavaonica. Ukinut je jedino ulaz na razini međukata, jer sjedala u novoj multimedijskoj dvora-

ni više nisu postavljena amfiteatralno. Mogućnost pak proširenja dvorane na prostor atrija omogućen je međusobnim povezivanjem parovima dvokrilnih ostakljenih vrata te natkrivanjem atrija ravnim krovovima sa zenitalnim osvjetlje-

njem. Iako je zadržano glavno stubište, izvedeno je i novo bočno stubište u istočnom dijelu glavnog krila, koje je, međutim, manjeg tlocrtnog formata od adekvatnog stubišta u idejnom projektu, tako da je ostavilo slobodan prostor za

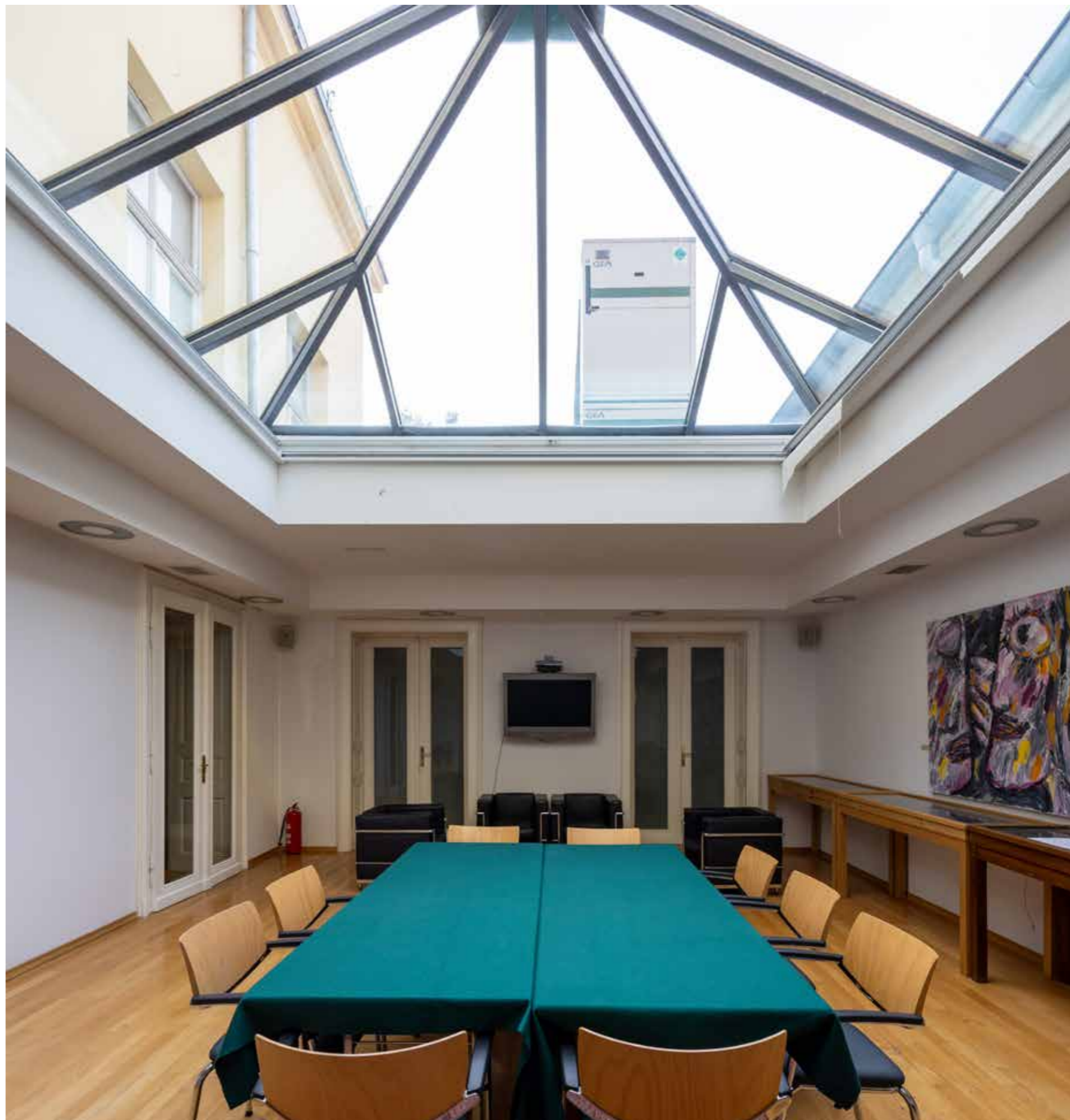
sanitarije. U izvedbi je provedena prenamjena prostorija; čitaonice su organizirane u visokom prizemlju (umjesto na katu), a na katu su uređeni uredi zaposlenika.

Osim prostornog rasporeda, sačuvana je i historicistička oprema najreprezentativnijih dijelova interijera – hala i stubišta s pilastrima, svodovima i željeznim rešetkama. Zatečena stolarija, izvorno smeđa, reinterpretirana je bijelom bojom primjerenom suvremenoj opremi interijera. Nova stolarija, a ponajprije unutarnje vratnice dvorane, oblikovanjem slijedi zatečenu, staru. U obnovljeni interijer dobro su uklopljena nova popločenja i obloge podova i stropova te sustav rasvjete. Vanjska pročelja i nagibi krovišta sačuvani su u izvornom stanju, a unutarnja pročelja korigirana su zatvaranjem naknadno probijenih prozora. Takvom reinterpretacijom zgrada je privedena novoj namjeni, uz očuvanje postojeće arhitektonske kvalitete i unošenje novih oblikovnih vrijednosti.

I na kraju valja istaknuti da je kvaliteti multimedijske dvorane posebno pridonijela postava velike slike *Susret pape Lava I. s Atilom*. Tu kvalitetnu baroknu kopiju Rafaelove freske u Vatikanskoj palači, djelo rimskoga slikara Carla Marattija (1625.–1713.), zajedno s kopijom freske *Parnas*, darovao je biskupu Josipu Jurju Strossmayeru knez Baltazar III. Odescalchi 1888. godine u Rimu. Zbog velikih dimenzija (445 x 795 cm) slike su dugo bile neizložene. Nakon uspješne restauracije u Hrvatskom restauratorskom zavodu, montažom slike 2017. godine u veliku dvoranu Knjižnice HAZU-a »ta iznimna donacija dobiva primjereno mjesto u hrvatskoj likovnoj baštini«. ⁶³

Katarina Horvat-Levaj

Natkriveni atrij

63 <https://www.cro-kultura.com/?p=2832#sthash.T10rWxW.cxa44bXY.dpbs> (pristupljeno 19. veljače 2022.) Zahvaljujem akademiku Radoslavu Tomiću na podatcima o slici.

Knjižnica HAZU, pogled sa sjevera

Unatoč činjenici da je zgrada već u vrijeme svojega otvorenja doživjela određene kritike, ona je u sklopu zagrebačkoga historicističkog razdoblja visoko valorizirana. Zgrada je jedan od najbolje očuvanih primjera javne arhitekture visokoga historicizma u Zagrebu i jedno od najuspjelijih djela u opusu arhitekta Hermana Bolléa.⁶⁴

Koloristička podjela pročelja na oker-žutu rustiku u prizemlju i crveno-smeđu fasadnu ciglu na katu te slikovito stupnjevanje krovišta, čine je jednim od najoriginalnijih arhitektonskih rješenja. Izuzetno je važan njezin urbanistički položaj na potezu tzv. *Istočnoga perivoja*, na kojem s palačom Akademije znanosti i umjetnosti i Umjetničkim paviljonom čini skladnu cjelinu i reprezentativni niz urbanističkoga planiranja i neostilske izgradnje. Osamdesetih godina 20. stoljeća akademkinja Željka Čorak istaknula je da je riječ o jednome od najkvalitetnijih objekata arhitekture druge polovice 19. stoljeća u Zagrebu, kao »najnetipičnija i najneočekivanija u smislu 'standardnog' historicizma, a najkarakterističnija u smislu potvrđivanja intimne vrijednosti njegove zagrebačke varijante«, koja svojim »proporcijama i upravo izvanrednom igrom volumena djeluje kao fini paviljonski prijelaz između Akademije i Umjetničkog paviljona«.⁶⁵

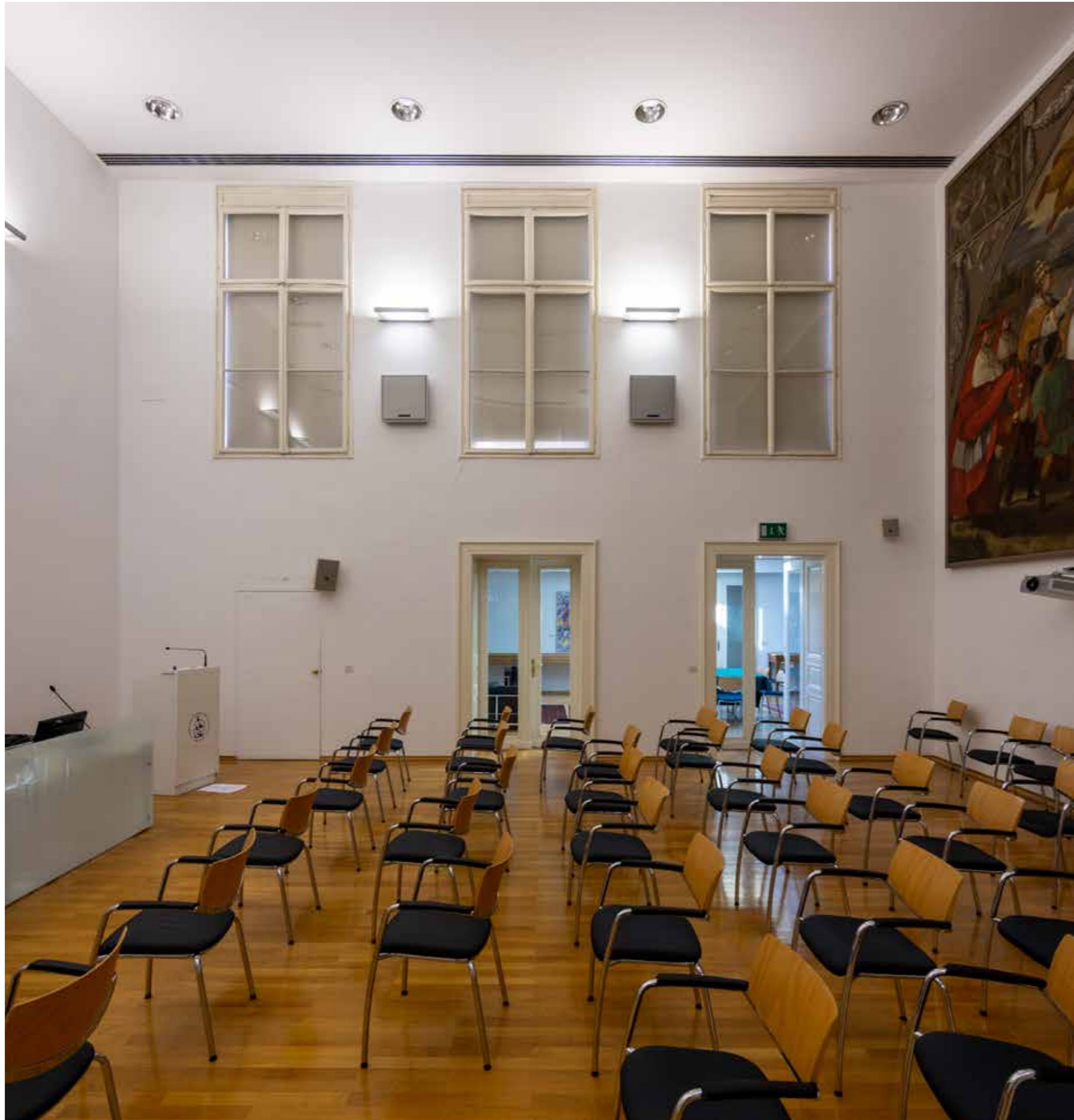
Povijesna vrijednost zgrade povezana je s razvojem Sveučilišta u Zagrebu u modernu visokoškolsku instituciju potkraj 19. stoljeća, koje je slijedilo europske znanstveno-istraživačke i nastavne postulate pa tako i poticalo razvoj prirodnih znanosti. Kemijski laboratorij je kao znanstvena i nastavna ustanova dulje od stotinu godina bio središnje mjesto za istraživanje i podučavanje kemijske struke na području Hrvatske. Zbog dotrajalosti zgrade i njezine nefunkcionalnosti za potrebe suvremenih kemijskih istraživanja, osamdesetih godina 20. stoljeća počelo se razmišljati

64 DAMJANOVIĆ (bilj. 18), 545.

65 ŽELJKA ČORAK, *Majstorova minijatura. U povodu prijedloga adaptacije Kemijskog laboratorija arhitekta H. Bolléa* (u sklopu »Rekonstrukcije i uređenja istočnog dijela "zelene potkove" u Zagrebu«), 1984., pretisak u: ŽELJKA ČORAK, *Zagreb pisani prostor*, Zagreb, 1994., 127–130.

Glavno stubište

Multimedijska dvorana

o njezinoj prenamjeni. Prevladalo je mišljenje da zbog visoko vrednovane arhitekture (»remek-djelo svoga doba«, Željka Čorak) i atraktivnog smještaja treba dobiti adekvatan kulturno-umjetnički sadržaj.⁶⁶

Prenamjenom Kemijskog laboratorija u Knjižnicu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (2001.–2009.) i njezinom obnovom prema projektu akademikâ Miroslava Begovića, Velimira Neidhardta i Ante Vulina, sačuvane su izvorne arhitektonske vrijednosti neorenesansne zgrade uz primjerno unošenje suvremenih oblikovnih elemenata u interijer.

Irena Kraševac

66 Željka Čorak predlaže muzej posvećen zagrebačkom 19. stoljeću po uzoru na Prag i druge gradove, ali i polifunkcionalnu uporabu kao sjedište društva muzelaca, konzervatora, povjesničara umjetnosti. ČORAK (bilj. 50), 130.

PRIJEDLOG
KONZERVATORSKIH
SMJERNICA ZA UREĐENJE
I OBNOVU

Natkriveni atrij

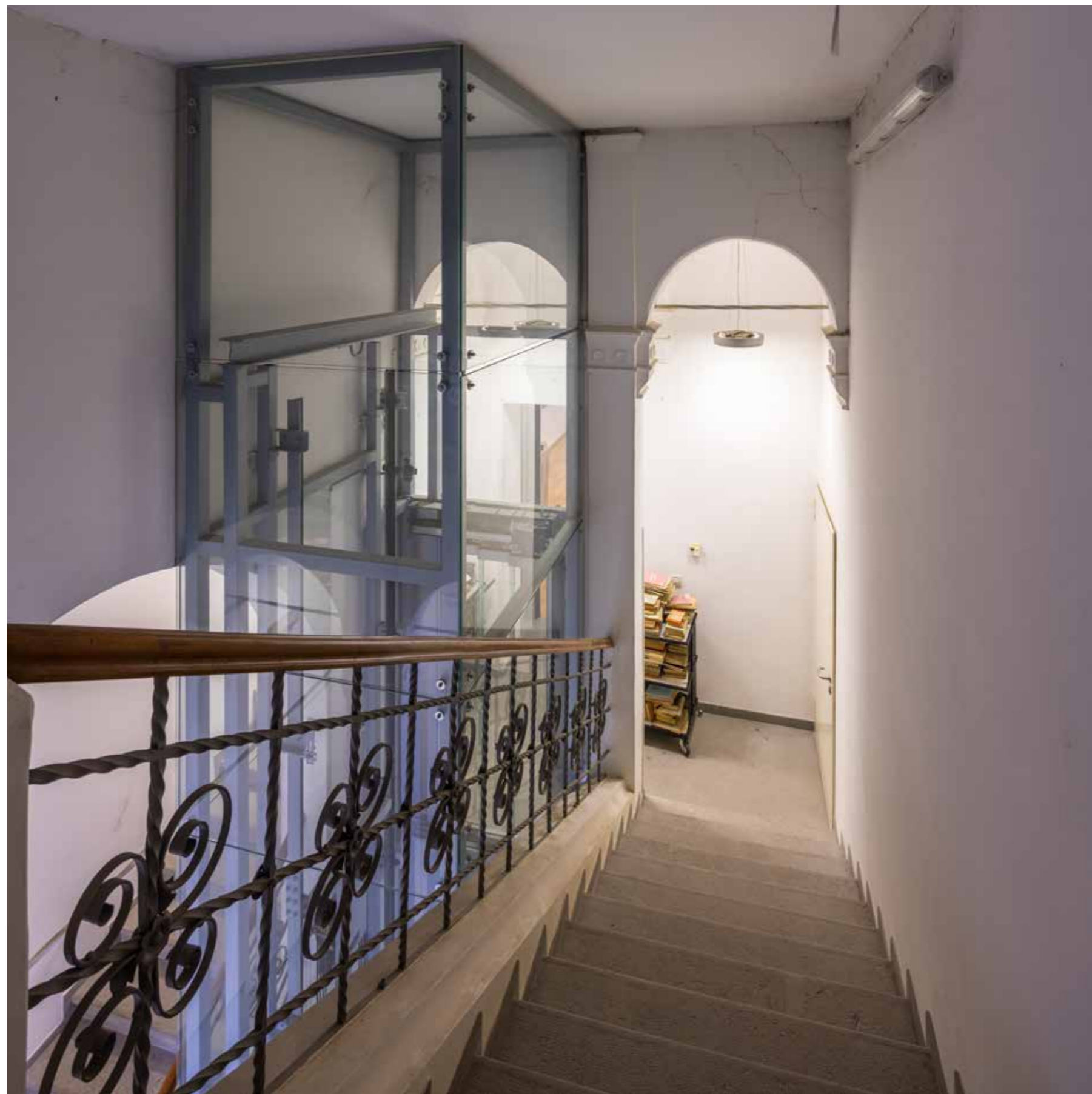
Zgrada nekadašnjega Kemijskog laboratorija, a danas Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, oštećena je u potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine. Vrsta oštećenja je takva da zahtijeva konstrukcijsku sanaciju, no ona mora biti primjerena arhitektonskom spomeniku visoke kvalitete, odnosno pojedinačnom zaštićenom kulturnom dobru. Preporučuje se stoga metodu ojačavanja građevine armiranim betonom dopuniti manje invazivnim materijalima, poput spregnutih konstrukcija, željeznih zatega i karbonskih traka, s krajnjim ciljem ojačanja građevine na razinu otpornosti na potres u skladu s aktualnom regulativom uz uvjet očuvanja svojstva kulturnog dobra. Ujedno je potrebno zgradu cjelovito obnoviti, čuvajući njezinu povijesnu slojevitost. Na temelju analize arhitektonskih obilježja i slijeda gradnje te valorizacije dviju dominantnih faza – izvornoga projekta Hermana Bolléa (1883./1894.) te projekta prenamjene Miroslava Begovića, Velimira Neidhardta i Ante Vulina (2001.–2009.), donosimo prijedlog konzervatorskih smjernica. Njihovo osnovno načelo jest poštovanje obiju dominantnih visokokvalitetnih faza gradnje te moguće manje promjene ovisno o potrebama suvremenog korištenja.

U prvoj fazi obnove, planirana je samo konstrukcijska obnova, budući da je zgrada temeljito obnovljena 2001.–2009. godine, no ovdje su izneseni i prijedlozi smjernica za buduću (moguću) cjelovitu obnovu.⁶⁷

V.1. Unutrašnjost

S obzirom na to da je unutrašnjost zgrade obnavljana od 2001. do 2009. tako da su sačuvane osnovne kvalitete historicističkog interijera uz unošenje novih suvremenih oblikovnih vrijednosti, navedene karakteristike valja sačuvati i u obnovi nakon potresa. Konkretno, obavezno treba zadržati intaktnima osnovnu prostornu organizaciju, odno-

⁶⁷ Prilikom izrade ovog elaborata nisu vršena restauratorska istraživanja budući da je na fotografijama snimljenim tijekom obnove 2001.–2009. vidljivo da je većina unutarnje žbuke i naliča bila potpuno otučena. Podatci također govore da je povijesna žbuka otučena i na pročeljima u obnovi 1952. godine.

Pomoćno stubište s liftom

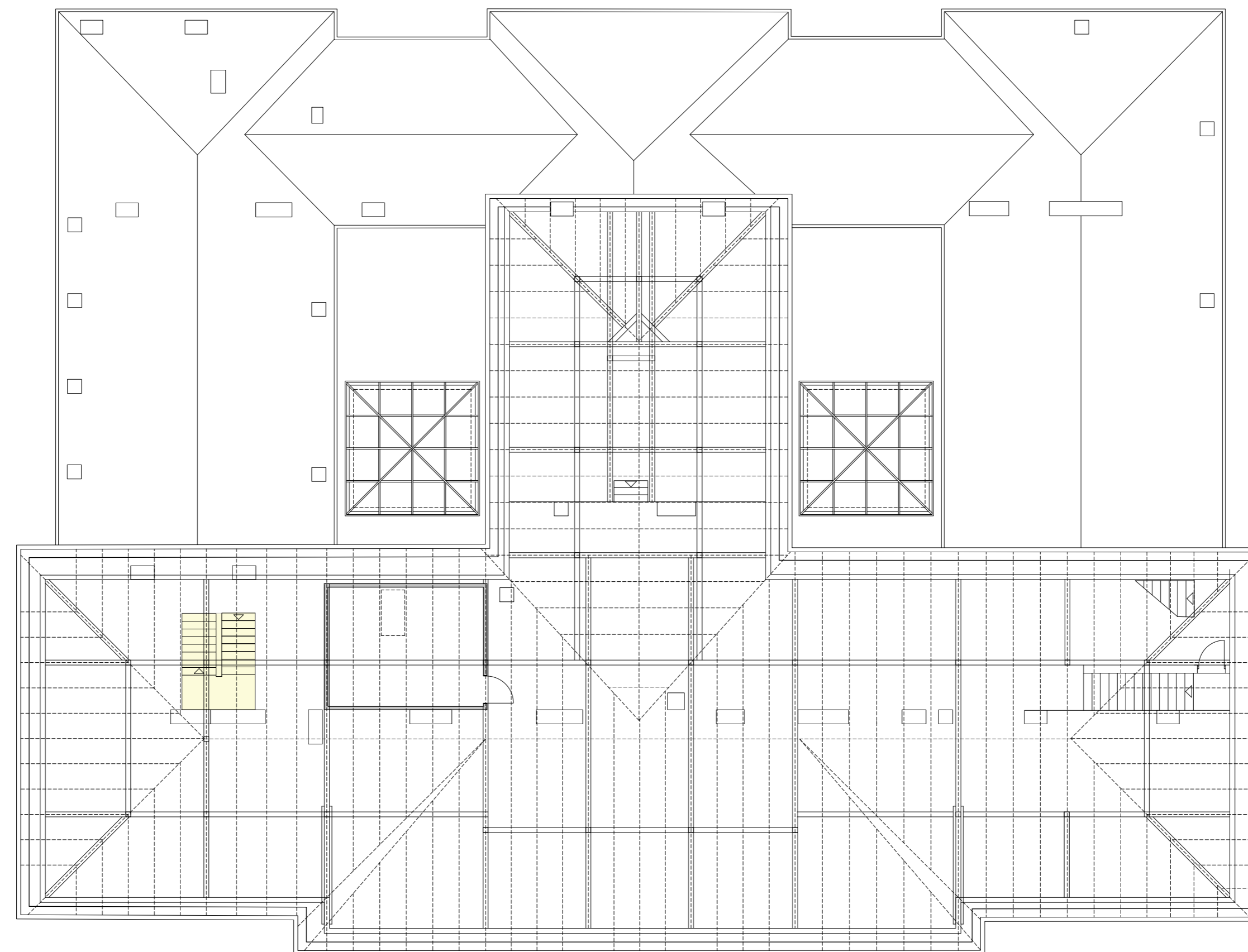
Presjek s pogledom na jug s označenim smjericama za obnovu

sno najreprezentativnije dijelove interijera – ulazno predvorje, nadsvodeni subišni hal, predvorja, glavno i pomoćno stubište te glavnu dvoranu s njezinim ekstenzijama u nekadašnjim atrijima. U tom pogledu važno bi bilo odzidati naknadno zatvoreni istočni lučni otvor između hodnika na prvom katu i glavnog stubišta. S posebnom pozornošću moraju se u predstojećoj obnovi zadržati i obnoviti vrijedni historičistički detalji, poput arhitektonske raščlambe (pilastri, svodovi), dekorativnih željeznih ograda, svjetiljki u

stubištu i stolarije. Glavna dvorana i ostakljeni atriji koji su suvremeno oblikovani čuvaju se u takvom obliku.

U podrumu su moguće manje promjene, no obvezno je sačuvati svodove iz izvorne faze gradnje. Budući da se u podrumu čuvaju vrijedne i rijetke knjige, nužno je podrum zaštititi od vlage te osigurati odgovarajuće mikroklimatske uvjete. U visokom prizemlju, uz već spomenute komunikacijske i reprezentativne prostore, preporučuje se sačuvati i čitaonice prostranog formata i primjerene suvremene opreme. Na prvom katu, uz čuvanje predvorja i hodnika

preporučuje se zadržati i postojeći slijed pročelnih soba. S obzirom na nedostatak prostora nužnog za funkcioniranje knjižnice, prilikom cjelovite obnove zgrade valja uzeti u obzir mogućnost korištenja tavanog prostora, napose onoga iznad sjevernoga jednokatnog krila. U tu svrhu preporučuje se produžiti istočno pomoćno stubišta do potkrovlja, kao i sprovesti instalacije u potkrovlje. Od pokretnog inventara vrijedna čuvanja je knjižnica na prvom katu. Namještaj dizajniran u recentnoj prenamjeni primjeren je interijeru i preporučuje se da se zadrži.

0 2 5 10 m

Tlocrt potkrovlja s označenim smjericama za obnovu

 prijedlog nove gradnje

V.2. Vanjština

Pročelja zgrade sačuvana su u izvornom neorenesansnom obliku te takva trebaju ostati i nakon konstrukcijske sanacije zgrade. Prilikom obnove treba posebno pažljivo zaštititi i po potrebi restaurirati detalje arhitektonske plastike i dekoracije. Nužno je također sačuvati historicističke vratnice glavnog i bočnog ulaza. Jedini element koji zahtijeva korekciju jest fasadna opeka u zoni kata, koja je prekrivena crvenkastim naličjem. Preporučuje se ukloniti nalič i restaurirati opeku, kao što je učinjeno na susjednoj palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Složeno krovište treba ostati intaktno u pogledu drvene konstrukcije, nagiba i pokrova. U slučaju adaptacije potkrovlja preporučuje se krovne prozore otvoriti na unutrašnjoj (dvorišnoj) strani, a na uličnoj strani zadržati male krovne prozore u izvornom obliku.

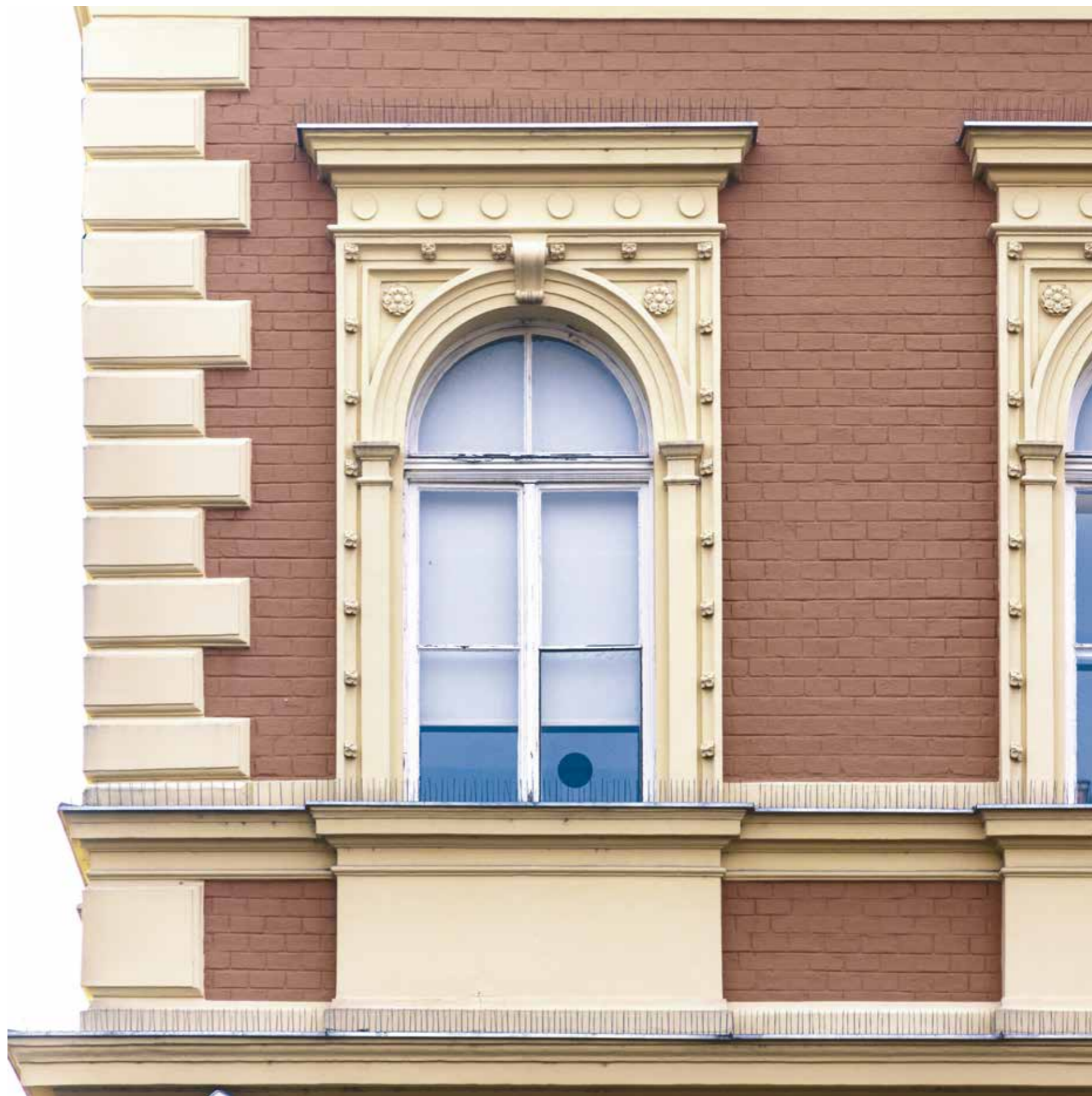
V.3. Neposredni urbani okoliš

Neposredni okoliš zgrade čini gradski perivojno uređeni trg. Stoga njegovo uređenje nije tema ove konzervatorske studije, odnosno projektnog zadatka obnove zgrade Knjižnice HAZU-a. Ipak, ističemo potrebu izrade hortikulturne studije toga prostora jer su izvedena (devastirajuća) velika asfaltirana površina i raslinje koje gotovo u cijelosti prekriva pročelja Knjižnice suprotni prvotnoj ideji uređenja toga prostora.

V.4. Zaključci i smjernice

Zgradu treba sačuvati u postojećem stanju, a konstrukcijsku sanaciju prilagoditi obilježjima zaštićenoga kulturnog dobra. U kontekstu uspjeloga izvornog projekta i uspjeloga projekta obnove, posebno se visoko vrednuje neorenesansna vanjština zgrade te historicistička oprema ulaznog prostora i stubišta, kao i suvremena interpretacija multimedijске dvorane, ostakljenih atrija i čitaonica, što treba ostati prezentno i nakon predstojeće sanacije šteta od potresa i konstrukcijskoga učvršćenja.

Katarina Horvat-Levaj

Pročelje, detalj s prozorom na prvom katu i fasadnom opekom koju treba restaurirati

VI.1. Izvori

- Državni arhiv u Zagrebu, HR-DAZG-1122, *Zbirka građevne dokumentacije, 1850.–1967.*, Grad Zagreb, Strossmayerov trg 14
- Hrvatski državni arhiv, HR-HDA, fond br. 909, ZGN, sign IV-7 nacrti Matije Antolca (neizvedeno) i nacrti Hermana Bolléa (izvedeno); Troškovnik gradnje
- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odjel za zaštitu i održavanje kulturnih dobara, arhiva

VI.2. Literatura

- ČORAK, ŽELJKA, Bollé u funkciji grada, u: *Život umjetnosti*, 26–27, 1978., 22–31
- ČORAK, ŽELJKA, Majstorova minijatura, u: *Zagreb pisani prostor*, Zagreb, 1994., 127–130
- DAMJANOVIĆ, DRAGAN, *Arhitekt Herman Bollé*, Zagreb, 2013.
- DAMJANOVIĆ, DRAGAN, Lučbeni zavod na tragu renesanse, u: *Zagreb moj grad*, 49, 2014., 12–16
- DAMJANOVIĆ, DRAGAN, *Zagreb. Arhitektonski atlas*, Zagreb, 2014.
- DRAGAN DAMJANOVIĆ, Arhitekt Gottfried Semper i nove tehnike ukrašavanja pročelja u hrvatskom historicizmu – sgraf-

fito dekoracija, u: *Materijalnost umjetničkog djela. Zbornik radova znanstvenog skupa »Dani Cvita Fiskovića«*, Zagreb, 2021., 113–125

- HORVAT-LEVAJ, KATARINA; KRAŠEVAC, IRENA, *Palača Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, Zagreb. Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2020.
- KAŠTELA, SLOBODAN (ur.), *Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 2009.
- KNEŽEVIĆ, SNJEŠKA, *Zagrebačka Zelena potkova*, Zagreb, 1996.
- KNEŽEVIĆ, SNJEŠKA, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020.
- KOŽARIĆ, IVAN (ur.), *Spomenici i fontane grada Zagreba*. Vodič, Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2007.
- MOGUŠ, MILAN; STUPARIĆ, ALEKSANDRA; JURIČIĆ, VEDRANA, *Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 2009.
- SENČAR-ČUPOVIĆ, ILINKA, Prvi kemijski zavod Sveučilišta u Zagrebu, u: *Croatica Chemica Acta*, 50, 1977., 59–76
- SITTE, CAMILLO, *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*, Wien, 1889.
- VUJANOVIĆ, BARBARA, *Meštrovićev znak u Zagrebu*, Zagreb, 2017.

WAGNER-RIEGER, Renate, *Wiens Architektur im 19. Jahrhundert*, Wien, 1970.

VI.3. Elaborati

- BEGOVIĆ, MIROSLAV; NEIDHARDT, VELIMIR; VULIN, ANTE, Idejno arhitektonsko rješenje, HAZU, Zagreb, lipanj 2001.
- Elaborat statičke analize »Knjižnica HAZU«*, projektant: Dražen Leko, dipl. ing. građ., Alfa inženjering, Slavonski Brod, listopad 2020.
- Projektni zadatak KNJIŽNICA HAZU za izradu projektne dokumentacije za provedbu mjera zaštite kulturnog dobra i cjelovitu obnovu zgrade oštećene u potresu 22. ožujka 2020.*, prilog 9, Zagreb, travanj 2021.

VI.4. Izvori slikovnih priloga

- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Muzej grada Zagreba
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
Chemisches Institut, vom Oberbaurath Ritter v. Ferstel. Wikipedia
Wasagymnasium. Wikipedia

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0367

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-19-10

Zagreb, 11. veljače 2019.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu dr. sc. Katarine Horvat Levaj, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju iz Zagreba, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17 i 90/18) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **dr. sc. Katarina Horvat Levaj iz Zagreba**, OIB: 99892584662, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3130**.

Obrazloženje

Dr. sc. Katarina Horvat Levaj, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18).

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome profesora povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 5. ožujka 1982. i doktorata Sveučilišta u Zagrebu od 1. prosinca 1995., popis obavljenih poslova na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. citiranog Pravilnika. Sukladno članku 10. stavku 1. i 2. citiranog Pravilnika, u postupku izdavanja dopuštenja, zatraženo je stručno mišljenje nadležnoga tijela.

Stručno je povjerenstvo na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Konzervatorskog odjela u Varaždinu od 19. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Krapini od 8. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Dubrovniku od 6. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Rijeci od 5. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Požegi od 31. listopada 2018. i Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. listopada 2018., a sukladno članku 11. stavku 1. cit. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika. Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se dr. sc. Katarina Horvat Levaj u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davon Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. dr.sc. Katarina Horvat Levaj, Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0274

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-18-6

Zagreb, 6. srpnja 2018.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu Ivane Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba na temelju članka 100. stavka 1. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 i 44/17) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 74/03, 44/10), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Dopušta se **Ivani Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba** obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. točaka 1., 2. i 3. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to **istraživanje i proučavanje nepokretnog kulturnog dobra, dokumentiranje nepokretnog kulturnog dobra te izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.**

2. Utvrđuje se da Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba ispunjava sve uvjete propisane citiranim Pravilnikom za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh., dužana je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Ovo dopuštenje daje se na vrijeme od pet godina.

4. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/02-01-1243, Urbroj: 532-10-1/16-02-05 od 30. prosinca 2002. godine, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **193**.

Obrazloženje

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za produljenje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1996. i rješenja o upisu u Imenik ovlaštenih arhitekata od 19. studenog 1999., popis kulturnih dobara i poslova na kojima je podnositeljica zahtjeva radila, opis tehničke opremljenosti te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. Pravilnika.

U provedenom postupku utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno članku 10. stavku 1. navedenog Pravilnika, o radovima podnositeljice zahtjeva zatražena su stručna mišljenja nadležnih konzervatorskih tijela.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu od 29. svibnja 2018., Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. svibnja 2018. i Konzervatorskog odjela u Sisku od 8. lipnja 2018., a sukladno čl. 10. st. 4. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 1., 2. i 3. Pravilnika: istraživanje i proučavanje nepokretnog kulturnog dobra, dokumentiranje nepokretnog kulturnog dobra te izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.

Prema odredbi članka 12. uvodno cit. Pravilnika ovo se dopuštenje daje na vrijeme od pet godina, a podnositelj zahtjeva kojemu je ono izdano može šest mjeseci prije isteka važenja dopuštenja Ministarstvu kulture podnijeti zahtjev za njegovo produljenje.

Podnositelj zahtjeva kojem je izdano dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, odnosno odgovorna osoba dužan je o svakoj promjeni glede ispunjenja Pravilnikom propisanih uvjeta, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene, sukladno članku 13. stavku 1. Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. Pravilnika po pravomoćnosti ovoga rješenja, izvršit će se upis podnositelja zahtjeva u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojem će se evidentirati da je dobio dopuštenje za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Iz gore navedenog riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku od 15 dana od dana dostave Rješenja. Žalba se izjavljuje ovome tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davor Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. Ivana Haničar Buljan, d.i.a., Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik specijaliziranih fizičkih i pravnih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

ISBN 978-953-373-001-1